

**ERGENLERDE EYLEMLİLİK VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE
İNCELENMESİ**

Serhat Çelikci

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AĞUSTOS 2021

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Serhat

Soyadı : ÇELİKÇİ

Bölümü : Eğitim Bilimleri Bölümü/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Ergenlerde Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

İngilizce Adı: Examination Of The Relation Between The Agency And Psychological Resilience In Adolescents By Various Variables

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Serhat ÇELİKÇİ

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Serhat ÇELİKÇİ tarafından hazırlanan “Ergenlerde Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Safiye SARICI BULUT

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Başak BEYDOĞAN TANGÖR

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Davut AYDIN

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

.....

Tez Savunma Tarihi: 12 / 07 / 2021

Bu tezin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Bu tezin hazırlanma sürecinde bilgisi ve tecrübesi ile bana yol gösteren, araştırma sürecinde desteğini her an hissettiğim, değerli görüş ve önerilerini esirgemeyen kıymetli hocam, tez danışmanım; Doç. Dr. Safiye SARICI BULUT'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Lisans ve Yüksek lisans dönemim boyunca bana destek olan tüm hocalarıma teşekkür ediyorum.

Lisans eğitimimden bu yana benim yanımda olan hem dost hem de bir büyük olarak, her ihtiyaç duyduğumda var olan bilgisi ve tecrübesi ile her daim bana ilham veren değerli insan Arş. Gör. Samet MAKAS'a gönülden teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans eğitimim sürecinde yanımda olan ve beni motive eden değerli arkadaşlarım Hüdai ÜNAL ve Hasan Hüseyin ALPASLAN'a teşekkür ederim. Ayrıca tezimin özet kısmını İngilizceye çevirmemde bana yardımcı olan Kerem Baha APUHAN'a teşekkür ederim. Bu süreçte varlığını hissettiren diğer herkese teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her alanında olduğu gibi eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyerek bugünlere gelmemde en büyük emeğe sahip olan annem Zeytun ÇELİKÇİ, babam Mirbadin ÇELİKÇİ'ye ve varlıkları ile moral bulduğum abilerim İlyas ve Mehmet Akif, ablam Yasemin ve kardeşim Elif Nur'a çok teşekkür ediyorum.

ERGENLERDE EYLEMLİLİK VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Serhat ÇELİKCİ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HAZİRAN 2021

ÖZ

Bu araştırmada ergenlerde eylemlilik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki incelenmiştir. Psikolojik sağlamlığın alt boyutları olan ‘aile desteği, akran desteği ve okul desteği’ gibi faktörlerin eylemli davranışın alt boyutları olan ‘öz saygı, yaşam amacı, iç denetim odağı ve öz yeterlilik’ faktörleri ile ilişkisi de çalışmada ele alınmıştır. Ayrıca ergenlerin eylemlilik ve psikolojik sağlamlık düzeyleri ile cinsiyet, okul başarısı, aile ekonomik düzeyi, kardeş sayısı, anne baba eğitimi ve sınıf düzeyi ile ilişkisi ele alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Ankara ili Keçiören, Yenimahalle ve Çankaya ilçelerindeki altı adet Anadolu lisesinde 9, 10 ve 11. sınıf düzeylerinde öğrenim görmekte olan toplam 1061 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcılar amaçlı örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Araştırmada incelenmesi planlanan değişkenlere ilişkin verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Cote’nin (1997) geliştirdiği ve Atak (2010) tarafından Türk kültürüne uyarlanan eylemli kişiliği ölçme amacı taşıyan “Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği Kısa Formu” ve ergenlerin psikolojik dayanıklılık durumlarını belirlemek için Bulut ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen “Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği”

kullanılmıştır. Araştırmada bağımsız gruplar t testi, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon tekniği, tek yönlü anova testi, posthoc testleri, Tamhane T2, Tukey ve Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ergenlerin eylemlilik ile psikolojik sağlamlıkları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu yani eylemlilik düzeyi arttıkça psikolojik sağlamlık düzeyinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca eylemlilik toplam puanı; kardeş sayısı ve aile ekonomik durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre bir kardeşi olan kişilerin iki, üç ve dört kardeşi olanlara göre eylemlilik düzeyleri daha yüksek olduğu ve aile ekonomik durumu yüksek olan bireylerin eylemlilik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik sağlamlık toplam puanının sınıf düzeyi; akademik ortalama seviyesi, okulun başarı düzeyi, kardeş sayısı ve aile ekonomik durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre sınıf düzeyine göre farklılaşma 9. ile 10. Sınıflar ve 9. ile 11. sınıflar arasında olduğu görülmüş olup bu iki farklılaşmanın 9.sınıflar lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akademik ortalamaya göre farklılaşma tüm gruplar arasında görülmüş olup bireylerin psikolojik sağlamlıkları arttıkça akademik başarısı da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Okulun başarı düzeyine göre farklılaşma okul başarısı orta bireyler ile okul başarısı yüksek bireyler arasında olduğu ve bu farklılaşmanın okul başarısı yüksek bireyler lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kardeş sayısına göre farklılaşma kardeşi olmayan bireyler ile 3, 4 ve üzeri kardeşi olan bireyler ve bir kardeşi olan bireyler ile 3 kardeşi olan bireyler arasında olduğu ve bu farklılaşmaların sırasıyla hiç kardeşi olmayan ve bir kardeşi olan bireyler lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak aile ekonomik durumuna göre farklılaşma ekonomik durumu düşük bireyler ile ekonomik durumu orta ve yüksek olan bireyler arasında olup ekonomik durumu düşük bireyler ile orta bireyler arasındaki farklılaşma ekonomik durumu orta olan bireylerin lehine, ekonomik durumu düşük bireyler ile yüksek olan bireyler arasındaki farklılaşma ise ekonomik durumu yüksek olan bireyler lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eylemlilik, Psikolojik Sağlamlık, Ergenler

Sayfa Adedi: 105

Danışman: Doç. Dr. Safiye SARICI BULUT

**EXAMINATION OF THE RELATION BETWEEN THE AGENCY
AND PSYCHOLOGICAL RESILIENCE IN ADOLESCENTS BY
VARIOUS VARIABLES**

(M.S. Thesis)

Serhat ÇELİKÇİ

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

JUNE 2021

ABSTRACT

In this research, the relationship between agency and resilience in adolescents was examined. The relationship between the factors for the sub-dimensions of resilience such as 'family support, peer support and school support' and the factors for the sub-dimensions of active behaviour such as 'self-esteem, life purpose, internal locus of control and self-efficacy' is also discussed in this study. Furthermore, the connections between the agency as well as psychological resilience levels with adolescents and gender, school success, family economic level, number of siblings, parent education and class level were dwelled upon. Of the research phase, participants comprise 1061 students studying in the 9th, 10th, and 11th grades in six different Anatolian high schools in Keçiören, Yenimahalle and Çankaya districts inside Ankara. The purposive sampling technique determined participants. To collect data related to variables, the Personal Information Form prepared by the researcher, and the "Multi-Agent Personality Scale Short Form" developed by Cote (1997) and adapted by Atak (2010) into Turkish culture, and to determine the psychological resilience of adolescents, Bulut's "Adolescent Psychological Resilience Scale" (2013) have been included in this study. Also, the Independent Samples t-Test, the Pearson product-moment

correlation coefficient (PPMCC), One-Way ANOVA test, post hoc analysis, and tests, Tamhane T2, Tukey and Scheffe test were used this scientific study. The research result concluded that there is a positive, intermediate level, and correlative relationship between agency and resilience of adolescents. In other words, the conclusion shows that as the level of agency increases, the level of resilience also increases. Moreover, it was concluded that the total agency scores differed significantly according to the number of siblings and family economic status. In this light, individuals with one sibling have higher levels of agency than those with two, three, and four siblings, and also, individuals with higher family economic status had higher levels of the agency. It was concluded that there is a significant difference in terms of the total score of psychological resilience when the factors of grade-level, average academic level, the school success level, the sibling numbers and the family economic status are considered. Accordingly, it was observed that in terms of grade level factor, the differentiation was between the 9th and 10th grades and between the 9th and 11th grades, and it was concluded that these two differentiations resulted in favour of the 9th grades. According to the academic average, the differentiation was in sight among all groups, and it indicated that when the individuals' psychological resilience increased, their academic success also increased. According to the school success level, the differentiation is between the individuals with medium success and with high school success, and this resulted in favour of the individuals with high school success. Then, according to the sibling numbers, the differentiation is between individuals with no siblings and individuals with 3, 4 or more siblings, individuals with one sibling and individuals with 3 siblings, and these differentiations are in favour of individuals who have no sibling and one sibling, in turn. Lastly, according to the family economic status, the differentiation is between individuals with low economic status and individuals with separately medium and high economic status. This differentiation resulted in favour of individuals with both medium and high economic status compared to individuals with low economic status.

Key Words: Agency, Psychological Resilience, Adolescents

Page Number: 105

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Safiye SARICI BULUT

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR..	iv
ÖZ..	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Çalışmanın Amacı.....	4
1.3. Çalışmanın Problem Cümlesi	5
1.3.1. Alt problemler	5
1.4. Çalışmanın Önemi	5
1.5. Varsayımlar	6
1.6. Sınırlılıklar.....	6
1.7. Tanımlar.....	6

BÖLÜM II	9
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ	
ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1. Ergenlik.....	9
2.2. Eylemlilik	12
2.2.1. İnsan Eylemliliği.....	14
2.2.2. Kişisel Eylemlilik	15
2.2.3. Eylemlilik ile İlgili yapılan Araştırmalar.....	17
2.2.3.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	17
2.2.3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	18
2.3. Psikolojik Sağlamlık	19
2.3.1. Risk Faktörleri	21
2.3.2. Koruyucu Faktörler	21
2.3.3. Olumlu Sonuçlar	22
2.3.4. Psikolojik Sağlamlık ile İlgili Yapılan Araştırmalar	23
2.3.4.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	23
2.3.4.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	25
BÖLÜM III.....	27
YÖNTEM	27
3.1. Araştırmanın modeli.....	27
3.2. Çalışma grubu	27
3.3. Veri toplama araçları	29
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	29
3.3.2. Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği (ÇEKÖ)	29
3.3.3. Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (EPDÖ).....	30

3.4. Verilerin Toplanması.....	31
3.5. Verilerin Analizi.....	31
BÖLÜM IV.....	33
BULGULAR VE YORUM	33
4.1. Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	33
4.2. Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	34
4.3. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Cinsiyete Göre İncelenmesi	35
4.4. Eylemlilik ve psikolojik sağlamlığın sınıf düzeyine Göre İncelenmesi	37
4.5. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Akademik Ortalama Seviyesine Göre İncelenmesi	41
4.6. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Okulun Başarı Düzeyine Göre İncelenmesi	47
4.7. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Anne Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi	52
4.8. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi ...	60
4.9. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Ekonomik Duruma Göre İncelenmesi	66
BÖLÜM V	73
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	73
5.1. Tartışma ve Sonuç.....	73
5.1.1. Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	73
5.1.2. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi	75
5.1.3. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Sınıf Düzeyine Göre Değerlendirilmesi	77

5.1.4. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Akademik Ortalama Seviyesine Göre Değerlendirilmesi	78
5.1.5. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Okulun Başarı Düzeyine Göre Değerlendirilmesi	78
5.1.6. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Anne Baba Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi.....	80
5.1.7. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Kardeş Sayısına Göre Değerlendirilmesi	82
5.1.8. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Ekonomik Duruma Göre Değerlendirilmesi	84
5.2. Öneriler	86
KAYNAKLAR	87
EKLER	101
Ek 1 Kişisel Bilgi Formu.....	102
Ek 2 Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği (ÇYEKÖ).....	103
Ek 3 Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (EPDÖ).....	104
Ek 4 Araştırma İçin İzin Yazıları.....	105

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma Grubunun Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı.....	28
Tablo 2. Ergenlerin Eylemlilik ve Alt Boyut Puanları ile Psikoloji Sağlamlık ve Alt Boyut Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları	33
Tablo 3. Ergenlerin Eylemlilik ve Alt Boyut Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	34
Tablo 4. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları	36
Tablo 5. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Sınıfa Göre Betimsel İstatistikleri	38
Tablo 6. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Sınıf Seviyesine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	40
Tablo 7. Ergenlerin Eylemlilik ve Alt Boyut Puanlarının Akademik Ortalama Seviyesine Göre Betimsel İstatistikleri.....	42
Tablo 8. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Akademik Ortalama Seviyesine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	45
Tablo 9. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Akademik Okul Başarı Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri	48
Tablo 10. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Sınıf Seviyesine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	50
Tablo 11. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri	52

Tablo 12. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	55
Tablo 13. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri.....	56
Tablo 14. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	59
Tablo 15. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Betimsel İstatistikleri	61
Tablo 16. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	64
Tablo 17. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Betimsel İstatistikleri.....	67
Tablo 18. Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	69

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar ele alınmıştır.

1.1. Problem Durumu

Ergenlik dönemi çocukluk, yetişkinlik ve yaşlılık gibi değişik yönlerden çalışılması gereken önemli bir gelişim çağıdır (Gander ve Gardiner, 2010; Koç, 2004; Miller, 2008). Bireylerin fiziksel, bilişsel ve sosyo-duygusal açıdan büyük değişiklikler yaşadığı bir geçiş dönemi olarak tanımlanır (Dumont, ve Provost, 1999). Özetle ergenlik, kapsamlı, hızlı ve eşzamanlı fiziksel, bilişsel, duygusal ve psikososyal olgunlaşma ile birlikte ergenlerin düşünme ve muhakeme yeteneklerinin şekillendiği dönem olarak tanımlanır (Halpern-Felsher, Lee ve Morrell, 2013).

Ergenlik döneminde aile yapısı değişiklikleri, okul değişiklikleri ve kazalar gibi bazı yaşam olayları ergenlerin gelişimini olumsuz etkileyebilir. Bazı ergenler bu yaşam olaylarına başarılı bir şekilde uyum sağlar ve bazı yönlerden bu yaşam olayları tarafından uyarılırken, diğerleri uyum sorunları yaşayabilmektedir (Dumont ve Provost, 1999). Psikolojik yönden sağlam olan çocukların başarılı bir şekilde bu yaşam olaylarına uyum sağladığı gözlemlenmiştir (Garmezy, 1983). Yaşam olaylarına uyum sağlama sırasında olumsuz etkilenme ihtimali olan risk altındaki ergenlere yardımcı olabilecek potansiyel koruyucu faktörler hakkında bilgi sağlamak için bu çocuklar arasındaki bireysel farklılıkların psikolojik sağlamlık açısından incelenmesi gerekmiştir (Dumont ve Provost, 1999). Psikolojik sağlamlık, bireylerin maruz kaldığı sıkıntılı durumlar veya potansiyel olarak

yaşadığı travmatik olaylara karşı zamanla geliştirdiği pozitif tepkiler olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik sağlamlık, ayrıca pozitif yönelimleri kolaylaştıran birtakım özellikler olarak ta ifade edilmektedir (Carabine, Graber ve Pichon, 2015) Alandaki araştırmacılara baktığımızda psikolojik sağlamlığı aile desteği, yakınlık, etkili başa çıkma becerileri, kültür ve nörobiyoloji gibi faktörleri içeren koruyucu mekanizmaların etkileşimi olarak tanımlamaktadırlar (Carabine, Graber ve Pichon, 2015)

Çocuklarda psikolojik sağlamlığın içsel ve dışsal faktörler olmak üzere iki farklı açıdan etkilendiği söylenebilir. Bu faktörler özellikle çocukların psikolojik sağlamlıklarının gelişimi için önemlidir. İçsel faktörler; bir bireyin bilişsel yetenekler, başa çıkma yeteneği ve kişisel özellikleri kapsayan psikolojik özellikler ve genel sağlık, biyolojik genler ve mizaç gibi faktörleri kapsayan biyolojik özelliklerden oluşmaktadır. Çocukların psikolojik sağlamlıklarını etkileyen Dışsal faktörler ise aile içinde ve aile dışında kurulan bireysel ilişkilerden oluşmaktadır. Aile içi faktörler; ebeveyn tutumu, kardeşler, ebeveynler, büyükanne ve büyükbabadır. Aile dışı faktörler ise yetişkinler, akranlar, okul, dini kurum, okul öncesi program, gençlik organizasyonları ve sosyal hizmet kurumlarıdır (Mandleco ve Peery, 2000) Bu içsel ve dışsal faktörler ergenlik çağı için de önemli olduğu düşünülmektedir. Psikolojik sağlamlık düzeyleri yüksek bireylerin özelliklerine bakıldığında bu kişilerin duygularını fark etme ve düzenleme yeteneklerinin yüksek olduğu görülmektedir (Eroğlu, 2019).

Çocukluk ve ergenlik çağının gelişimsel risklerine bağlı olarak incelenmeye başlanan psikolojik sağlamlık, araştırma alanlarında özellikle psikolojik danışma ve önleyici rehberlik alanlarında giderek dikkat çekmeye ve önem kazanmaya başlamıştır. Psikolojik sağlamlık bu yönüyle son yıllarda psikolojik danışma ve gelişim psikolojisi alanlarında ilgi çekici ve önemli bir konumda bulunmaktadır. Risk altındaki ergen ve çocukların gelişimlerini tehdit eden tüm olumsuzluklara rağmen psikolojik yönden nasıl sağlam kaldıklarını anlamak aynı koşullardaki çocuk ve ergenler için yapılacak çalışmalara yardımcı olacaktır (Gizir, 2007).

Ergenlerde psikolojik sağlamlığı destekleyen çeşitli etmenler araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir. Eraslan Çapan ve Turgut'un (2017) de yaptıkları çalışmada ergenler tarafından algılanan sosyal destek ile okul bağlılığının psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında olumlu ilişki bulunmuştur. Tilim (2019) çalışmasında ergen psikolojik sağlamlık düzeylerinin yüksek olması ergenleri madde bağımlılığından korunmalarını yordadığını ve okul, aile ve akran desteği ile mücadele, empati ve uyum becerilerinin yüksek olmasının ergenleri madde

bağımlılığına karşı koruduğunu belirtmektedir. Kılıç (2019) yaptığı çalışmada ergenlerin olumlu beden imgesi ile mutluluk düzeylerinin psikolojik sağlamlıklarını pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmalar neticesinde ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerini aile desteği, akran desteği, okul bağlılığı, mutluluk düzeyleri, beden imgesi ve empati, azim ve uyum gibi kişisel özellikleri psikolojik sağlamlıklarında önemli rol oynadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Ergenlik döneminde bireyler, kendi kendilerini yönetebilecekleri, mantıklı ve esnek seçimler yapmalarına yardımcı olan becerileri kazanmaları sağlıklı bir dönem geçirmelerini sağlar. Başka bir deyişle kendine inanmak, yeteneklerini bilmek, kendi yaşam yolu için sorumluluk almak, hazzı ertelemek ve peşinden gitmek için "en iyi" fırsatları belirlemek çoğu zaman ergenlerde başarı sağlar (Schwartz, Zamboanga, Pantin, Weisskirch ve Wang, 2013). Bu durumda karşımıza eylemlilik kavramı çıkmaktadır. Eğer birey eylemlilik durumunun farkında olursa karar alma, hayatını planlama ve sorumluluk alma konusunda bir fikir sahibi olabilir (Civan, Işıklar, Özçelik ve Şar, 2015). Ayrıca bireyler ergenlik döneminde rol karmaşası yaşarlar ve akranları arasında farklı roller deneyimlerler. Ergenlik dönemi bireylerin kimliklerini şekillendirdikleri dönemdir ve kimlik şekillenmesinde etkili olan durumlardan biri de eylemliliktir (Ercan ve Yazıcı, 2018). Diğer toplumlara göre daha gelişmiş olan toplumlarda eylemlilik duyguları tutarlı bir kimlik gelişiminde önemli bir katkıda bulunabilir (Erikson, 1968, aktaran Yazıcı, 2019). Eylemlilik, kişinin yaşam seyri için sorumluluk duygusu, kararlarını kontrol ettiği ve sonuçlarından sorumlu olduğu inancı ve kişinin ilerlemesini engelleyen engellerin üstesinden gelebileceğine olan güveni olarak tanımlanmaktadır (Cote, 2002; Schwartz ve Cote, 2005). Kısaca eylemlilik, bir kişinin bireysel gelişiminde aktif rol alması, seçimlerde bulunması ve yaptığı seçimlerin sonuçlarını kabul etmesi anlamına gelmektedir (Atak, Çok ve Kapçı, 2013). Psikoterapi alanında çeşitli kuramlar incelendiğinde hepsinin eylemlilik ile ilgili kişisel sorumluluğun üstlenilmesi anlamını vurguladığı görülmektedir (Demirbozan, 2018). Eylemlilik ayrıca Özdenetim yeteneğini daha etkin bir şekilde kullanmak için de gereklidir (Bandura, 1982).

Ülkemizde ergenlik çağındaki bireylerin eylemlilik davranışları ile ilgili çok az çalışma yapılmıştır. Yazıcı (2019) yaptığı çalışmada eylemliliğin öz saygı, yaşam amacı, iç denetim odağı ve öz yeterlilik alt boyutu puan ortalamalarına bakıldığında erkeklerin aldıkları puanlar kadınların aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksek çıktığını belirtmiştir. Yazıcı ayrıca aynı çalışmada duygusal özerklik, eylemlilik ve arkadaşla bağlanma alt boyutlarının

birbiri ile ilişkisine de bakmıştır. Eylemlilik alt boyutlarının duygusal özerklik ve arkadaşla bağlanmanın alt boyutları ile ilişkisinde öz saygı ile güvenli bağlanma arasında düşük pozitif yönlü bir ilişki, yaşam amacı ile güvenli bağlanma arasında düşük pozitif yönlü bir ilişki ve son olarak öz yeterlilik ile kaçınan bağlanma arasında düşük pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Yazıcı ve Ercan (2018) de yaptıkları çalışmada eylemlilik alt boyutlarından öz yeterlilik ile yaş arasında anlamlı, pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varmışlardır. Bu sonuca dayanarak yaş ilerledikçe öz yeterlilik puanlarının da arttığını belirtmişlerdir.

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşıldığı üzere ergenlerin karar verme, düşünme, başarı elde etme ve sorumluluk alma yetenekleri ile ilişkili eylemlilik kavramı ile kişinin olumsuz olaylara karşı geliştirdiği başa çıkma becerileri ile ilişkili olan psikolojik sağlık kavramı anlaşıldığında ve bu iki kavram arasındaki ilişki saptandığında ergenlerle ilgili yapılan çalışmalara ve özellikle lise okul rehberlik çalışmalarına önemli bir fikir sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenden dolayı bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir.

Bu çalışmada ergenlerde eylemlilik ve psikolojik sağlık düzeylerinin çeşitli demografik özellikler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Psikolojik sağlamlığın alt boyutları olan ‘aile desteği, akran desteği ve okul desteği’ gibi faktörlerin eylemli davranışın alt boyutları olan ‘öz saygı, yaşam amacı, iç denetim odağı ve öz yeterlilik’ faktörleri ile ilişkisi de çalışmada ele alınmıştır. Ayrıca ergenlerin eylemlilik ve psikolojik sağlık düzeyleri ile cinsiyet, okulun başarı düzeyi, aile ekonomik düzeyi, kardeş sayısı, anne baba eğitimi ve sınıf düzeyi ile ilişkisi de ele alınmıştır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı ergenlerin eylemlilik ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bununla birlikte çalışmada yer alan ergenlerin eylemlilik ve psikolojik sağlamlık düzeylerini çeşitli değişkenlere göre (cinsiyet, okul başarısı, sınıf düzeyi vb.) inceleme konusu yapmaktır.

1.3. Çalışmanın problem cümlesi

Ergenlerin eylemlilik ile psikolojik sağlamlıkları arasında ilişki var mıdır?

1.3.1. Alt Problemler

1. Eylemlilik ve psikolojik sağlamlık akademik ortalamaya göre farklılaşmakta mıdır?
2. Eylemlilik ve psikolojik sağlamlık anne baba eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
3. Eylemlilik ve psikolojik sağlamlık kardeş sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
4. Eylemlilik ve psikolojik sağlamlık aile ekonomik düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Eylemlilik ve psikolojik sağlamlık ile sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
6. Eylemlilik ve psikolojik sağlamlık ile cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
7. Eylemlilik ve psikolojik sağlamlık okulun başarı düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

1.4. Çalışmanın Önemi

Ergenlik dönemi genel olarak insanların psikolojik, fiziksel ve duygusal değişimler yaşadığı çocukluktan yetişkinliğe doğru hızlı bir gelişme ve olgunlaşma çağına olduğu kişinin geleceğini belirleyen önemli bir dönem olarak tanımlanabilir. Bu süreçte kişi hem kendindeki değişime anlam vermeye hem de sağlıklı yapısını sürdürmeye devam etmektedir (Yazıcı, 2017).

Karar verme, düşünme, başarı elde etme ve sorumluluk alma durumları kişinin hayatını istediği şekilde devam ettirebilmesi için önemlidir ve eylemlilik kavramının bu durumlarla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla eylemlilik kavramının anlaşılması bireylerin yaşamında kararlar alması, başarı elde etmesi ve sorumluluk alması gibi konularda bireylere yarar sağlayacaktır. Aynı şey psikolojik sağlamlık için bakıldığında özellikle psikolojik sağlamlığı artıran koruyucu faktörler ergenlere kazandırıldığında ve ergenlerin karşı karşıya kalabilecekleri risk faktörleri anlaşılıp ergenler bu faktörlerden uzaklaştırıldığında gelişimlerini daha olumlu tamamlamalarını sağlayacaktır. Sorumluluk sahibi, kararlı ve yaşamdaki engeller karşısında dik durabilen bireyler yetiştirebilmek için eylemlilik ve psikolojik sağlamlık kavramlarının iyi bilinmesi gerekmektedir. Ergenlerin eylemlilik ve psikolojik sağlamlık düzeylerini yüksek tutmak için bu iki kavram ile ilgili çalışmalar yapmak ve bu çalışmaları uygulamaya geçirmek adına bu araştırmanın yapılması yararlı

olacaktır. Alanyazına bakıldığında eylemlilik ve psikolojik sağamlık ilişkisi ile ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma bundan sonraki çalışmalara kaynaklık etmesi yönünden önemlidir ayrıca elde edilecek sonuçlar psikolojik danışmanların ve eğitimcilerin yapacakları çalışmalarına da kaynaklık edebilir. Ayrıca psikolojik sağamlık ve eylemlilik kavramlarının arasındaki ilişkilerin bilinmesi ergenlere yönelik ruh sağlığı hizmetlerinde, okul pdr programlarında yön gösterici olabilir.

Bu çalışma ile psikolojik sağamlık ve eylemlilik davranışlarının alt boyutları arasındaki ilişkisinin düzeylerinin ortaya konmasıyla ergenlerle ilgili yapılacak psikolojik sağamlık ve eylemlilik ile ilgili çalışmalara da yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.5. Varsayımlar

Araştırmaya katılan bütün öğrencilerin ölçek sorularını samimi bir şekilde cevapladıkları varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın çalışma grubu;

1. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, Ankara ili Yenimahalle, Çankaya ve Keçiören ilçeleri, MEB’e bağlı altı adet Anadolu lisesinde eğitimlerine devam eden ortaöğretim öğrencileri ile sınırlıdır. Ancak bu öğrencilere benzer özellikteki kişilere genellenebilir.
2. “Çok Yönlü-Eylemli Kişilik Ölçeği Kısa Formu”, “Ergen Psikolojik Sağamlık Ölçeği” ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Eylemlilik: Kişinin yaşam seyri için sorumluluk duygusu elde etmesi, kişinin kararlarını kontrol ettiği ve sonuçlarından sorumlu olduğu inancı ve kişinin ilerlemesini engelleyen engellerin üstesinden gelebileceğine olan güveni olarak ifade edilmektedir (Cote, 2002; Schwartz ve Cote, 2005).

Psikolojik Sağamlık: Zor yaşam koşullarına rağmen başarılı bir şekilde normal işlevselliğe dönebilme yeteneğini ifade eder (Masten, 2001). Psikolojik sağamlığı ifade etmek için iki

yargıya ihtiyaç vardır: birincisi, kişinin yaşamını olumsuz etkileyebilecek risk faktörlerinin olması ikincisi kişinin bu risk faktörlerine karşı adaptasyon veya gelişim kalitesini yükseltecek koruyucu faktörlerin olmasıdır (Masten ve Coatsworth, 1998).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çalışmada ele alınan ergenlik, eylemlilik ve psikolojik sağlamlık kavramları literatür çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca eylemlilik ve psikolojik sağlamlık kavramları ile ilgili yapılan çalışmalara da yer verilmiştir.

2.1. Ergenlik

Bireyler yaşamlarında belli dönemlerde bazı değişimler yaşarlar ve bu değişimlerden bazıları diğerlerinden daha önemlidir. İnsanın yaşam dönemlerine bakıldığında bu dönemlerden biri olan ve kritik bir öneme sahip olan ergenlik, bireylerin yaşamlarında yaşadığı en önemli değişimlerden biridir (Marcia, 1980). Çünkü ergenlik, yaşam süresindeki en derin biyolojik ve sosyal geçişlerden biridir. Beyin-nöroendokrin süreçlerinde, hormon konsantrasyonlarında ve fiziksel morfolojik özellikler ince değişikliklerle başlar ve üreme olgunluğu ile sonuçlanır (Susman ve Rogol, 2004). Başka bir ifade ile ergenlik, kişide biyolojik, sosyal ve fiziksel gelişmelerin yanında psikolojik, ahlaki ve kültürel değişimlerin de yaşandığı bir gelişim dönemini ifade eder (Çalış, 2019) Ergenlik dönemini kısaca tanımlayacak olursak, erenlik ile başlayıp yetişkinliğe kadar devam eden süreç olarak ifade edilir. Çocuklukla ve yetişkinlik dönemleri arasındaki geçiş dönemidir (Yazgan İnanç, Kılıç Atıcı ve Mehmet, 2019). Ergenliğin dönemi aslında yetişkinliğe hazırlık olarak ta ifade edilebilir. Ergenliğin yaş aralığı kültürel ve tarihsel açıdan farklılık gösterse de çoğu kültürlerde 10-13 yaşlarında başlar yirminci yaşın başında son bulmaktadır. Gelişimciler ergenliği erken ergenlik ve geç ergenlik olarak iki şekilde ifade etmektedirler. Erken ergenlik

yaklaşık ortaokul yıllarına denk gelmektedir, geç ergenlik ise on beş ile yirmi yaş aralığını kapsamaktadır. Geç ergenlikte mesleki ilgiler, kimlik arayışı ve flört daha sık ifade edilmektedir (Santrock, 2014).

Freud'un kuramına göre insanlar beş gelişim döneminden geçmektedir: oral, anal, fallik, latent ve genital dönem (Santrock, 2014). Genital dönem ergenlik döneminden yetişkinliğe kadar olan dönemi kapsar (Ellis, Abrams ve Abrams, 2009 aktaran Kurt ve Yıldız, 2019). Bu dönemde cinsel açıdan yaşanan gelişmeler diğer dönemlere göre farklılıklar göstermektedir (Karataş ve Yavuzer, 2019). Ergenlik döneminde üremek mümkün hale gelmektedir ve bununla birlikte cinsel dürtülerde artış yaşanır. Ergen bu dönemde hem bedenindeki ve ruhundaki değişimlere ayak uydurmaya çalışır hem de kimlik kazanmaya çalışır. Kimlik bunalımını çözemeyen ergen içinde bulunduğu toplumun kimliğiyle çatışmalar yaşar ve toplumda kendine bir yer bulmada zorluklar yaşar. Cinsellik ile birlikte arkadaşlık, meslek, evlilik gibi konulara da ilgi duymaya başlar. Ergen bu dönemde eğitim, iş ve sosyal açılardan çatışmalar yaşar (Ellis, Abrams ve Abrams, 2009 aktaran Kurt ve Yıldız, 2019). Freud, ergenlerin yaşamlarının gerilim ve çatışmayla dolu olduğunu vurgulamıştır. Ergenlik çağındaki birey yaşamındaki bu gerilimi azaltmak için yaşadığı çatışmaları bilinçdışına atar (Santrock, 2014). Ergenler içsel olarak yaşadıkları uyumsuzluğu azaltmak için savunma mekanizmalarından yararlanırlar (Çok, Giray ve Ersever, 2001 aktaran Uçar 2020). Freud'a göre bastırma diğer savunma mekanizmaları içinde en güçlüsü ve en yaygındır. Diğer savunma mekanizmaları bastırmaya dayanır bunun nedeni tüm savunma mekanizmalarının temel hedefinin tehdit edici dürtüleri bastırmak istemesidir (Santrock, 2014).

Erikson (1968), hayatımızın sekiz evreden geçmekte olduğunu belirtmiştir. Her bir evrede birey çözmesi gereken bir krizle yüzleşmektedir. Herhangi bir gelişim dönemindeki kriz başarılı bir şekilde aşılsa sonraki dönem için sağlam temeller oluşturur (İnanç ve Yerlikaya, 2015). Erikson'un psikosoyal gelişim kuramına göre ergenlik çağı kimliğe karşı kimlik kargaşasının olduğu evreye denk gelmektedir. Erikson'a göre (1993) kişi bu dönemde kimlik duygusu geliştirdiği için oldukça önemli bir evredir. Kişi cinsel ve bedensel yönden hızla gelişmektedir. Bu dönemde birey kendini keşfetmeye çalışmaktadır. Bilişsel ve bedensel yönden hızlı bir büyüme yakalayan ergenler cinsel, sosyal ve mesleki yönden kimlik kazandıracak roller arayışında bulurlar kendilerini (aktaran İnanç ve Yerlikaya, 2015).

Piaget, bireylerin dünyayı anlayış biçimlerini yapılandırırken bilişsel olarak dört gelişim

döneminden geçtiğini belirtmiştir. Bu dönemlerden biri olan soyut işlemler dönemi ergenlik çağına denk gelmektedir. Piaget'e göre ergenler yaşadıkları deneyimleri organize ederek dünyayı anlamaya çalışmaktadırlar. Örneğin düşüncelerini önem düzeylerine göre ayırırlar ve birbiriyle ilişkili düşünceleri fark edebilirler. Ayrıca Çevreden gelen yeni taleplere de adapte olurlar (Miller, 2011). Piaget'e göre soyut işlemler döneminde bireyler somut düşünmeyle sınırlı kalmayıp mantıksal ve soyut kavramlarla da düşünmeye başlarlar. Bu dönemin zihinsel gelişiminin getirdiği gereklilikler sonucu ergenler olması gereken ideal hayaller kurabilirler, geleceği düşünmeye başlarlar, bir problemle karşılaştıklarında daha sistematik bir şekilde çözebilirler ve hipotezler geliştirip bu hipotezleri test edebilirler (Santrock, 2014). Ergen düşüncesi gerçek ve olası durumlar veya bilgilerle de ilgilidir. Bu evrede bir problemle karşılaşıldığında bireyler, olması muhtemel veya rasyonel durumları içine alan hipotezler geliştirirler. Bunun sonucunda ergen, geliştirdiği hipotezlerden bir tanesinin gerçeklikle ilgisinin olabileceğini bilir (Ahioğlu ve Lindberg, 2011).

Vygotsky, bilginin insanlar arasında en iyi ortak yaşantılar sonucu yayıldığını vurgulamaktadır (Santrock, 2014). Vygotsky'e göre ergen kültür ile içli dışlı bir şekilde ve yakınlarının desteğiyle gelişmektedir (Atak, 2017). Ergenlerin yetişkinlerle ve akranlarıyla bir araya gelmesi, onlarla birlikte bir şeyler yapması bilişsel gelişimlerini sağlamaktadır (Senemoğlu, 2020). Ergenler akranlarıyla ne kadar fazla etkileşme girerlerse elde edecekleri gelişimin boyutunun da o kadar fazla olacağı belirtilmiştir (Miller, 1993, aktaran Uçar 2020).

Davranışçı kuramlardan olan Skinner'in edimsel koşullanması, bir davranışın tekrarlanma noktasında devam etmesine teşvik eden öğrenme olarak adlandırılmaktadır. Bireylerin davranışları değiştirilmesi açısından edimsel koşullanmanın ilkeleri kullanılmaktadır (Yazgan İnanç, Kılıç Atıcı ve Bilgin, 2019). Skinner'a göre bir davranışın tekrarlama olasılığı önceden edimsel koşullanma yoluyla ortaya çıkan sonucuna bağlıdır. Davranışın sonucunda verilen ödül ve cezalar tekrarlanma olasılığını etkilemektedir. Ödül davranışın tekrarlanma olasılığını artırırken, ceza o olasılığı düşürmektedir. Örneğin ergen bir davranışta bulunduktan sonra yetişkinin ona olumlu bakması onun aynı davranışı tekrarlama ihtimalini artırırken kötü bakması aynı davranışı tekrarlama ihtimalini düşürmektedir. Ayrıca ergen bir birey yaşadığı deneyimlerle utangaç olabilir ve bireyin çevresinde yapılacak değişimler utangaçlığını kırıp daha sosyal biri haline getirebilir (Santrock, 2014).

Bandura'ya göre çevresel ve kişisel etmenler gelişim açısından önemlidir. Bu kurama göre sadece bireyin davranışı çevre tarafından etkilenmez aynı zamanda birey de çevreyi

biçimlendirmektedir. Bireysel ve çevresel etmenler birbiriyle etkileşim halindedir. Bireyin çevreyi gözlemleyip taklit etmesi ve bunun sonucunda aldığı ödül veya ceza davranışın kalıcılığını belirlemektedir (Kaya (ed.), 2019). Sosyal bilişsel kuramına göre ergenler başkalarının davranışlarını gözlemleyerek gelişimleri açısından önemli olan duygu, davranış ve düşünceler elde etmektedirler (Santrock, 2014).

2.2. Eylemlilik

Eylemlilik sosyoloji, antropoloji ve psikolojide tartışılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Eylemlilik ve yapı kavramları arasındaki ayrım sosyolojide uzun yıllardır tartışılan bir konudur (Atak, 2010). Eylemlilik kavramının psikolojik tanımını ele aldığımızda Cote (1997) benlik saygısı, kontrol odağı, ego gücü ve yaşam amacı gibi kavramların tek bir kavram içinde birleştirilerek tanımlandığında eylemlilik kavramının ortaya çıktığını ifade etmiştir. Eylemlilik, geçmişte toplumsal etkileşimden beslenerek gelecek ile ilgili alternatif olasılıkları düşünme kapasitesine sahip olma ve şimdiki zamanda geçmişteki alışkanlıkları ve gelecek ile ilgili projeleri bağlamsallaştırma kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Emirbayer ve Mische, 1998). Bu ifadelerden de yola çıkarak eylemlilik kavramının kendi başına hareket etmek anlamına geldiğini söyleyebiliriz. Eylemliliği bu ifadelerle tanımladığımızda eylemli kişilik kavramı karşımıza çıkmaktadır. Eylemli kişilik, bireyin kendi yaşamındaki görev ve sorumluluklarının farkında olması, kararlarını kendisi vermesi ve hayatını yönetmesi anlamına gelmektedir. Bu iki kavram bir arada kullanılmakla beraber bireyin bir karar alması sonucunda hissettiği güven ve yeterlilik duygularını kapsamaktadır (Demirbozan, 2018).

Genç bireyin kendi başına kararlar alması, bağımsızlaşması ve hareket edebilmesi gelişimin devam etmesi için önemlidir. Bu açıdan bakıldığında eylemlilik ergenlik dönemi ile birlikte bireyin hayatında aktif rol alması ve kendi seçimlerini yapabilme yeterliliği olarak tanımlanmaktadır (Demirbozan, 2018). Fakat ergenlik döneminde bireylerin tek başlarına hareket etmediklerini belirtmek gerekir: ergen birey eylemli davranışlarda bulunurken tek başına karar almadığı ve dışarıdan destek aldığı zamanlar da vardır. Örneğin kolektivist bir kültürde eylemlilik ve planlılık genellikle ergenlerle birlikte veya onlar adına kararlar alan ebeveynler ve aile büyükleri tarafından uygulanır (Larson ve Wilson, 2004).

Sewell (1992) eylemliliği kişinin içine düştüğü sosyal ilişkiler üzerinde bir devreye kadar kontrol uygulayabilme ve bu sosyal ilişkileri bir devreye kadar dönüştürme yeteneğini ifade

etme anlamına geldiğini belirtmiştir. Ayrıca eylemlilik kişinin kaynakları kontrolünden kaynaklandığını ve bir dizi kaynağı yeniden yorumlama ve harekete geçirme kapasitesi anlamına geldiğini de belirtmiştir. Eylemlilik var olan yapıları ifade etmektedir. Bir şeyi kendi başına yapabilme kapasitesi, planlamak ve yapıcı hareket etmek gibi anlamlara gelen eylemlilik tüm insanların doğasında vardır. Eylemlilik bireyin belirli bir sosyal ortamında mevcut bir dizi kültürel şema ve kaynaklardan oluşur. Eylemlilik, birinin eylemlerini başkalarıyla ve başkalarına karşı koordine etme becerisini gerektiren ikna etmek, zorlamak ve kendisinin ve başkalarının faaliyetlerinin etkilerini izlemeyi kapsayan kolektif bir durumu ifade eder (Sewell, 1992). Çevresel fırsatlar veya iç kapasitelerdeki farklılıklar nedeniyle bireyler arasında eylemlilik düzeylerinde farklılıklar olabilir ancak bu temel düzeyde tüm insanların bir dereceye kadar eylemlilik sahibi olduğu gerçeğiyle çelişmez (Landes ve Settersten, 2019).

Giddens, eylemliliği dünyadaki olaylara müdahaleyi içerdiğini ve insanların bir şeyleri yapma yetenekleri olarak tanımlamıştır. Eylemlilik için güç gereklidir ve dönüştürme kapasitesi olarak anlaşılmaktadır. Kısaca eylemli davranışlarda bulunmak için güçlü olmak gerekmektedir. İnsan eylemliliği üç etkiden meydana gelir (Giddens, 1976):

Motivasyon-bilinçdışı: Motivasyon, eyleme geçme davranışından çok kişinin eyleme geçme potansiyelini barındırması anlamına gelir. Motivasyon teorisi daha çok eylemin kabul edilmemiş koşullarıyla ilgilidir yani eylemin bilinçdışı boyutunu ifade eder. Bireyin bilinçli boyutunun altında yer alan ve kolay bir şekilde kelimelerle ifade edilemeyen boyutudur. İnanın arzu, istek ve duyguları bu boyutta bulunur ve insan davranışları üzerinde etkileri olabilir fakat insanın bilinçli düzeyi tarafından bastırılabilir (Giddens, 1984).

Pratik bilinç: kişinin sözel olarak ifade edemediği sosyal yaşamda nasıl 'devam edeceği' konusunda dolaylı olarak bildiği her şeyi içerir kısaca insanlar tarafından davranışın refleks olarak izlenmesini ifade eder. Başka bir deyişle kişinin özellikle kendi eylemlerinin koşulları da dahil olmak üzere sosyal koşullar hakkında bildikleri ve inandıkları, ancak sözel olarak ifade edemedikleri şeyleri içerir. Pratik bilinç, günlük sosyal yaşamın zaman ve mekân boyunca oluşturulduğu ve yeniden yapılandırıldığı kuralları ve taktikleri bilmekten oluşur (Giddens, 1984).

Söylemsel bilinç: insanların sosyal koşullar hakkında, özellikle de kendi eylemlerinin koşulları hakkında söyleyebilecekleri veya sözlü olarak ifade edebilecekleri hatırlama biçimleri anlamına gelir. Diğer bir deyişle şeyleri kelimelere dökebilmek demektir. Pratik

bilinç ile aralarındaki farka baktığımızda, söylemsel bilinç, aktörün sözlü olarak ifade edebileceği hatırlama biçimleri anlamına gelir. Pratik bilinç, bireyin eylem süresince eriştiği şeyleri, dolayısıyla "bildiği" şeyi ifade edemeden hatırlamayı içerir (Giddens, 1984).

2.2.1. İnsan Eylemliliği

Eylemlilik dünyadaki olaylara müdahaleyi içermektedir ve insanların bir şeyleri yapma yetenekleri olarak ifade edilebilir. Dönüştürme kapasitesi olarak ifade edilen güç eylemlilik için gereklidir. Başka bir deyişle eylemli davranışlarda bulunmak için güçlü olmak gerekmektedir (Giddens, 1976). İnsan eylemliliği çoğunlukla bireysel bir özellik olarak kavramsallaştırılmıştır. Eylemlilik, “gelişimsel olarak normal” olanlar için bile, yaşam boyunca her zaman insanlık durumunun ayırt edici özelliği olan kişilerarası ilişkilere yakından bağlıdır (Landes ve Settersten, 2019). İnsan eylemliliği, farklı zaman ve farklı yerlerde ortaya çıkan sorunlara karşı kişinin verdiği başa çıkma tepkileridir. Kişi geçmiş ve geleceği göz önünde bulundurarak şimdi ve burada vereceği tepkiyi yapılandırır (Atak, 2010). Kendi başına hareket etmek anlamına gelen eylemlilik kavramına bireysel yaşamların her zaman diğer insanlarla olan bağlar tarafından yoğun bir şekilde şartlandırıldığı gerçeği eklendiğinde eylemli kişilerin tamamen özgür ve bağımsız aktörler olmadığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Eylemlilik ve kişilerarası bağımlılık bir arada var olur. Bu nedenle, eylemlilikle ilgili herhangi bir kavramsallaştırma yapıldığında, kişilerarası ilişkiler kavramına dikkat edilmesi gerekmektedir (Landes ve Settersten, 2019). Atak (2010), insan eylemliliğinin zamanla olan ilişkisi ile beraber toplumsal ve ilişkisel yapısının da olduğunu ayrıca insan eylemliliğinin öznel, toplumsal ve iletişimsel yönünü de vurgulamıştır. İnsan eylemliliğinin bütünleştirme, yansıtma ve pratik değerlendirme yapma olmak üzere üç ögesi vardır. Bütünleştirme ögesi, kişinin geçmişte edindiği düşünce ve yapmış olduğu eylemlere bağlı olarak yeniden aynı davranışlarını aktifleştirme anlamına gelmektedir. Yansıtma ögesi, kişinin gelecekte vereceği olası tepkilerini hayali bir şekilde canlandırması anlamına gelmektedir. Bireyin istek, korku ve umutları gelecekte yapmayı düşündüğü eylemi şekillendirmektir. Pratik değerlendirme ögesi, kişinin oluşabilecek eyleme dair olması gerekeni yapma ve pratik yapma kapasitesi anlamına gelmektedir (Atak, 2010).

2.2.2. Kişisel Eylemlilik

Kişisel eylemlilik bireyin sorumluluk alma duygusudur. Kişinin yaşamı ile ilgili kararlar alabilme ve bu kararların sorumluluğunu üstlenme ayrıca yaşamdaki engellerle baş etme ve sorumluluğunu aldığı hayatı yaşama inancıdır. Kişisel eylemlilik kavramı dört alt boyuttan oluşmaktadır bunlar; öz-saygı, yaşam amaçları, öz-yeterlilik ve iç denetim odağından oluşmaktadır (Cote, 1997; Cote ve Levine, 2002; Cote ve Schwartz, 2002).

Öz yeterlilik: yeterlilik insanların nasıl düşündüğünü, hissettiğini, kendilerini nasıl motive ettiğini ve nasıl davrandığını kapsar. Ayrıca insan motivasyonuna ve kazanımlarına önemli ölçüde katkıda bulunduğu belirtilmektedir. Öz yeterlilik ise bireyin hayatında olabilecek olası durumları yönetmek için gerekli eylem planlarını yönetme yeteneklerine olan inancıdır (Bandura, 1995). Öz-yeterlik, davranışın oluşumunda etkili bir özelliktir ve bireylerin belirli bir faaliyeti başarılı bir şekilde organize etme ve tamamlama kapasitesi olarak tanımlanır (Bandura, 1997). Başka bir deyişle, öz yeterlilik kişinin belirli durumlarla başa çıkma becerisine olan güveni ve bu durumları başarıyla gerçekleştirmek veya bunlarla başa çıkmak olarak tanımlanmaktadır. Bir birey, belirli durumlarda başkalarının başarılı bir şekilde performans gösterdiğini gördükçe bireyin kendi öz yeterlilik yeteneği de dolaylı olarak artırılabilir. Bu şekilde gözlemleyerek öz yeterlik yeteneği artırılmasının avantajı, gözlemci için kaygı en aza indirilmektedir ve bu durum bireye öz yeterlik geliştirme fırsatı sağlamaktadır (Nancy, 1991).

İç denetim odağı: Rotter'a göre (1966) birey çocukluktan itibaren pekiştirme geçmişine bağlı olarak yapmış olduğu eylemlerin sonucunu ya kendi kontrolünde ya da kendi dışında gelişen dış kontrollerden kaynaklandığını öğrenerek bir denetim odağına sahip olur. Bireyin pekiştirme geçmişine bağlı olarak pekiştirmeleri kendi eylemlerinin kontrolüne atfetme derecesinde farklılık göstermektedir. Denetim odağı bireyin yaşamını yönlendirme ve denetleme gücünün olduğuna dair inanç ve algılaması olarak ifade edilebilir (Çakır, 2009). Denetim odağı iç denetim odağı ve dış denetim odağı olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır (Rotter, 1966).

İç denetim odağı, bireyin davranışlarının sorumluluk ve bilincinin kendinde olduğuna inanma durumudur. Bir ödül veya ceza durumu olduğu zaman bunların kendi davranışları sonucu ortaya çıktığına dair inanç olarak ifade edilmektedir. Dış denetim odağı ise bireyin yaşadığı olayların kendi dışındaki etkenlerin etkisiyle ortaya çıktığına inanması durumudur (Çakır, 2009). İç denetim odağına sahip bireyler kendi sorumluluklarının bilinciyle hareket

ederler ve yaşadıkları olayların olumlu ve olumsuz sonuçların üstlenirler. Dış denetim odağına sahip bireyler ise başarısızlık durumunda bunun sorumlusunun çevresel nedenler ve dış faktörlerin olduğunu düşünürler (Töre, 2020).

Öz saygı: bireylere yetişkin yaşamında (geç-modern) yaygın olarak karşılaşılan çeşitli sosyal, mesleki ve kişisel engelleri ve fırsatları anlamaları ve müzakere etmeleri için gerekli araçları veren eylemliliğin dört alt değişkeninden biridir (Cote , 1997). Sosyal bilimlerde benlik saygısı, kişinin kendisinin veya kişiliğinin göze çarpan nitelikleri arasındaki değerlendirmelerin toplamı olarak ölçülen varsayımsal bir yapıdır. Kişinin kendi değerinin veya öneminin genel duygusal değerlendirmesidir. Bu anlayış, kişinin benliğine yönelik tutumları veya değerlendirmelerini ölçmenin kişinin öz saygısını yansıttığı varsayımının temelini oluşturur. Benlik saygısı kavramı sözlükte çeşitli tanımlarla geçer, örneğin kendine değer verme, kendini kabul etme. Genel tabirle öz saygı, kişinin kendini ödüllendirme, onaylama, sevmeye veya kendine değer verme derecesidir (Blascovich ve Tomaka, 1991). Bireysel değer anlaşılmaması açısından önemli bir öneme sahip olan öz saygı; öz değer, benlik saygısı ve benlik bütünlüğü anlamlarına gelmektedir (Stenly, 2019). Benlik saygısı bütünsel benlik ifadelerini kapsamaktadır ve kişinin değeri ve başarılarının bir göstergesidir (Santrock, 2014). Benlik saygısı tipik olarak bireylerin kendilerini ideal veya kendileriyle ilgili standartlara göre değerlendirme yolları olarak tanımlanır. Örneğin, pozitif benlik saygısını beklenenden daha fazla başarıya sahip olmasından kaynaklandığı düşünülebilir ve olumsuz benlik saygısı beklenenden daha az başarıya sahip olmaktan kaynaklanır (Nurmi, 2004).

Yaşam amaçları: yaşamın amacı mükemmellik için çabalamaktır bununla birlikte yaşamın "amacı" ve yaşamın "anlamı" birbirinin yerine kullanılır (Yalom, 1980). Ryff (1989) yaşam amacını psikolojik iyi oluşun altı ögesinden biri olduğunu vurgular. Yaşamdaki amaç, kişinin iyi oluş duygusunun önemli bir bileşenidir. Psikolojik iyi oluş yaşamdaki güçlükler karşısında bireyin uyumunu, bireyin anlamlı hedeflere sahip olup bu hedeflere ulaşmasını, bireyin büyümesini ve ilerlemesini içermektedir. Olumlu işleyen birey, hayatının çeşitli bölümleri hakkında anlamlılık ve bütünleşme duygularına katkıda bulunan amaçları, niyetleri ve yönelim duygusu vardır (Ryff, 1989a). Ayrıca olgunluğun tanımı aynı zamanda yaşamın amacının, yönelim duygusunun ve niyetliliğin net bir şekilde anlaşılmasını vurgular. Olumlu bir şekilde çalışan birinin hedefleri, amaçları ve yön duygusu vardır ve bunların tümü hayatın anlamlı olduğu hissine katkıda bulunur (Ryff, 1989). Yaşam boyu

gelişim kuramlarına göre yaşam amacı Üretkenlik, üretken olma ve liderlik kapasitelerini kullanma hedeflerini kapsamaktadır: Buhler'in kuramına göre yaşam amacı, temel yaşam eğilimleri orta yıllarda dünyayı yaratıcı bir şekilde değiştirmek gibi bir hedefi ardından sonraki yıllarda kişinin iç düzenini sağlama hedefidir, Erikson'un kuramında ego bütünlüğü tanımına göre yaşam amacı duygusal bütünleşme arayışıdır, Rogers'ın kuramına göre yaşam amacı tam olarak işleyen kişinin artan varoluşsal yaşam amacıdır; böyle bir insan her anı dolu dolu yaşamak ister, Allport'a göre yaşam amacı olgunluk tanımının temel bir bileşeni, kişinin birleştirici bir yaşam felsefesine sahip olmasıdır (Ryff, 1989a). Lazarus (2000), stresle başa çıkmada yaşam amacının etkili bir rolünün olduğunu belirtmiştir. Yüksek yaşam amaçlarına sahip bireyin hayatta hedefleri ve yönelim duygusu vardır, şimdiki ve geçmiş yaşamın anlamı olduğunu hisseder, yaşama amaç veren inançlara sahiptir; yaşamak için amaç ve hedeflere sahiptir. Düşük yaşam amaçlarına sahip birey ise Hayatta bir anlam duygusuna sahip değildir, birkaç hedefi veya amacı vardır, yön duygusundan yoksun, doğru yaşamının amacını görmez ve hayata anlam katan bir bakış açısı veya inanca sahip değildir (Ryff, 1989a).

2.2.3. Eylemlilik ile İlgili Yapılan Araştırmalar

2.2.3.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Atak (2010) yetişkinliğe geçişte kimlik biçimlenmesi ve eylemlilik kavramını araştırmıştır. Araştırmanın sonucunda ana babaya bağlanma ve eylemliliğin kimlik biçimlenmesinde önemli olduğunu ve bu değişkenlerin keşif/esnek bağlanma ile pozitif, ipotek/uyma ve kaçınma ile negatif bir ilişkisi olduğu bulunmuştur. Ayrıca, kimlik biçimlenmesinin daha sağlıklı olmasında eylemliliğin etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Atak (2011) araştırmasında, yetişkinliğe geçiş döneminde eylemlilik düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırmadan çıkan sonuçlara göre eylemlilik, eğitim durumuna, cinsiyete, iş durumuna ve üniversite eğitimi alıp almama durumuna göre farklılaştığını ve yaşa, ailenin gelirine, medeni duruma, sosyoekonomik düzeye ve ana baba olma durumuna göre farklılaşmadığını göstermiştir.

Civan (2016) tarafından yapılan çalışmada eylemlilik ve kendini sabotaj arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre eylemlilik ile kendini sabotaj arasında anlamlı düzeyde ve negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca eylemlilik

alt boyutları olan öz-saygı ile yaşam amacının cinsiyete açısından ve yaşam amacı ile kendini sabotaj düzeyinin eğitim durumuna açısından anlamlı fark olduğu görülmüştür.

Yazıcı (2019) tarafından yapılan araştırmada ergenlerde duygusal özerklik, eylemlilik ve arkadaşla bağlanma stillerini cinsiyet, yaş ve okul türü değişkenlerine göre karşılaştırılmış ve bu üç değişkenin birbirleri ile ilişkileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda eylemliliğin öz saygı, yaşam amacı, iç denetim odağı ve öz yeterlilik alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiğini bulunmuştur. Eylemliliğin yaşam amacı, iç denetim odağı ve öz yeterlilik alt boyutlarında okul türlerine göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Eylemlilik öz yeterlilik alt boyutunda yaş göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak eylemlilik, duygusal özerklik ve arkadaşla bağlanma değişkenleri birbirleri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Nurbanu (2020) tarafından yapılan araştırmada eylemliliğin ve sosyal ilginin, ilişki istikrarı ve ilişki doyumu üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olup olmadığı incelenmiştir. Ayrıca eylemliliğin sosyal ilgi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olup olmadığı ve bu değişkenlerin bazı demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda, eylemliliğin ilişki doyumu üzerinde pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca eylemliliğin sosyal ilgi üzerinden ilişki doyumuna dolaylı etkisinin düşük ve pozitif olduğu bulgusu elde edilmiştir.

2.2.3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Cote (1997) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan araştırmada öğrencilerin eylemlilik düzeyi ile çeşitli değişkenlerin ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, eylemlilik düzeyinin cinsiyet, yaş ve ailenin sosyoekonomik düzeyi ile ilişkisi bulunmamıştır.

Cote ve Schwartz (2002), farklı etnik gruplardan toplam 276 kişi ile yaptıkları çalışmada, bireyleşme süreci ile kimlik biçimlenmesi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda, kimlik biçimlenmesi bireyleşme türlerine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Gelişimsel bireyleşme ile sağlıklı kimlik biçimlenmesi (başarılı kimlik) arasında pozitif, sağlıklı kimlik biçimlenmesi (kaçınma gibi) ile negatif ilişki bulunmuştur. Ayrıca, varsayılan bireyleşme ile başarılı kimlik arasında negatif, kaçınma ile pozitif ilişki bulunmuştur.

Arnett, Cote ve Schwartz (2005), eylemlilik ile kimlik biçimlenmesi arasındaki ilişkiyi

inceledikleri Araştırma sonuçlarına göre, eylemlilik kimlik biçimlenmesinin önemli bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Eylemlilikle esnek bağlanma arasında pozitif, kaçınma ile negatif ilişki olduğu ve eylemlilikle ipotek/uyuma arasında ilişki olmadığı bulunmuştur.

Byrne ve Rodrigo (2011) yaptıkları araştırmada risk altındaki anneler ile risk altında olmayan annelerin sosyal desteklerden duyduğu memnuniyet ve kişisel eylemlilik düzeylerine bakılmıştır. Araştırma sonucuna göre risk altında olmayan annelerde tüm faktörlerde algılanan kişisel eylemlilik riskli gruba göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca daha yüksek eğitim düzeyine sahip annelerin düşük seviyeli annelere göre daha fazla iç denetim odağın sahip olduğu tespit edilmiştir.

Abele ve Hauke (2020) eylemlilik, sosyallik ve öz saygı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmasında bireyin çevresinden gördüğü samimiyet ve ahlakın eylemlilik ve en iyi arkadaşlar gibi önemli kişilerle olan ilişkileri ifade eden ilişkisel öz saygı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca eylemlilik düzeyinin öz değerlendirme üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

2.3. Psikolojik Sağlamlık

Son yıllarda psikolojide yürütülen çalışmalarda kişinin zayıf yönlerinden ziyade olumlu yönlerini ön plana çıkaran pozitif bakış açısı daha hakimdir. Bu nedenle psikolojik sağlamlık gibi insanın güçlü yönlerine odaklanan çalışmalarda son yıllarda artış göstermiştir (Csikszentmihalyi ve Seligman, 2000; Kararımak, 2006). Psikolojik sağlamlık, latince “resiliens” kelimesinden türetilmiştir ve bir maddenin esnek olması ve eski haline dönebilme özelliğine sahip olmasını ifade etmektedir (Doğan, 2015). Masten, (2001) psikolojik sağlamlığı adaptasyona veya gelişmeye yönelik ciddi risklere rağmen iyi sonuçlarla tekrar toparlanabilme gücü olarak tanımlamıştır. Temel olarak psikolojik sağlamlık, olumsuzluk yaşamasına rağmen olumlu adaptasyon veya ruh sağlığını koruma veya yeniden kazanma yeteneğini ifade eder (Herrman vd. 2011). Psikolojik sağlamlık yaşamda karşılaşılan zorluklara karşı başarılı bir şekilde uyum sağlama yeteneğidir. Zorlukların ardından daha sağlıklı sonuçlara ulaşmak için kişinin ve durumun özellikleri etkilidir (Hall, Murray ve Zautra, 2010). Masten, Best ve Garmezzy (1990) Psikolojik literatürde, psikolojik sağlamlığı üç farklı fenomeni tanımlamak için kullanmıştır: (1) kişinin yüksek risk durumunda olmasına rağmen elde ettiği iyi sonuçları açıklamak, (2) kişinin tehdit altında olan hayat şartlarına karşı sürekli yeterliliği açıklamak ve (3) yaşadığı travmadan kurtulan kişinin

özelliklerini açıklamak.

Psikolojik sağamlık ile ilgili birden fazla tanım bulunmaktadır. Bu tanımlara baktığımızda bazı ortak noktalar göze çarpmaktadır. Psikolojik sağamlığın dinamik bir süreçten oluşması, bireyin gelişmeye müsait özelliklerinden oluşması, stres, travma ve yaşamda karşılaşılan zorluklarla etkili baş edebilmeyi ve sağlıklı uyum sağlama süreçlerini içermesi, psikolojik sağamlığın ortaya çıkabilmesi için kişinin travmatik yaşantıya maruz kalması ve koruyucu faktörler geliştirerek duruma uyum sağlaması ortak tanımlar olarak göze çarpmaktadır (Toprak, 2014). Fakat ortak tanımlar içerisinde de psikolojik sağamlığı tanımlamak için daha çok şu iki ifadeye başvurulduğu gözlemlenmiştir: birincisi, bireyin tipik olarak yüksek risk, şiddetli sıkıntı veya travmaya maruz kalması; ikincisi, bireyin maruz kaldığı bu sıkıntılara karşı gösterdiği adaptasyon ve gelişim kalitesinin iyi olması (Coatsworth ve Masten, 1998). Literatüre baktığımızda psikolojik sağamlık ile ilgili risk ve/veya zorluk, olumlu uyum gösterme ve koruyucu faktörler olmak üzere üç ortak nokta ortaya çıkmaktadır (Gizir, 2007).

Işık'a göre, (2016) psikolojik sağamlık düzeyi yüksek bireyler, stresli durumlara uyum sağlayarak ve aynı zamanda etkili başa çıkma stratejilerini kullanarak ruhsal ve fiziksel açıda sağlıklarını korumaktadırlar. Bireyin risk ya da zorluğa maruz kaldıktan sonra, bütün zorluk ve olumsuzluğun üstesinden gelerek farklı alanlarda başarı elde etmesi psikolojik sağamlığı göstermektedir (Gizir, 2007). Psikolojik sağamlığın temel unsuru, bireyin güçlükler altında kaldıktan sonra, güç ve kabiliyetlerinde tekrar iyileşme, uyum ve yeterlilik kalıplarına dönme yeteneğidir (Garmezy, 1993). Psikolojik olarak sağlam olan çocuk ve ergenler iyi bir zihinsel işlev, cazip, girişken, öz güven ve yüksek benlik saygısı gibi niteliklere sahiptirler. Ayrıca ebeveynleriyle yakın ilişki, ebeveynlerinden sıcak, yapıcı ve yüksek beklentilere sahiptirler. Psikolojik olarak sağlam olan ergenler aile dışında bakım veren yetişkinlere sağlıklı bağlanma eğilimi gösterip ayrıca olumlu kuruluşlarla bağlantı halinde olurlar ve eğitimde oldukça etkilidirler (Santrock, 2014). Psikolojik sağamlık kavramının ortaya çıkabilmesi için bireyin karşılaştığı herhangi bir risk veya zorluğun olması ve bunun sonucunda bu risk veya zorlukların üstesinden gelip duruma uyum sağlayarak yaşamında başarı elde etmesi gerekmektedir (Gizir, 2007). Risk faktörleri, koruyucu faktörler ve olumlu sonuçlar psikolojik sağamlığı etkilediği düşünülmektedir (Atik, 2013). Sağamlıkla ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında olumlu faktörlerden çok olumsuz risk faktörleri ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Risk faktörleri ve koruyucu faktörler sürekli etkileşim

içerisindeler ve psikolojik sağlamlık durumunu etkilemektedirler (Şahin, 2014).

2.3.1. Risk Faktörleri

Risk, zorluk sıkıntı ya da felaket anlamlarına gelmektedir (Gizir, 2007). Psikolojik sağlamlık açısından risk faktörleri yaşamda karşılaşılabilecek olumsuz deneyimleri ifade etmektedir. Doğal afetler, yoksulluk, hastalık, boşanma vb. yaşantılar insanların karşılaşılabilecekleri risk faktörlerindendir (Yaşar, 2015). Gizir, (2007), risk faktörlerini bireysel, çevresel ve ailesel olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Erken doğum, olumsuz yaşam olayları ve kronik hastalıklar bireysel risk faktörlerine örnek olarak gösterilebilir. Ebeveynlerin hastalığı ya da psikopatolojisi, ebeveynlerin boşanması, ölümü ya da tek ebeveyn ile yaşamak ve ergenlik döneminde anne olmak ailesel risk faktörlerine örnek gösterilebilir. Ekonomik zorluklar ve yoksulluk, çocuk ihmali ve istismarı, savaş ve doğal afetler gibi toplumsal travmalar, toplumsal şiddet ve ailevi felaketler ve evsizlik çevresel risk faktörlerine örnek olarak verilebilir.

Risk faktörlerinin psikolojik sağlamlık üzerinde olumsuz etkisi olduğu ortadadır. Bu risk faktörlerin etkisi azaltılırsa çocuklar ve gençlerin olumlu gelişmesi sağlanır. Fakat risk faktörlerini varlığı psikolojik sağlamlık açısından gereklidir. Mücadele edilecek bir ortamın olması ve risk faktörlerinin yıkıcı etkilerinin ortadan kaldırılması çocuklar ve gençlerin psikolojik sağlamlık açısından olumlu gelişmesine katkıda bulunur (Gürkan, 2006). Risk faktörleri, uyumsuz gelişimsel sonuçların artma olasılığı ile ilişkili kişi veya çevrenin özellikleridir. Koruyucu faktörlerin risk kaynakları ile etkileşime girdiği varsayılır, böylelikle yüksek risk koşulları altında olumsuz sonuçların olasılığını azaltırlar, ancak düşük risk altındaki gelişimsel sonuçlarla bir ilişki göstermezler.

2.3.2. Koruyucu Faktörler

Bireyin yaşadığı olumsuzluklara karşı sağlıklı tepkiler vermesini sağlayan faktörlerdir (Kararımak, 2006). Koruyucu faktörler, risk ya da zorluğun etkisini azaltan ya da ortadan kaldıran, sağlıklı uyum ve bireyin yeterliklerini geliştiren durumları tanımlamaktadır (Masten, 1994). Koruyucu faktörler hem problemin ortaya çıkmasına engel olmaktadır hem de probleme sebep olan davranışın tekrarlanmasını azaltmaktadır. Koruyucu faktörler, içsel ve dışsal faktörler olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır (Recepoğlu ve Tümlü, 2013).

Sosyal yeterlilik, problem çözme becerileri, özerklik ve kendilik duygusu, anlam ve amaç içsel faktörlere örnek olarak verilebilir. Anne-baba ve diğer yetişkinlerle yakın ilişkilerin olması, güvenilir ebeveynlere sahip olunması, olumlu aile ikliminin var olması, düzenli bir ev ortamının olması, ebeveynlerin eğitim düzeyinin yüksek olması, eğitimin desteklenmesi, sosyo-ekonomik avantajların olması, sorumlu ve kurallara uyan arkadaşların olması, etkili bir okulun olması, sosyal organizasyonlar ile bağlantıların olması, toplumun güven düzeyinin yüksek olması gibi faktörler dışsal faktörlere örnek olarak verilebilir. Gizir (2007), koruyucu faktörleri, bireysel koruyucu faktörler (zekâ, akademik başarı, olumlu veya kolay mizaç, iç kontrol odağı, benlik saygısı ve öz yeterlik, kişisel farkındalık ve kendini kabul, özerklik, yaşam hedeflerinin olması ve gelecek için olumlu beklentiler, etkili problem çözme becerileri, iyimserlik ve umut, sosyal yetkinlik, mizah duygusuna sahip olma, sağlık, cinsiyet, yaş), Ailesel koruyucu faktörler (destekleyici anne-baba ya da bir aile üyesiyle olumlu ilişkiler, etkili ebeveynlik / ev yapısı ve kuralları, çocuğa yönelik yüksek ve gerçekçi beklentiler) ve çevresel koruyucu faktörler (sosyal çevredeki destekleyici bir yetişkinle olumlu ilişkiler, akran / arkadaş desteği, etkili toplumsal kaynaklar (kaliteli okullar, gençlik merkezleri, gençlik organizasyonları vb.) olmak üzere üç grupta sınıflandırmıştır. Aynı zamanda risk faktörleri de benzer şekilde bireysel, çevresel ve aile ile ilgili faktörler olmak üzere üç grupta sınıflandırılmıştır.

2.3.3. Olumlu Sonuçlar

Psikolojik sağlamlık ile ilgili çalışmalarda risk ile ilgili tanımlar yapılmakla birlikte bireyin karşılaştığı risklere karşı yeterli ve yetkin olması gibi olumlu sonuçlarla ilgili tanımlar da yapılmaktadır (Gizir, 2007). Her bireyin bireysel farklılıklardan dolayı risk durumuna karşı gösterdikleri koruyucu faktörler aynı olmayabilir. Bu nedenden dolayı bireyin elde ettiği olumlu sonuçlara da bakma gereği ortaya çıktı. Psikolojik sağlamlık ile ilgili yapılan araştırmalarda sadece risk ile ilgili açıklamalar yeterli olmamış akademik ve sosyal yeterlik gibi olumlu sonuçlar hakkında açıklamalarda gerekli görülmüştür (Gürkan, 2006). Yeterlik veya olumlu sonuçların farklı tanımları bulunmaktadır. Olumlu sonuç, bireyin kendisinden beklenen gelişimsel görevleri çevresel faktörlerin etkisine rağmen çevreye etkili bir uyum sağlama tarzını ifade etmektedir (Masten ve Coatsworth, 1998).

Psikolojik sağlamlık ile ilgili araştırmalarda en çok çalışılan olumlu sonuç değişkenleri aşağıda belirtilmiştir:

- Gelişim görevlerinin yerine getirilmesi
- Okul başarısı
- Olumlu sosyal ilişkiler/ sosyal yeterlik
- Suç sayılan davranışlardan uzak durmak
- Psikolojik sağlık
- Duygusal problemlerin ya da semptomların azlığı
- Mutluluk
- Okula devam etme
- Yaşa uygun spor yapma
- Sosyal yardım çalışmalarına katılma
- Ders dışı etkinliklerin içinde yer almak
- Kurallara uygun davranışlarda bulunma
- Arkadaşları tarafından kabul görmek ve yakın arkadaşlık ilişkileri kurmak
- Psikopatolojinin bulunmaması
- Psikososyal uyum
- Kendini kabul ve uyum
- Yaşamdan doyum elde etme
- İyilik hali (Gürgen, 2006)

2.3.4. Psikolojik Sağlamlık ile İlgili Yapılan Araştırmalar

2.3.4.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Kararımak (2006) tarafından yapılan araştırmada, psikolojik sağlamlık kavramının tanımı yapılmıştır, psikolojik sağlamlığın anlaşılması için bilinmesi gereken risk ve faktörleri ile koruyucu faktörler açıklanmıştır. Ayrıca psikolojik sağlamlık kavramı ile psikolojik sağlamlık ile ilgili yapılan araştırma sonuçları özetlenmiştir.

Güloğlu ve Kararımak (2010) tarafından yapılan çalışma Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören farklı sınıf düzeylerinden 296 kız ve 114 erkek toplam 410 öğrenciyle yapılmıştır. Bu araştırmadan alınan sonuçlara göre, yalnızlık ile benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu bulunmuştur. Ayrıca, benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık değişkenlerinin üniversite öğrencilerinde yalnızlığı yordadığı bulunmuştur.

Arslan (2015) tarafından yapılan araştırmada ergenlerde öz-yeterlik, benlik saygısı ve olumlu duyguların psikolojik sağlamlığı yordamadaki rolü incelenmiştir. Bu araştırmadan alınan sonuçlara göre psikolojik sağlamlık ile öz-yeterlik, benlik saygısı ve olumlu duygular arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Ayrıca, ergenlerde öz-yeterlik, benlik saygısı ve olumlu duyguların psikolojik sağlamlığı pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür.  z-yeterlik, benlik saygısı ve olumlu duygular, psikolojik sağlamlığa ilişkin toplam varyansın %36'sını açıklamıştır.

Arslan ve Balkıs (2016) tarafından yapılan araştırmada ergenlikte anne-babadan algılanan duygusal istismar ile problem davranışlar arasındaki ilişkide öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlığın aracı rolünü incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, anne-babadan algılanan duygusal istismarın psikolojik sağlamlık, öz-yeterlik ve problem davranışlarını doğrudan yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, anne-babadan algılanan duygusal istismar ile problem davranışlar arasındaki ilişkide öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlığın kısmi aracılık rolü üstlendiği görülmüştür. Ayrıca anne-babadan algılanan duygusal istismar ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkide öz-yeterliğin kısmi aracılık rolü üstlendiği bulunmuştur.

Gökçek (2019) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin umutsuzluk ve psikolojik sağlamlık düzeyleri sahip oldukları değerler açısından incelenmiştir. Araştırmanın  alışma evreni 2013–2014 yılında Konya'da lise öğrenimini sürdüren ergenlerden oluşmaktadır. Araştırma bulguları sonucunda, ergenlerin sahip oldukları değerler arttı a, psikolojik sağlamlık düzeylerinin de arttığı ve aynı zamanda umutsuzluk düzeylerinin de azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kılıç (2019) tarafından yapılan araştırmada 14- 18 yaş aralığındaki ergenlerde beden imgesi ile psikolojik sağlamlık ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişki çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, ergenlerde beden imgesi ile psikolojik sağlamlık ve mutluluk düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanı sıra, Ergenlerde psikolojik sağlamlık ve mutluluk düzeyleri arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Gelir düzeyi ve cinsiyetin; ergenlerin beden imgesi, mutluluk ve psikolojik sağlamlık düzeyleri üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğu ve Yaş ve sınıf seviyesinin ise sadece ergenlerin mutluluk düzeyleri üzerinde anlamlı farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, öğrenim görülen alan, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeşler içerisindeki sıra ve kardeş

sayısının ise beden imgesi, mutluluk ve psikolojik sağamlık düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadiğı sonucuna ulaşılmıştır.

2.3.4.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Masten ve arkadaşları (1999) tarafından yapılan araştırmada ergenlikte psikolojik sağamlığı geç ergenlikte yetkin sonuçlar, zaman içindeki güçlükler, önceki yetkinlik ve psikososyal kaynaklar açısından incelenmiştir. Araştırmada 205 kişiden oluşan bir grup ilkokul öğrencisi 10 yılı aşkın bir süre takip edilmiştir. Çocukluktan ergenliğe kadar akademik başarı, davranış ve akran sosyal yeterlilikten oluşan üç ana yetkinlik alanını ve sıkıntıların çeşitli yönlerini ve temel psikososyal kaynakları değerlendirmek için birden çok yöntem ve bilgi kaynağı kullanılmıştır. Şiddetli kronik sıkıntı bağlamında ebeveynlik kaynakları yetkinlik alanlarında iyi sonuçlarla ilişkilendirilmiştir. Daha iyi entelektüel işleyiş ve ebeveynlik kaynakları, ciddi kronik sıkıntılar bağlamında, yeterlilik alanlarında iyi sonuçlarla ilişkilendirildi. Araştırma sonuçları zekâ ve ebeveynlik puanlarının, ciddi sıkıntılar bağlamında çocuk gelişimini koruyan temel uyum sistemlerinin belirteçleri olduğunu göstermiştir.

Beasley, Davidson ve Thomğson (2003) tarafından yapılan araştırmada yaşam stresi üzerinde başa çıkma tarzı ve psikolojik dayanıklılığın etkilerini incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre yaşam stresinin psikolojik sağlık üzerinde doğrudan etkisinin olduğu bulunmuştur. Ayrıca başa çıkma tarzının yönleri ve olumsuz yaşam olayları, psikolojik ve somatik sıkıntıları doğrudan etkilediğı sonucun da ulaşılmıştır.

Bucciarelli, College, Galea ve Vlahov (2007) tarafından yapılan araştırmada afet sonrasında psikolojik sağamlık düzeyinin demografik bilgiler, sosyal ve maddi kaynakların mevcudiyeti veya kaynakların kaybı ve geçmiş ve şimdiki durumu gibi faktörlere göre nasıl değışebileceğı incelenmiştir. Araştırmacılar, 11 Eylül 2001 terör saldırısından sonra New York bölgesinde 2752 kişi ile yapılan görüşmelerden elde edilen verileri kullandılar. Araştırma sonuçlarına göre bir defa yaşanmış veya hiç yaşanmamış travma sonrası stres bozukluğu belirtisine sahip olmak ve düşük düzeyde depresyon ve madde kullanımı psikolojik yönden sağlam bir kişiliğın olduğunu göstermektedir. Ayrıca psikolojik sağamlığın katılımcının cinsiyeti, yaşı, ırkı, eğitimi, travmaya maruz kalma düzeyi, gelir değışimi, sosyal destek, kronik hastalık sıklığı ve yakın ve geçmiş yaşam stres faktörleri tarafından benzersiz bir şekilde yordandığını sonucuna da ulaşılmıştır.

Armstrong, Critchley ve Galligan (2011) tarafından yapılan araştırmada olumsuz yaşam olaylarına karşı gösterilen psikolojik sağlamlık ile duygusal zekanın alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre duygusal zekanın alt boyutları olan öz-farkındalık, duygusal ifade, duygusal öz kontrol ve duygusal öz-yönetim ile psikolojik sağlamlık arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırmadan ayrıca olumsuz yaşam olayının ardından duygusal zekâ ile psikolojik sağlamliğın merkezi bir rol oynadıkları sonucu çıkmıştır

Hasson ve Li (2020) yapmış oldukları araştırmada hemşirelik  ğrencilerinde dayanıklılık, stres ve psikolojik iyi olma ile ilgili 2008 ile 2018 yılları arasında yapılan toplam on iki araştırmayı incelemişlerdir. Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre hemşirelik  ğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeyinin orta olduğu ve stres seviyelerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca psikolojik sağlamliğın ve düşük stresin psikolojik iyi oluşu daha iyi açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Vannini ve arkadaşlarının (2021) yapmış oldukları araştırmada COVID-19 salgını sırasında yaşlı yetişkinler arasında algılanan stres, dayanıklılık ve başa çıkma stratejileri incelendi. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların COVID-19 ile ilgili orta düzeyde stres sergilediğini ve nispeten yüksek düzeyde psikolojik sağlamlık gösterdiği bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, adaptif başa çıkma davranışlarının daha fazla kullanımı ve uyumsuz başa çıkma davranışlarının daha az kullanımı daha yüksek psikolojik sağlamlıkla ilişkili olduğu bulunmuştur. Uyumsuz başa çıkma stratejilerinin kullanımının daha fazla strese sebep olduğu sonucuna ulaşıldı. Ayrıca, psikolojik sağlamliğın stresin en güçlü yordayıcısı olduğunu, dolayısıyla gözlemlenen başa çıkma-sonuç ilişkilerini büyük ölçüde açıkladığını ortaya koymuştur. Sonuç olarak bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre psikolojik sağlamliğın COVID-19 salgını sırasında yaşlılar üzerinde stresle başa çıkma da kritik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizlerinde kullanılan istatistiksel teknikler ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, ergenlerde eylemlilik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkileri inceleyen ilişkisel tarama türünde bir araştırmadır. Karasar (2005), tarama modeli, geçmişte ya da o andaki bir durumu var olduğu haliyle tanımlamayı amaç edinen araştırma yaklaşımı olarak tanımlanabilir (Karasar, 2007).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili merkez ilçelerinden olan Keçiören, Yenimahalle ve Çankaya ilçelerindeki altı adet Anadolu lisesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Katılımcılar amaçlı örnekleme tekniği ile belirlendi. Amaçlı örnekleme, belirli, sınırlayıcı ve ulaşılması güç bireysel özelliklere sahip bireyler üzerinde yapılması uygun olan bir örnekleme tekniğidir (Erkuş, 2017). Araştırmanın yapıldığı okullar şu şekildedir, Mehmet Emin Resulzade Anadolu lisesi, Şevket Raşit Hatipoğlu Anadolu lisesi, Kalaba Anadolu lisesi, Bahçelievler Anadolu lisesi, Yakacık Şehit Tugay Kızıllırmak Anadolu lisesi ve Etlik Anadolu lisesi. Çalışma grubu, belirlenen okullarda 9, 10 ve 11. sınıf düzeylerinde öğrenim görmekte olan 1061 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubundaki ergenlerin betimsel özellikleri Tablo 1’de hesaplanmıştır.

Tablo 1.

Çalışma Grubunun Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişken	Grup	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	724	68.24
	Erkek	337	31.76
Sınıf	9. Sınıf	461	43.45
	10. Sınıf	223	21.02
	11. Sınıf	377	35.53
Akademik Ortalama	50 puan altı	4	0.38
	50 puan ile 70 puan arası	195	18.38
	70 puan ile 85 puan arası	346	32.61
	85 puan üzeri	516	48.63
Okulun Düzeyi	Başarı Düşük	179	16.87
	Orta	748	70.50
	Yüksek	134	12.63
Anne Düzeyi	Eğitim Okuma-yazma bilmiyor	10	0.94
	İlkokul	181	17.06
	Ortaokul	142	13.38
	Lise	390	36.76
	Üniversite ve üzeri	338	31.86
Baba Düzeyi	Eğitim Okuma-yazma bilmiyor	0	0.00
	İlkokul	134	12.63
	Ortaokul	125	11.78
	Lise	389	36.66
	Üniversite ve üzeri	413	38.93
Kardeş Sayısı	Kardeş Yok	55	5.18
	1 Kardeş	68	6.41
	2 Kardeş	520	49.01
	3 Kardeş	304	28.65
	4 Kardeş ve üzeri	114	10.74

Tablo 1 incelendiğinde ergenlerin 724 (%68,24)'nün kız, 337 (%31,76)'nın erkek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre araştırmanın çalışma grubunda yer alan ergenlerin çoğunluğunu kızlar oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada incelenmesi planlanan değişkenlere ilişkin verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Cote'nin (1997) geliştirdiği ve Atak (2010) tarafından Türk kültürüne uyarlanan eylemli kişiliği ölçme amacı taşıyan “Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği Kısa Formu” ve ergenlerin psikolojik dayanıklılık durumlarını belirlemek için Bulut ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen “Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği” kullanılmıştır. Bu veri toplama araçlarına ait özellikler aşağıda yer verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu katılımcılara ilişkin demografik bilgileri içermektedir. Formda cinsiyet, sınıf düzeyi, anne baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, ailenin ekonomik durumu ve akademik ortalamayı kapsayan sorular bulunmaktadır.

3.3.2. Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği (ÇEKÖ)

Araştırmada Cote'nin (1997) geliştirdiği ve Atak (2010) tarafından Türk kültürüne uyarlanan eylemli kişiliği ölçme amacı taşıyan “Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği Kısa Formu” kullanılmıştır. Bu ölçek, öz-saygıyı ölçen 5 madde, yaşam amacını ölçen 5 madde, iç denetim odağını ölçen 5 madde ve öz-yeterliliği ölçen 5 madde olmak üzere toplam 20 madde ve dört alt faktörden oluşmaktadır. Maddeler “tamamen katılıyorum”dan (5 puan), “tamamen katılmıyorum”a (1 puan) doğru sıralanan 5 derecelmeli bir değerlendirme ölçeği üzerinde işaretlenmektedir. Her bir alt ölçekten alınabilecek puanlar 5 ile 25 arasında değişmektedir. Öz-saygı alt ölçeği için örnek madde olarak “Kendi hakkımdaki düşüncelerim olumsuzdur”; yaşam amacı için “Kişisel varlığım anlamlı ve amaçlıdır”; iç denetim odağı için “Başıma gelenlerden ben sorumluyum” ve son olarak öz-yeterlilik için “Güçlü bir iradem var” maddeleri örnek olarak gösterilebilir. Ölçekte puanlama yapılırken, toplam puan dikkate alınmakta ve ölçekten yüksek puan almak eylemli kişiliğe sahip olmayı, düşük puan almak ise eylemli kişiliğe sahip olmamayı ifade etmektedir. Ölçekten elde edilen puanlar dikkate alınarak, kesme noktasına göre bir bireyin eylemli kişiliğe sahip olup olmadığı söylenebilmektedir. Aynı zamanda ÇEKÖ, gelişimsel ve varsayılan bireyleşmeyi ölçmek için de kullanılmaktadır. Ölçekten yüksek puan almak gelişimsel bireyleşmeye,

düşük puan almak ise varsayılan bireyleşmeye işaret etmektedir. Orijinal ölçekte 4 alt faktör vardır ve ölçek varyansın %42'sini açıklamaktadır. Ölçeğin tamamı ve alt ölçekler için Cronbach alfa değerleri .58 ile .86 arasında (ortalama .76) değişmektedir. Bu çalışmada Cronbach alfa değerleri Öz saygı için 0,668; Yaşam amacı için 0,850; İç denetim için 0,613; Öz yeterlik için 0,705 ve ölçeğin tamamı için 0,833 olarak bulunmuştur.

Atak (2010) Cote tarafından geliştirilmiş olan ÇEKÖ'nin Türk gençlerinde kullanım değerini araştırmıştır. Ölçeğin orijinal formunda 4 alt boyut ve 20 madde bulunurken uyarlama çalışması sonucunda 4 alt boyut ve 15 maddeden oluşan faktör yapısının, toplam varyansın %57,43'ünü açıkladığı görülmüştür. Eylemliliğin yaşam amaçları, öz saygı, iç denetim odağı ve öz yeterlilik olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır. Çok yönlü eylemli kişilik ölçeğinin Türkçe formunda 1, 2 ve 3. maddeler öz saygı, 4,5,6 ve 7. maddeler yaşam amacı, 8, 9, 10 ve 11. maddeler iç denetim odağı, 12,13,14 ve 15. maddeler ise öz yeterlilik alt boyutlarına aittir.

3.3.3. Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (EPDÖ)

Araştırmada ergenlerin psikolojik dayanıklılık durumlarını belirlemek için Bulut ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen “Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği” kullanılmıştır. 14-17 yaş aralığında ki lise öğrencileri üzerinde geliştirilen ölçek, ergenlere uygulanabilmektedir. Ölçek 4'lü likert tipi olup; (1) “Bana hiç uygun değil”, (2) “Bana uygun değil”, (3) “Bana uygun”, (4) “Bana çok uygun” şeklinde cevaplanabilmektedir. Tersine maddeler, ters puanlama yöntemiyle hesaplanacak olup puanların yüksekliği ergenin psikolojik dayanıklılığının yüksekliğine işaret etmektedir. Bana hiç uygun değil seçeneğine “1” puan verilirken, bana çok uygun seçeneğine “4” puan verilmektedir. Ölçek 6 faktörlü olup 29 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 29, en yüksek puan ise 116’dır (Bulut ve Ark., 2012). Ölçek, ‘aile desteği, akran desteği, uyum, okul desteği, mücadele azmi ve empati’ olmak üzere altı alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin bütünü için güvenirlik katsayısı 0.87, “aile desteği” boyutu için .89, “akran desteği” alt boyutu için .84, “uyum” alt boyutu için .70, “okul desteği” alt boyutu için .81, “mücadele azmi” alt boyutu için .67 ve son olarak “empati” alt boyutu için ise .61’dir (Bulut ve Ark., 2012). Bu çalışmada Cronbach alfa değerleri Aile Desteği için 0,869; Akran Desteği için 0,879; Okul Desteği için 0,844; Uyum için 0,545 Mücadele Azmi için 0,629; Empati için 0,613 ve ölçeğin tamamı için 0,862 olarak bulunmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Öncelikle araştırma ile ilgili literatür taraması yapıldı. Çalışma ergenlik çağındaki bireyleri kapsayacağından ergenlik ile ilgili Türkçe ve İngilizce kaynaklardan tarama yapıp uygun bir şekilde araştırmanın literatür taraması kısmına yazıldı. Ayrıca eylemlilik ve psikolojik sağlamlıkla ilgili de aynı şekilde tarama yapıp literatür taraması kısmına yazıldı. Eylemlilik ve psikolojik sağlamlık ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar incelenip alınan sonuçlar araştırmanın sonuç kısmında belirtildi. Alanyazın taraması ile birlikte araştırma için ilgili ölçme araçları (Kişisel bilgi formu, Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği, Ergen Psikolojik Sağlamlık Ölçeği) tek bir formda toplandı. 2019-2020 eğitim-öğretim yılında yapılmak üzere ilgili mercilerden gerekli izinler alındı fakat pandemi sürecinden dolayı uygulama yapılamadı bir sonraki dönem 2020-2021 eğitim-öğretim yılının birinci döneminde Ankara ilinin merkez ilçelerinden Yenimahalle, Çankaya ve Keçiören’de bulunan altı adet farklı Anadolu liselerinde uygulandı. Liseler başarı durumuna göre düşük, orta ve yüksek başarılı lise olacak şekilde ayarlandı. Kişisel bilgiler ve ilgili ölçeklerde bulunan soruları gidilecek liselerin her sınıf düzeyinde eğitim öğretim gören 1131 öğrenci gönüllülük esasına dayalı olarak Google formlar uygulamasından öğrencilere ölçek linki gönderilmesi yoluyla online bir şekilde uygulaması yapıldı.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizine geçilmeden önce verilerde potansiyel olarak bulunabilecek dikkatsiz ya da hatalı yanıt verme davranışlarının kontrolü yapılmıştır. Veri analizi aşamasından istatistik testleri seçmek amacıyla araştırma problemleri ve alt problemler doğrultusunda ele alınacak değişkenlere göre normalliği incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda ilgilenilen değişkenler açısından verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 aralığında yer aldığı görülmüştür. Buna dayanarak araştırma problemlerinde karşılaştırmalar yapılırken normal dağılımı temel alan istatistiksel testlerden faydalanılmıştır.

Araştırmanın ana problemi kapsamında ele alınan iki değişken arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları hesaplanarak belirlenmiştir. Hesaplanan korelasyon katsayılarının büyüklüklerini belirlemek amacıyla Evans (1996) tarafından belirlenen aralıklar kullanılmıştır. Buna göre ilgili korelasyon değerinin mutlak değerce 0.00-0.19 aralığında olması “çok zayıf”; 0.20-0.39 aralığında olması “zayıf”; 0.40-0.59

aralığında olması “orta derece”; 0.60-0.79 aralığında olması “güçlü” ve 0.80-1.0 aralığında olması “çok güçlü” ilişkii ifade etmektedir.

Araştırma alt problemlerinde çalışmada ele alınan değişkenlerin düzeyini belirlemek amacıyla betimsel istatistikler kullanılmıştır. Diğer alt problemler kapsamında ise sadece cinsiyet iki alt gruba sahip olduğundan bu grupların ortalamalarının karşılaştırılması amacıyla bağımsız gruplar t testinden faydalanılmıştır. Cinsiyet dışında kalan sınıf, akademik ortalama, okulun başarı düzeyi, anne baba eğitim düzeyi ve kardeş sayısı gibi değişkenlerde bulunan alt grupların sayısı ikiden fazla olduğundan tek yönlü varyans analizi One Way ANOVA testi kullanılmıştır. Ayrıca bu durumda ortaya çıkan farklılıkları karşılaştırmak amacıyla çoklu karşılaştırmalar yani posthoc testleri yapılmıştır. Bu kapsamda varyansların homojen olduğu durumlarda Tukey ve Scheffe; olmadığı durumlarda ise Tamhane T2 testi kullanılmıştır (Büyüköztürk ,2016). Çalışma kapsamındaki analizlerin tamamı SPSS 24 versiyonu (IBM SPSS Statistics for Windows. Version 24.0.) paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Kullanılan istatistiksel testlerinde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir. Sadece istisna olarak korelasyon analizinde kapsamında hem 0,05 ve 0,01 anlamlılık düzeyi işe koşulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma problemleri ve alt problemleri doğrultusunda yapılan analizler ve sonuçları sırasıyla sunulmuştur.

4.1. Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çalışmanın ana problemi kapsamında ergenlerin eylemlilik ile psikolojik sağlamlıkları arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Bu durumu test etmek amacıyla bireylerin puanları arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları hesaplanarak incelenmiştir ve buna ilişkin sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Ergenlerin Eylemlilik ve Alt Boyut Puanları ile Psikoloji Sağlamlık ve Alt Boyut Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları

	Öz saygı	Yaşam Amacı	İç Denetim Odağı	Öz Yeterlik	Eylemlilik Toplam
Aile Desteği	0.187**	0.416**	0.228**	0.204**	0.374**
Akran Desteği	0.254**	0.289**	0.131**	0.168**	0.289**
Okul Desteği	0.091**	0.228**	0.152**	0.151**	0.226**
Uyum	0.246**	0.332**	0.180**	0.382**	0.399**
Mücadele Azmi	0.197**	0.465**	0.309**	0.362**	0.482**
Empati	0.281**	0.246**	0.110**	0.179**	0.273**
Psikolojik Sağlamlık Toplam	0.315**	0.541**	0.309**	0.376**	0.547**

** $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

Tablo 2 incelendiğinde ergenlerin eylemlilik ile psikolojik sağlamlıkları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı ($r = 0,547$; $p < 0,01$) bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum eylemlilik ve psikolojik sağlamlık arasında birlikte artışın bir göstergesidir. Bunlara ek olarak ergenlerin eylemlilik toplam puanı ile psikolojik sağlamlık alt boyutları olan aile desteği ile pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı ($r = 0,374$; $p < 0,01$); akran desteği ile pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı ($r = 0,289$; $p < 0,01$); okul desteği ile pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı ($r = 0,226$; $p < 0,01$); uyum ile pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı ($r = 0,399$; $p < 0,01$); mücadele azmi ile pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı ($r = 0,482$; $p < 0,01$) ve empati ile pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı ($r = 0,273$; $p < 0,01$) ilişki bulunmaktadır. Diğer yandan ergenlerin psikolojik sağlamlık toplam puanı ile eylemlilik alt boyutları olan öz saygı ile pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı ($r = 0,315$; $p < 0,01$); yaşam amacı ile pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı ($r = 0,374$; $p < 0,01$); iç denetim odağı ile pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı ($r = 0,309$; $p < 0,01$) ve öz yeterlik ile pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı ($r = 0,376$; $p < 0,01$) ilişki olduğu görülmüştür.

4.2. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin İncelenmesi

Çalışmada ergenlerin eylemlilik ve psikolojik sağlamlık alt boyut puanlarının düzeyleri incelenmiştir. Bu durumu test etmek amacıyla ergenlere ait puanlara ilişkin betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Eylemlilik ve psikolojik sağlamlık düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Ergenlerin Eylemlilik ve Alt Boyut Puanlarının Betimsel İstatistikleri

	X	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Öz saygı	10,446	2,049	3	15
Yaşam Amacı	13,611	3,818	4	20
İç Denetim Odağı	13,658	3,116	4	20
Öz Yeterlik	14,314	3,234	4	20
Eylemlilik Toplam	52,028	8,933	19	75
Aile Desteği	24,278	3,536	13	28
Akran Desteği	17,887	2,708	8	20
Okul Desteği	15,909	3,158	6	20
Uyum	12,635	1,978	7	16
Mücadele Azmi	15,041	2,762	7	20
Empati	10,235	1,466	6	12
Psikolojik Sağlamlık Toplam	95,984	9,754	66	116

Tablo 3 incelendiğinde öz saygı alt boyut ortalaması 10,446 (SS=2,049), yaşam amacı alt boyut ortalaması 13,611 (SS=3,818), iç denetim odağı alt boyut ortalaması 13,658 (SS=3,116), öz yeterlik alt boyut ortalaması 14,314 (SS=3,234) ve eylemlilik toplam boyut ortalaması 52,028 (SS=8,933) olduğu görülmüştür.

Tablo 3 incelendiğinde aile desteği alt boyut ortalaması 24,278 (SS=3,536), akran desteği alt boyut ortalaması 17,887 (SS=2,708), okul desteği alt boyut ortalaması 15,909 (SS=3,158), uyum alt boyut ortalaması 12,635 (SS=1,978), mücadele azmi alt boyut ortalaması 15,041 (SS=2,762), empati alt boyut ortalaması 10,235 (SS=1,446) ve psikolojik sağlık toplam boyut ortalaması 95,984 (SS=9,754) olduğu görülmüştür.

4.3. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Cinsiyete Göre İncelenmesi

Çalışmada ergenlerin eylemlilik ve psikolojik sağlamlık alt boyut puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği sırasıyla incelenmiştir. Bu durumu test etmek amacıyla kız ve erkek bireylerin puanları *t testi* kullanılarak karşılaştırılmıştır. Eylemlilik ile psikolojik sağlamlık ve alt boyut puanlarına ilişkin *t-testi* sonuçlar Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	X	T	sd	P	
Eylemlilik	Öz saygı	Kız	724	10,417	-0,668	1059	0,504
		Erkek	337	10,507			
	Yaşam Amacı	Kız	724	13,504	-1,333	1059	0,183
		Erkek	337	13,840			
	İç Denetim Odağı	Kız	724	13,550	-1,659	1059	0,097
		Erkek	337	13,890			
	Öz Yeterlik	Kız	724	14,115	-2,952	1059	0,003*
		Erkek	337	14,742			
	Eylemlilik Toplam	Kız	724	51,586	-2,371	1059	0,018*
		Erkek	337	52,979			
Psikolojik Sağlamlık	Aile Desteği	Kız	724	24,384	1,431	1059	0,153
		Erkek	337	24,050			
	Akran Desteği	Kız	724	17,939	0,923	1059	0,356
		Erkek	337	17,774			
	Okul Desteği	Kız	724	15,983	1,132	1059	0,258
		Erkek	337	15,748			
	Uyum	Kız	724	12,526	-2,638	1059	0,008*
		Erkek	337	12,869			
	Mücadele Azmi	Kız	724	15,182	2,456	1059	0,014*
		Erkek	337	14,736			
	Empati	Kız	724	10,366	4,314	1059	0,000*
		Erkek	337	9,953			
	Psikolojik Sağlamlık Toplam	Kız	724	96,381	1,947	1059	0,052
		Erkek	337	95,131			

Tablo 4'e göre yapılan t testi sonucunda kız ve erkek bireylerin öz saygı ($t_{(1059)} = -0,668$; $p > 0,05$), yaşam amacı ($t_{(1059)} = -1,333$; $p > 0,05$) ve iç denetim odağı ($t_{(1059)} = -1,659$; $p > 0,05$) alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öz yeterlik alt boyut puanı ($t_{(1059)} = -2,952$; $p < 0,05$) ile eylemlilik toplam puanında ($t_{(1059)} = -2,371$; $p < 0,05$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Öz yeterlik alt boyutunda erkek bireylerin aritmetik ortalamalarının ($x=14,742$) kız bireylerin aritmetik ortalamasından ($x=14,115$) fazla olduğu görülmüştür.

Eylemlilik toplam puanı için aritmetik ortalamalar incelendiğinde erkek bireylerin aritmetik ortalamalarının ($x=52,979$) kız bireylerin aritmetik ortalamasından ($x=51,586$) fazla olduğu görülmüştür. Bu veriler doğrultusunda öz yeterlik alt boyutu ve eylemlilik toplam puanı için farklılaşma erkek bireyler lehinedir denilebilir.

Tablo 4'e göre yapılan t testi sonucunda kız ve erkek bireylerin aile desteği ($t_{(1059)} = 1,431$; $p > 0,05$), akran desteği ($t_{(1059)} = 0,923$; $p > 0,05$) ve okul desteği ($t_{(1059)} = 1,132$; $p > 0,05$) alt boyut puanlarında ve psikolojik sağlamlık toplam puanında ($t_{(1059)} = 1,947$; $p > 0,05$) anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Uyum ($t_{(1059)} = -2,638$; $p < 0,05$) mücadele azmi ($t_{(1059)} = 2,456$; $p < 0,05$) ve empati ($t_{(1059)} = 4,314$; $p < 0,05$) alt boyut puanlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Uyum alt boyutunda erkek bireylerin aritmetik ortalamalarının ($x=12,869$) kız bireylerin aritmetik ortalamasından ($x=12,526$) fazla olduğu görülmüştür. Bu alt boyut için farklılaşmanın erkek bireyler lehine olduğu söylenebilir. Mücadele azmi alt boyutunda kız bireylerin aritmetik ortalamalarının ($x=15,182$) erkek bireylerin aritmetik ortalamasından ($x=14,736$) fazla olduğu görülmüştür. Mücadele azmi alt boyutu için farklılaşma kız bireyler lehinedir. Empati alt boyutu için kız bireylerin aritmetik ortalamalarının ($x=10,366$) erkek bireylerin aritmetik ortalamasından ($x=9,953$) fazla olduğu görülmüştür. Bu veriler doğrultusunda empati alt boyutu için farklılaşma kız bireyler lehinedir denilebilir.

4.4. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi

Çalışmada ergenlerin eylemlilik ve psikolojik sağlamlık alt boyut puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği sırasıyla incelenmiştir. Bu durumu test etmek amacıyla öncelikle “9.”, “10.” ve “11.” sınıf bireylerin betimsel istatistikleri Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Sınıfa Göre Betimsel İstatistikleri

	Sınıf Seviyesi	N	x	Standart Sapma		
Eylemlilik Toplam	Öz saygı	9. Sınıf	461	10,592	2,019	
		10.Sınıf	223	10,247	2,207	
		11.Sınıf	377	10,385	1,981	
	Yaşam Amacı	9. Sınıf	461	14,000	3,733	
		10.Sınıf	223	13,135	4,011	
		11.Sınıf	377	13,416	3,767	
	İç Denetim Odağı	9. Sınıf	461	13,755	3,085	
		10.Sınıf	223	13,659	3,373	
		11.Sınıf	377	13,538	2,995	
	Öz Yeterlik	9. Sınıf	461	14,384	3,165	
		10.Sınıf	223	14,395	3,513	
		11.Sınıf	377	14,180	3,149	
	Eylemlilik Toplam	9. Sınıf	461	52,731	8,902	
		10.Sınıf	223	51,435	9,757	
		11.Sınıf	377	51,520	8,409	
	Psikolojik Sağlamlık	Aile Desteği	9. Sınıf	461	24,735	3,412
			10.Sınıf	223	24,126	3,542
			11.Sınıf	377	23,809	3,620
		Akran Desteği	9. Sınıf	461	17,935	2,642
			10.Sınıf	223	17,879	2,708
			11.Sınıf	377	17,833	2,791
		Okul Desteği	9. Sınıf	461	16,649	2,929
			10.Sınıf	223	15,377	3,150
			11.Sınıf	377	15,318	3,253
Uyum		9. Sınıf	461	12,607	1,990	
		10.Sınıf	223	12,870	2,006	
		11.Sınıf	377	12,531	1,941	
Mücadele Azmi		9. Sınıf	461	15,299	2,586	
		10.Sınıf	223	14,753	2,872	
		11.Sınıf	377	14,894	2,882	
Empati		9. Sınıf	461	10,213	1,466	
		10.Sınıf	223	10,170	1,506	
		11.Sınıf	377	10,300	1,441	
Psikolojik Sağlamlık Toplam		9. Sınıf	461	97,438	9,535	
		10.Sınıf	223	95,175	9,512	
		11.Sınıf	377	94,684	9,945	

Tablo 5’deki eylemlilik ile ilgili istatistikler incelendiğinde öz yeterlik alt boyutu haricinde eylemlilik toplam puanı ve diğer tüm alt boyutlarda en yüksek ortalamaya sahip olan sınıf 9.sınıflardır. İç denetim odağı ve öz yeterlik alt boyutlarında en düşük ortalama 11.sınıflarda iken eylemsizlik toplam puanı ve diğer tüm alt boyutlarda ise en düşük ortalama 10.sınıflara aittir. Psikolojik sağlamlık ile ilgili istatistikler incelendiğinde ise uyum alt boyutunda en yüksek ortalama 10.sınıflarda, empati alt boyutunda en yüksek ortalama 11.sınıflarda görülmüştür. Psikolojik sağlamlık toplam puanı ve diğer tüm alt boyutlar da ise en yüksek ortalamaya 9.sınıflar sahiptir. Empati ve mücadele azmi alt boyutlarında en düşük ortalama 10.sınıflarda iken eylemsizlik toplam puanı ve diğer tüm alt boyutlarda ise en düşük ortalama 11.sınıflara aittir. Sınıf düzeyinde görülen ortalamalar arası farklılıkların anlamlı olup olmadığını karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar tek yönlü varyans analizi (One way ANOVA) kullanılmıştır. Analize ait sonuçlar Tablo 6’de sunulmuştur.

Tablo 6.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Sınıf Seviyesine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

			Kareler Toplamı	S.d.	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Eylemlilik	Öz saygı	Gruplararası	20,136	2	10,068	2,403	0,091	-
		Grupiçi	4431,998	1058	4,189			
		Toplam	4452,134	1060				
	Yaşam Amacı	Gruplararası	134,655	2	67,328	4,650	0,010*	9.-10. Sınıf
		Grupiçi	15317,582	1058	14,478			
		Toplam	15452,238	1060				
	İç Denetim Odağı	Gruplararası	9,714	2	4,857	0,500	0,607	-
		Grupiçi	10279,092	1058	9,716			
		Toplam	10288,807	1060				
	Öz Yeterlik	Gruplararası	10,437	2	5,218	0,499	0,608	-
		Grupiçi	11074,050	1058	10,467			
		Toplam	11084,486	1060				
	Eylemlilik Toplam	Gruplararası	403,597	2	201,799	2,536	0,080	-
		Grupiçi	84175,554	1058	79,561			
		Toplam	84579,152	1060				
Psikolojik Sağlamlık	Aile Desteği	Gruplararası	184,531	2	92,266	7,471	0,001*	9.- Sınıf
		Grupiçi	13066,447	1058	12,350			
		Toplam	13250,978	1060				
	Akran Desteği	Gruplararası	2,177	2	1,089	0,148	0,862	-
		Grupiçi	7768,251	1058	7,342			
		Toplam	7770,428	1060				
	Okul Desteği	Gruplararası	446,898	2	223,449	23,344	0,000*	9.-10./11. Sınıf
		Grupiçi	10127,234	1058	9,572			
		Toplam	10574,132	1060				
	Uyum	Gruplararası	16,779	2	8,389	2,149	0,117	-
		Grupiçi	4131,063	1058	3,905			
		Toplam	4147,842	1060				
	Mücadele Azmi	Gruplararası	57,377	2	28,688	3,779	0,023*	9.- Sınıf
		Grupiçi	8031,881	1058	7,592			
		Toplam	8089,257	1060				
Empati	Gruplararası	2,742	2	1,371	0,638	0,529	-	
	Grupiçi	2273,822	1058	2,149				
	Toplam	2276,564	1060					
Psikolojik Sağlamlık Toplam	Gruplararası	1757,623	2	878,811	9,383	0,000*	9.-10./11. Sınıf	
	Grupiçi	99095,105	1058	93,663				
	Toplam	100852,728	1060					

Tablo 6 incelendiğinde eylemlilik ile ilgili analiz sonuçlarına göre yalnızca yaşam amacı alt boyutunda ($F_{(2,1058)}=4,650$; $p < 0,05$) farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Yapılan *post-hoc* karşılaştırma testleri sonucunda bu farklılığın 9. ve 10. sınıflar arasında olduğu görülmüştür. Tablo 5'ten görüldüğü üzere yaşam amacı alt boyutunda 9. sınıf bireylerin aritmetik ortalamalarının ($x=14,000$) 10. sınıf bireylerin aritmetik ortalamasından ($x=13,135$) fazla olduğu görülmüştür. Sonuç olarak farklılaşma 9. sınıf bireylerin lehinedir.

Tablo 6 incelendiğinde psikolojik sağlamlık ile ilgili analiz sonuçlarına göre analiz sonuçlarına göre aile desteği ($F_{(2,1058)}=7,471$; $p < 0,05$), okul desteği ($F_{(2,1058)}=23,344$; $p < 0,05$), mücadele azmi ($F_{(2,1058)}=3,779$; $p < 0,05$) alt boyutlarında ve psikolojik sağlamlık toplam puanında ($F_{(2,1058)}=9,383$; $p < 0,05$) farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Yapılan *post-hoc* karşılaştırma testleri sonucunda aile desteği alt boyutunda farklılığın 9. ile 11. sınıflar arasında olduğu görülmüştür. Tablo 5'ten görüldüğü üzere aile desteği alt boyutunda 9. sınıf bireylerin aritmetik ortalamalarının ($x=24,735$) 11. sınıf bireylerin aritmetik ortalamasından ($x=23,839$) fazla olduğu görülmüş olup farklılaşma 9. sınıf bireylerin lehinedir. Okul desteği alt boyutunda farklılığın 9. ile 10., 11. sınıflar arasında olduğu görülmüştür. Tablo 5'ten görüldüğü üzere okul desteği alt boyutunda 9. sınıf bireylerin aritmetik ortalamalarının 16,649, 10. sınıf bireylerin aritmetik ortalamalarının 15,377 ve 11. sınıf bireylerin aritmetik ortalamalarının 15,318 şeklinde olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre tüm farklılaşmalar 9.sınıflar lehinedir denilebilir. Mücadele azmi alt boyutunda farklılığın 9. ile 10. sınıflar arasında olduğu görülmüştür. Tablo 5'ten görüldüğü üzere mücadele azmi alt boyutunda 9. sınıf bireylerin aritmetik ortalamaları ($x=15,299$) 10. sınıf bireylerin aritmetik ortalamalarından ($x=14,753$) fazla olduğu için farklılaşma 9.sınıflar lehinedir. Psikolojik sağlamlık toplam puanında farklılaşmanın 9. ile 10., 11. sınıflar arasında olduğu görülmüştür. Tablo 5'ten görüldüğü üzere psikolojik sağlamlık toplam puanında 9. sınıf bireylerin aritmetik ortalamalarının 97,438, 10. sınıf bireylerin aritmetik ortalamalarının 95,175 ve 11. sınıf bireylerin aritmetik ortalamalarının 94,684 şeklinde olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre tüm farklılaşmalar 9.sınıflar lehinedir denilebilir.

4.5. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Akademik Ortalama Seviyesine Göre İncelenmesi

Çalışmada ergenlerin eylemlilik ve psikolojik sağlamlık alt boyut puanlarının akademik ortalama seviyelerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği sırasıyla incelenmiştir. Bu

durumu test etmek amacıyla öncelikle “50 puan altı”, “50 puan ile 70 puan arası”, “70 puan ile 85 puan arası” ve “85 puan üzeri” akademik ortalama seviyeleri sahip olan bireylerin betimsel istatistikleri Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7.

Ergenlerin Eylemlilik ve Alt Boyut Puanlarının Akademik Ortalama Seviyesine Göre Betimsel İstatistikleri

	Akademik Ort.	N	x	Standart Sapma
Öz saygı	50 p. altı	4	9,750	2,217
	50 p.- 70 p.	195	10,128	2,134
	70 p. -85 p.	346	10,523	2,028
	85 p. üzeri	516	10,519	2,024
Yaşam Amacı	50 p. altı	4	14,500	2,517
	50 p.- 70 p.	195	13,292	3,760
	70 p. -85 p.	346	13,566	3,859
	85 p. üzeri	516	13,754	3,821
İç Denetim Odağı	50 p. altı	4	11,750	4,031
	50 p.- 70 p.	195	13,646	3,052
	70 p. -85 p.	346	13,514	3,022
	85 p. üzeri	516	13,773	3,194
Öz Yeterlik	50 p. altı	4	9,750	2,363
	50 p.- 70 p.	195	14,164	3,510
	70 p. -85 p.	346	14,382	3,116
	85 p. üzeri	516	14,360	3,189
Eylemlilik	50 p. altı	4	45,750	7,500
	50 p.- 70 p.	195	51,231	8,937
	70 p. -85 p.	346	51,986	8,952
	85 p. üzeri	516	52,407	8,913
Aile Desteği	50 p. altı	4	25,000	1,826
	50 p.- 70 p.	195	23,421	3,782
	70 p. -85 p.	346	24,214	3,454
	85 p. üzeri	516	24,640	3,451
Akran Desteği	50 p. altı	4	18,250	2,217
	50 p.- 70 p.	195	17,415	2,963
	70 p. -85 p.	346	18,124	2,616
	85 p. üzeri	516	17,903	2,654
Okul Desteği	50 p. altı	4	15,250	5,560

	50 p.- 70 p.	195	14,826	3,195
	70 p. -85 p.	346	15,454	3,128
	85 p. üzeri	516	16,628	2,975
Uyum	50 p. altı	4	13,750	2,062
	50 p.- 70 p.	195	12,626	2,127
	70 p. -85 p.	346	12,737	1,856
	85 p. üzeri	516	12,562	1,999
Mücadele Azmi	50 p. altı	4	12,750	2,754
	50 p.- 70 p.	195	14,169	2,935
	70 p. -85 p.	346	14,945	2,740
	85 p. üzeri	516	15,452	2,624
Empati	50 p. altı	4	10,000	1,414
	50 p.- 70 p.	195	10,246	1,496
	70 p. -85 p.	346	10,153	1,506
	85 p. üzeri	516	10,287	1,428
Psikolojik Sağlamlık Toplam	50 p. altı	4	95,000	10,520
	50 p.- 70 p.	195	92,703	9,822
	70 p. -85 p.	346	95,627	9,437
	85 p. üzeri	516	97,471	9,633

Tablo 7’deki eylemlilik ile ilgili istatistikler incelendiğinde yaşam amacı ve iç denetim alt boyutlarında en yüksek ortalama 85 puan üzeri akademik ortalamaya sahip bireylerde iken, eylemlilik toplam puanı ve diğer tüm alt boyutlarda en yüksek ortalama 70 puan ile 85 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireylerdedir. Yaşam amacı alt boyutunda en düşük ortalama 50 puan ile 70 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireylerde iken eylemlilik toplam puanı ve diğer tüm alt boyutlarda en düşük ortalama 50 puan altı akademik ortalamaya sahip bireylerdedir. Psikolojik sağlamlık ile ilgili istatistikler incelendiğinde ise aile desteği, akran desteği ve uyum alt boyutunda en yüksek ortalamaya akademik ortalaması elli puan altı olan bireyler sahiptir. Okul desteği, mücadele azmi, empati alt boyutları ve psikolojik sağlamlık toplam puanlarında en yüksek ortalamaya akademik ortalaması 85 puan üzeri olan bireyler sahiptir. Mücadele azmi ve empati alt boyutlarında en düşük ortalama akademik ortalaması elli puan altı bireylerde iken diğer tüm alt boyutlar ve psikolojik sağlamlık toplam puanında en düşük ortalama akademik ortalaması 50 puan ile 70 puan arasında olan bireylerdedir. Akademik ortalama seviyesinde görülen aritmetik ortalamalar arası farklılıkların anlamlı olup olmadığını karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar tek

yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) kullanılmıştır. Tablo 7’de görüleceği üzere 50 puan altı yalnızca dört birey bulunmaktadır. Bu gruptaki gözlem sayısının oldukça az olması ilgili analizin varsayımı ihlal ettiği için bu grup analize dahil edilmemiş olup buna ait sonuçlar Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlık ve Alt Boyut Puanlarının Akademik Ortalama Seviyesine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

			Kareler Toplamı	S.d.	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Eylemlilik	Öz saygı	Gruplararası	24,524	2	12,262	2,930	0,054	-
		Grupiçi	4410,916	1054	4,185			
		Toplam	4435,440	1056				
	Yaşam Amacı	Gruplararası	31,011	2	15,505	1,061	0,346	-
		Grupiçi	15399,052	1054	14,610			
		Toplam	15430,062	1056				
	İç Denetim Odağı	Gruplararası	13,959	2	6,979	0,720	0,487	-
		Grupiçi	10211,483	1054	9,688			
		Toplam	10225,442	1056				
	Öz Yeterlik	Gruplararası	6,762	2	3,381	0,325	0,723	-
		Grupiçi	10977,344	1054	10,415			
		Toplam	10984,106	1056				
	Eylemlilik Toplam	Gruplararası	198,060	2	99,030	1,242	0,289	-
		Grupiçi	84054,078	1054	79,748			
		Toplam	84252,138	1056				
Psikolojik Sağlık	Aile Desteği	Gruplararası	212,241	2	106,120	8,586	0,000*	50p.ile 70p. - 70p. ile 85p./ 85p. Üstü
		Grupiçi	13026,645	1054	12,359			
		Toplam	13238,886	1056				
	Akran Desteği	Gruplararası	62,984	2	31,492	4,315	0,014*	50p.ile 70p. - 70p. ile 85p.
		Grupiçi	7692,165	1054	7,298			
		Toplam	7755,149	1056				
	Okul Desteği	Gruplararası	567,250	2	283,625	30,158	0,000*	85p. üstü - 50p.ile 70p./70p. ile 85p.
		Grupiçi	9912,390	1054	9,405			
		Toplam	10479,640	1056				
	Uyum	Gruplararası	6,348	2	3,174	0,811	0,445	-
		Grupiçi	4123,754	1054	3,912			
		Toplam	4130,102	1056				
	Mücadele Azmi	Gruplararası	238,281	2	119,141	16,084	0,000*	Tüm gruplar arasında
		Grupiçi	7807,161	1054	7,407			
		Toplam	8045,442	1056				
	Empati	Gruplararası	3,726	2	1,863	0,866	0,421	-
		Grupiçi	2266,617	1054	2,150			
		Toplam	2270,342	1056				
	Psikolojik Sağlık Toplam	Gruplararası	3284,623	2	1642,311	17,803	0,000*	Tüm gruplar arasında
		Grupiçi	97232,217	1054	92,251			
		Toplam	100516,840	1056				

* $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

Tablo 8 incelendiğinde analiz sonuçlarına göre analiz sonuçlarına göre eylemsizlik toplam puanı ve tüm alt boyutlarda farklılaşma tespit edilmemiştir.

Tablo 8'deki psikolojik sağlamlık ile ilgili analiz sonuçlarına göre ise aile desteği ($F_{(2,1054)}=4,315$; $p < 0,05$), okul desteği ($F_{(2,1054)}=30,158$; $p < 0,05$), mücadele azmi ($F_{(2,1054)}=16,084$; $p < 0,05$) alt boyutlarında ve psikolojik sağlamlık toplam puanında ($F_{(2,1054)}=17,803$; $p < 0,05$) farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Yapılan *post-hoc* karşılaştırma testleri sonucunda aile desteği alt boyutunda iki farklılaşma olduğu görülmüştür. Tablo 7'den görüleceği üzere aritmetik ortalama akademik ortalaması 50 puan ile 70 puan arasında olan bireyler için $x=23,421$, 70 puan ile 85 puan arasında akademik ortalaması olan bireyler için $x=24,214$ ve 85 puan üstü akademik ortalaması olan bireyler için $x=24,640$ şeklindedir. Farklılaşmanın ilki 50 puan ile 70 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler ve 70 puan ile 85 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler arasında olup 70 puan ile 85 puan üstü akademik ortalamaya sahip bireyler lehinedir. Diğer farklılaşma ise 50 puan ile 70 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler ve 85 puan üstü akademik ortalamaya sahip bireyler arasında olup 85 puan üstü akademik ortalamaya sahip bireyler lehinedir denilebilir. Okul desteği alt boyutunda farklılığın 50 puan ile 70 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler ve 70 puan ile 85 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler arasında olduğu görülmüştür. Tablo 7'den görüldüğü üzere okul desteği alt boyutunda 50 puan ve 70 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireylerin aritmetik ortalamasının ($x=17,415$), 70 puan ile 85 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireylerin aritmetik ortalamasından ($x=18,124$) daha az olduğundan farklılaşma 70 puan ile 85 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler lehinedir denilebilir. Mücadele azmi alt boyutunda tüm gruplar arasında farklılaşma görülmüştür. Tablo 7'den görüldüğü üzere mücadele azmi alt boyutunda aritmetik ortalamalar 50 puan ile 70 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler için $x=14,169$, 70 puan ile 85 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler için $x=14,495$ ve 85 puan üstü akademik ortalamaya sahip bireyler için $x=14,452$ şeklindedir. Bunu sonucunda 50 puan ile 70 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler ile 70 puan ile 85 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler arasındaki farklılaşma 70 puan ve 85 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler lehinedir. 50 puan ile 70 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler ve 85 puan üstü akademik ortalamaya sahip bireyler arasındaki farklılaşma 85 puan üstü akademik ortalamaya sahip bireyler lehinedir.

70 puan ile 85 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler ile 85 puan üstü akademik ortalamaya sahip bireyler arasındaki farklılaşma 85 puan üstü akademik ortalamaya sahip bireyler lehinedir. Psikolojik sağlamlık toplam puanında tüm gruplar arasında farklılaşma görülmüştür. Tablo 7’den görüldüğü üzere psikolojik sağlamlık toplam puanı için aritmetik ortalamalar 50 puan ile 70 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler için $x=92,703$, 70 puan ile 85 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler için $x=95,627$ ve 85 puan üstü akademik ortalamaya sahip bireyler için $x=97,471$ şeklindedir. Bunu sonucunda 50 puan ile 70 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler ile 70 puan ile 85 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler arasındaki farklılaşma 70 puan ve 85 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler lehinedir. 50 puan ile 70 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler ve 85 puan üstü akademik ortalamaya sahip bireyler arasındaki farklılaşma 85 puan üstü akademik ortalamaya sahip bireyler lehinedir. 70 puan ile 85 puan arasında akademik ortalamaya sahip bireyler ile 85 puan üstü akademik ortalamaya sahip bireyler arasındaki farklılaşma 85 puan üstü akademik ortalamaya sahip bireyler lehinedir.

4.6. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Okulun Başarı Düzeyine Göre İncelenmesi

Çalışmada ergenlerin eylemlilik ve psikolojik sağlamlık alt boyut puanlarının okulun başarı düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği sırasıyla incelenmiştir. Bu durumu test etmek amacıyla öncelikle “Düşük”, “Orta” ve “Yüksek” okul başarı düzeyine göre betimsel istatistikleri Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Akademik Okul Başarı Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri

	Okul Başarı D.	N	X	Standart Sapma
Öz saygı	Düşük	179	10,307	2,276
	Orta	748	10,509	2,000
	Yüksek	134	10,276	1,998
Yaşam Amacı	Düşük	179	13,978	3,832
	Orta	748	13,500	3,844
	Yüksek	134	13,739	3,642
İç Denetim Odağı	Düşük	179	14,045	3,061
	Orta	748	13,570	3,072
	Yüksek	134	13,634	3,404
Öz Yeterlik	Düşük	179	14,520	3,283
	Orta	748	14,234	3,269
	Yüksek	134	14,485	2,963
Eylemlilik	Düşük	179	52,849	9,443
	Orta	748	51,813	8,873
	Yüksek	134	52,134	8,557
Aile Desteği	Düşük	179	24,285	3,615
	Orta	748	24,176	3,585
	Yüksek	134	24,836	3,098
Akran Desteği	Düşük	179	17,905	2,694
	Orta	748	17,920	2,723
	Yüksek	134	17,679	2,649
Okul Desteği	Düşük	179	15,732	3,060
	Orta	748	15,754	3,225
	Yüksek	134	17,007	2,677
Uyum	Düşük	179	12,832	1,813
	Orta	748	12,590	2,037
	Yüksek	134	12,627	1,846
Mücadele Azmi	Düşük	179	14,860	2,656
	Orta	748	14,965	2,823
	Yüksek	134	15,701	2,471
Empati	Düşük	179	9,972	1,493
	Orta	748	10,318	1,461
	Yüksek	134	10,119	1,414
Psikolojik Sağlamlık	Düşük	179	95,587	9,653
	Orta	748	95,723	9,875
	Yüksek	134	97,970	9,019

Tablo 9 eylemlilik ile ilgili istatistikler incelendiğinde öz saygı alt boyutunda en yüksek ortalama okul başarı düzeyi orta olan bireylere ait iken, eylemlilik toplam puanı ve diğer tüm alt boyutlarda en yüksek ortalama okul başarı düzeyi düşük olan bireylere aittir. Öz saygı alt boyutunda en düşük ortalama okul başarı düzeyi yüksek olan bireylerde iken eylemlilik ve diğer tüm alt boyutlarda en düşük ortalama okul başarı düzeyi orta olan bireylerdedir. Psikolojik sağlamlık ile ilgili istatistikler incelendiğinde ise psikolojik sağlamlık toplam puanı ile aile desteği, okul desteği ve mücadele azmi alt boyutlarında en yüksek ortalamaya okul başarı düzeyi yüksek olan bireyler sahiptir. Akran desteği ve empati alt boyutlarında en yüksek ortalama okul başarı düzeyi orta olan bireylere aittir. Uyum alt boyutunda ise en yüksek ortalamaya okul başarı düzeyi düşük olan bireyler sahiptir. Aile desteği ve uyum alt boyutlarında en düşük ortalamaya okul başarı düzeyi orta olan bireyler sahip olurken akran desteği, okul desteği, mücadele azmi ve empati alt boyutları ile psikolojik sağlamlık toplam puanında en düşük ortalamaya okul başarı düzeyi düşük olan bireyler sahiptir. Okul başarı düzeyinde görülen aritmetik ortalamalar arası farklılıkların anlamlı olup olmadığını karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 10.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Okul Başarı Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

			Kareler Toplamı	S.d.	Kareler Ortalaması	F	p	Fark	
Eylemlilik	Öz saygı	Gruplararası	10,315	2	5,158	1,228	0,293	-	
		Grupiçi	4441,819	1058	4,198				
		Toplam	4452,134	1060					
	Yaşam Amacı	Gruplararası	35,469	2	17,734	1,217	0,297	-	
		Grupiçi	15416,769	1058	14,572				
		Toplam	15452,238	1060					
	İç Denetim Odağı	Gruplararası	32,697	2	16,349	1,686	0,186	-	
		Grupiçi	10256,110	1058	9,694				
		Toplam	10288,807	1060					
	Öz Yeterlik	Gruplararası	16,277	2	8,139	0,778	0,460	-	
		Grupiçi	11068,209	1058	10,461				
		Toplam	11084,486	1060					
	Eylemlilik Toplam	Gruplararası	156,845	2	78,423	0,983	0,375	-	
		Grupiçi	84422,306	1058	79,794				
		Toplam	84579,152	1060					
	Psikolojik Sağlamlık	Aile Desteği	Gruplararası	49,415	2	24,708	1,980	0,139	-
			Grupiçi	13201,563	1058	12,478			
			Toplam	13250,978	1060				
		Akran Desteği	Gruplararası	6,654	2	3,327	0,453	0,636	-
			Grupiçi	7763,774	1058	7,338			
			Toplam	7770,428	1060				
		Okul Desteği	Gruplararası	185,273	2	92,636	9,434	0,000*	Düşük - Yüksek, Orta - Yüksek
			Grupiçi	10388,859	1058	9,819			
			Toplam	10574,132	1060				
Uyum		Gruplararası	8,528	2	4,264	1,090	0,337	-	
		Grupiçi	4139,314	1058	3,912				
		Toplam	4147,842	1060					
Mücadele Azmi	Gruplararası	68,593	2	34,296	4,524	0,011*	Düşük - Yüksek, Orta - Yüksek		
	Grupiçi	8020,664	1058	7,581					
	Toplam	8089,257	1060						
Empati	Gruplararası	19,341	2	9,671	4,533	0,011*	Düşük – Orta		
	Grupiçi	2257,223	1058	2,133					
	Toplam	2276,564	1060						
Psikolojik Sağlamlık Toplam	Gruplararası	607,724	2	303,862	3,207	0,041*	Orta – Yüksek		
	Grupiçi	100245,004	1058	94,750					
	Toplam	100852,728	1060						

* $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

Tablo 10 incelendiğinde analiz sonuçlarına göre eylemsizlik toplam puanı ve tüm alt boyutlarda farklılaşma tespit edilmemiştir.

Tablo 10'daki psikolojik sağlamlık ile ilgili analiz sonuçlarına göre ise okul desteği ($F_{(2,1058)} = 9,434$; $p < 0,05$), mücadele azmi ($F_{(2,1058)} = 4,524$; $p < 0,05$), empati ($F_{(2,1058)} = 4,533$; $p < 0,05$) alt boyutlarında ve psikolojik sağlamlık toplam puanında ($F_{(2,1058)} = 3,207$; $p < 0,05$) farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Yapılan *post-hoc* karşılaştırma testleri sonucunda okul desteği alt boyutunda iki farklılaşma olduğu görülmüştür. Tablo 9'dan görüleceği üzere okul başarı düzeyi düşük bireylerin ortalaması 15,732, okul başarı düzeyi orta bireylerin ortalaması 15,754 ve okul başarı düzeyi yüksek bireylerin ortalaması 17,007 şeklindedir. Farklılaşmanın ilki okul başarı düzeyi düşük bireyler ile okul başarı düzeyi yüksek bireyler arasında olup okul başarı düzeyi yüksek bireyler lehinedir. Diğer farklılaşma ise okul başarı düzeyi orta olan bireyler ile okul başarı düzeyi yüksek olan bireyler arasında okul başarı puanı yüksek olan bireyler lehinedir. Mücadele azmi alt boyutunda farklılığın okul başarı düzeyi düşük olan bireyler ile okul başarı düzeyi yüksek olan bireyler arasında ve okul başarı düzeyi orta olan bireyler ile okul başarı düzeyi yüksek olan bireyler arasında olduğu görülmüştür. Tablo 9'dan görüldüğü üzere mücadele azmi alt boyutunda okul başarı düzeyi düşük bireylerin aritmetik ortalamaları 14,860, okul başarı düzeyi orta bireylerin aritmetik ortalamaları 14,965 ve okul başarı düzeyi yüksek bireylerin aritmetik ortalamaları 15,701 şeklindedir. Sonuç olarak bu boyutta okul başarı düzeyi düşük olan bireyler ve okul başarı düzeyi yüksek olan bireyler arasındaki farklılaşma okul başarı düzeyi yüksek olan bireyler lehinedir. Aynı şekilde okul başarı düzeyi orta olan bireyler ile okul başarı düzeyi yüksek olan bireyler arasındaki farklılaşma okul başarı düzeyi yüksek olanlar lehinedir. Empati alt boyutunda farklılaşma okul başarısı düşük bireyler ile okul başarısı orta bireyler arasındadır. Tablo 9'dan görüldüğü üzere empati alt boyutunda okul başarı düzeyi düşük bireylerin aritmetik ortalamaları 9,972 ve okul başarı düzeyi orta bireylerin aritmetik ortalamaları 10,318 şeklinde olup farklılaşma okul başarı düzeyi orta olan bireyler lehinedir. Psikolojik sağlamlık toplam puanında farklılaşma okul başarısı orta bireyler ile okul başarısı yüksek bireyler arasındadır. Tablo 9'dan görüldüğü üzere okul başarı düzeyi orta bireylerin aritmetik ortalaması (95,723) okul başarı düzeyi yüksek bireylerin aritmetik ortalamasından ($x=97,970$) az olduğu için farklılaşma okul başarı düzeyi yüksek olan bireyler lehinedir.

4.7. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Anne Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

Çalışmada ergenlerin eylemlilik ve psikolojik sağlamlık alt boyut puanlarının anne baba eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği sırasıyla incelenmiştir. Bu durumu test etmek amacıyla öncelikle “Okuma yazma bilmiyor”, “İlkokul”, “Ortaokul”, “Lise” ve “Üniversite ve üstü” anne baba eğitim durumuna sahip olan bireylerin betimsel istatistikleri sırasıyla verilmiştir. Anne eğitim durumuna ait betimsel istatistikler Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri

	Anne Eğt. D.	N	X	Standart Sapma	
Öz saygı	Okuma-yazma bilmiyor	10	10,600	2,319	
	İlkokul	181	10,055	2,165	
	Ortaokul	142	10,359	2,245	
	Lise	390	10,495	1,984	
	Üniversite ve üzeri	338	10,630	1,946	
Yaşam Amacı	Okuma-yazma bilmiyor	10	14,600	2,914	
	İlkokul	181	13,702	3,752	
	Ortaokul	142	13,401	4,035	
	Lise	390	13,497	3,744	
	Üniversite ve üzeri	338	13,751	3,877	
İç Denetim Odağı	Okuma-yazma bilmiyor	10	15,200	3,824	
	İlkokul	181	13,525	2,804	
	Ortaokul	142	13,873	3,175	
	Lise	390	13,579	3,147	
	Üniversite ve üzeri	338	13,683	3,191	
Öz Yeterlik	Okuma-yazma bilmiyor	10	14,700	3,020	
	İlkokul	181	14,359	3,141	
	Ortaokul	142	14,528	3,157	
	Lise	390	14,333	3,303	
	Üniversite ve üzeri	338	14,166	3,251	
Eylemlilik	Eylemlilik Toplam	Okuma-yazma bilmiyor	10	55,100	10,005
		İlkokul	181	51,641	8,739
		Ortaokul	142	52,162	9,166

		Lise	390	51,905	9,091
		Üniversite ve üzeri	338	52,231	8,748
Aile Desteği		Okuma-yazma bilmiyor	10	22,200	2,741
		İlkokul	181	23,536	3,655
		Ortaokul	142	24,324	3,592
		Lise	390	24,400	3,267
		Üniversite ve üzeri	338	24,577	3,706
Akran Desteği		Okuma-yazma bilmiyor	10	17,900	1,853
		İlkokul	181	17,630	2,931
		Ortaokul	142	17,796	2,774
		Lise	390	17,972	2,589
		Üniversite ve üzeri	338	17,964	2,715
Okul Desteği		Okuma-yazma bilmiyor	10	14,700	3,401
		İlkokul	181	15,845	3,249
		Ortaokul	142	15,761	3,320
		Lise	390	15,895	3,094
		Üniversite ve üzeri	338	16,056	3,113
Uyum		Okuma-yazma bilmiyor	10	12,800	1,229
		İlkokul	181	12,641	1,966
		Ortaokul	142	12,500	2,059
		Lise	390	12,772	1,962
		Üniversite ve üzeri	338	12,527	1,987
Mücadele Azmi		Okuma-yazma bilmiyor	10	13,700	2,111
		İlkokul	181	14,939	2,916
		Ortaokul	142	14,768	2,853
		Lise	390	15,187	2,600
		Üniversite ve üzeri	338	15,080	2,832
Empati		Okuma-yazma bilmiyor	10	9,300	2,003
		İlkokul	181	10,006	1,507
		Ortaokul	142	10,239	1,399
		Lise	390	10,323	1,462
		Üniversite ve üzeri	338	10,281	1,444
Psikolojik Sağlık	Sağlamlık	Okuma-yazma bilmiyor	10	90,600	7,531
		İlkokul	181	94,597	10,311
		Ortaokul	142	95,387	9,457
		Lise	390	96,549	9,263
		Üniversite ve üzeri	338	96,485	10,092

Tablo 11 eylemlilik ile ilgili istatistikler incelendiğinde öz saygı alt boyutunda en yüksek ortalama anne eğitim durumu üniversite ve üzeri olan bireylerde iken, eylemlilik toplam puanı ve diğer tüm alt boyutlarda en yüksek ortalamaya anne eğitim düzeyi okuma yazma bilmeyen bireyler sahiptir. Yaşam amacı alt boyutunda en düşük ortalamaya anne eğitim düzeyi ortaokul olan bireyler sahip iken öz yeterlik alt boyutunda en düşük ortalamaya anne eğitim düzeyi lise olan bireyler sahiptir. Eylemlilik toplam puanında ve diğer tüm alt boyutlarda en düşük ortalama anne eğitim düzeyi ilkokul olan bireylerdedir. Psikolojik sağlamlık ile ilgili istatistikler incelendiğinde ise aile desteği, okul desteği alt boyutlarında en yüksek ortalamaya anne eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan bireyler sahip iken akran desteği, mücadele azmi, empati alt boyutlarında ve psikolojik sağlamlık toplam puanında en yüksek ortalamaya anne eğitim düzeyi lise olan bireyler sahiptir. Uyum alt boyutunda en yüksek ortalama anne eğitim düzeyi okuma yazma bilmeyen bireylerdedir. Akran desteği alt boyutunda en düşük ortalamaya anne eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler sahip olurken uyum alt boyutunda en düşük ortalamaya anne eğitim düzeyi ortaokul olan bireyler sahiptir. Diğer tüm alt boyutlar ve psikolojik sağlık toplam puanında en düşük ortalama anne eğitim düzeyi okuma yazma bilmiyor olan bireylerdedir. Akademik ortalama seviyesinde görülen aritmetik ortalamalar arası farklılıkların anlamlı olup olmadığını karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) kullanılmıştır. Tablo 11’de görüleceği üzere anne eğitim düzeyi okuma yazma bilmiyor olan 10 birey bulunmaktadır. Bu gruptaki gözlem sayısının oldukça az olması ilgili analizin varsayımı ihlal ettiği için bu grup analize dahil edilmemiş olup buna ait sonuçlar Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

			Kareler Toplamı	S.d.	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Eylemlilik	Öz saygı	Gruplararası	41,341	3	13,700	3,288	0,020*	İlkokul -Üniversite üstü
		Grupiçi	4410,793	1047	4,167			
		Toplam	4452,134	1050				
	Yaşam Amacı	Gruplararası	29,207	3	6,442	0,440	0,725	-
		Grupiçi	15423,031	1047	14,658			
		Toplam	15452,238	1050				
	İç Denetim Odağı	Gruplararası	36,187	3	4,060	0,420	0,739	-
		Grupiçi	10252,620	1047	9,667			
		Toplam	10288,807	1050				
	Öz Yeterlik	Gruplararası	15,953	3	4,816	0,459	0,711	-
		Grupiçi	11068,533	1047	10,493			
		Toplam	11084,486	1050				
	Eylemlilik Toplam	Gruplararası	143,830	3	16,192	0,203	0,894	-
		Grupiçi	84435,322	1047	79,785			
		Toplam	84579,152	1050				
Psikolojik Sağlamlık	Aile Desteği	Gruplararası	135,570	3	45,190	3,638	0,012*	İlkokul- lise/Üniversite ve üstü
		Grupiçi	13004,215	1047	12,420			
		Toplam	13139,785	1050				
	Akran Desteği	Gruplararası	17,986	3	5,995	0,813	0,487	-
		Grupiçi	7721,540	1047	7,375			
		Toplam	7739,526	1050				
	Okul Desteği	Gruplararası	11,137	3	3,712	0,372	0,773	-
		Grupiçi	10444,149	1047	9,975			
		Toplam	10455,286	1050				
	Uyum	Gruplararası	13,860	3	4,620	1,174	0,318	-
		Grupiçi	4120,108	1047	3,935			
		Toplam	4133,968	1050				
	Mücadele Azmi	Gruplararası	21,175	3	7,058	0,923	0,429	-
		Grupiçi	8009,842	1047	7,650			
		Toplam	8031,016	1050				
	Empati	Gruplararası	13,199	3	4,400	2,076	0,102	-
		Grupiçi	2218,445	1047	2,119			
		Toplam	2231,644	1050				
	Psikolojik Sağlamlık Toplam	Gruplararası	605,442	3	201,814	2,125	0,095	-
		Grupiçi	99444,256	1047	94,980			
		Toplam	100049,697	1050				

* $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

Tablo 12’deki eylemlilik ile ilgili analiz sonuçlarına göre öz saygı ($F_{(3,1047)} = 3,288$; $p < 0,05$) alt boyutunda anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Farklılaşma anne eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan bireyler ile anne eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler arasındadır. Tablo 11’den görüleceği üzere anne eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan bireylerin aritmetik ortalaması 10,630 iken anne eğitim düzeyi ilkokul olan bireylerin aritmetik ortalaması 10,055’tir. Bu durumda farklılaşma anne eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan bireyler lehinedir.

Tablo 12’deki psikolojik sağlamlık ile ilgili analiz sonuçlarına göre ise aile desteği ($F_{(3,1047)} = 3,638$; $p < 0,05$) alt boyutunda farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Yapılan *post-hoc* karşılaştırma testleri sonucunda aile desteği alt boyutunda iki farklılaşma olduğu görülmüştür. Tablo 11’den görüleceği aritmetik ortalamalar anne eğitim düzeyi ilkokul için $x=23,536$, anne eğitim düzeyi lise için $x=24,400$ ve anne eğitim düzeyi üniversite ve üzeri için $x=24,577$ şeklindedir. Farklılaşmanın ilki anne eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler ve anne eğitim düzeyi lise olan bireyler arasında olup, yukarıda verilen ortalamalar doğrultusunda anne eğitim düzeyi lise olan bireyler lehinedir. Diğer farklılaşma anne eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler ve anne eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan bireyler arasında olup ortalamalardan da anlaşılacağı üzere üniversite ve üzeri bireyler lehinedir. Baba eğitim düzeyine ait betimsel istatistikler tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri

	Anne Eğt. D.	N	X	Standart Sapma	
Eylemlilik	Öz saygı	İlkokul	134	9,978	2,168
		Ortaokul	125	10,520	2,010
		Lise	389	10,506	2,054
		Üniversite ve üzeri	413	10,518	2,004
	Yaşam Amacı	İlkokul	134	13,470	3,749
		Ortaokul	125	13,632	3,942
		Lise	389	13,612	3,748
		Üniversite ve üzeri	413	13,649	3,880
	İç Denetim Odağı	İlkokul	134	13,664	2,794
		Ortaokul	125	13,696	2,998
		Lise	389	13,728	3,135
		Üniversite ve üzeri	413	13,579	3,238
Öz Yeterlik	İlkokul	134	14,776	2,983	

Psikolojik Sağlamlık		Ortaokul	125	14,168	3,115
		Lise	389	14,393	3,264
		Üniversite ve üzeri	413	14,133	3,311
	Eylemlilik Toplam	İlkokul	134	51,888	8,657
		Ortaokul	125	52,016	8,670
		Lise	389	52,239	8,762
		Üniversite ve üzeri	413	51,879	9,279
	Aile Desteği	İlkokul	134	23,843	3,407
		Ortaokul	125	24,256	3,678
		Lise	389	24,198	3,524
		Üniversite ve üzeri	413	24,501	3,539
	Akran Desteği	İlkokul	134	17,910	2,707
		Ortaokul	125	17,768	2,905
		Lise	389	17,848	2,657
		Üniversite ve üzeri	413	17,952	2,701
	Okul Desteği	İlkokul	134	15,821	3,190
		Ortaokul	125	15,808	3,347
		Lise	389	15,748	3,120
		Üniversite ve üzeri	413	16,119	3,125
	Uyum	İlkokul	134	12,784	1,986
		Ortaokul	125	12,760	1,877
		Lise	389	12,589	2,022
		Üniversite ve üzeri	413	12,593	1,967
	Mücadele Azmi	İlkokul	134	14,828	2,727
		Ortaokul	125	15,000	2,910
		Lise	389	14,835	2,843
		Üniversite ve üzeri	413	15,315	2,635
	Empati	İlkokul	134	9,918	1,532
		Ortaokul	125	10,232	1,386
		Lise	389	10,265	1,475
		Üniversite ve üzeri	413	10,310	1,450
	Psikolojik Sağlamlık Toplam	İlkokul	134	95,104	9,927
		Ortaokul	125	95,824	9,506
		Lise	389	95,483	9,562
		Üniversite ve üzeri	413	96,789	9,926

Tablo 13'teki eylemlilik ile ilgili istatistikler incelendiğinde öz saygı alt boyutunda en yüksek ortalama baba eğitim düzeyi ortaokul olan bireylerde, yaşam amacı alt boyutunda en yüksek ortalama baba eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan bireylerde ve öz yeterlik alt boyutunda en yüksek ortalama baba eğitim düzeyi ilkokul olan bireylere aittir. Eylemlilik toplam puanı ve iç denetim odağı alt boyutunda en yüksek ortalama baba eğitim durumu lise olan bireylerdedir. Öz saygı ve yaşam amacı alt boyutlarında en düşük ortalamaya baba eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler sahip iken iç denetim odağı ve öz yeterlik alt boyutları ile eylemsizlik toplam puanında en düşük ortalamaya baba eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan bireyler sahiptir. Psikolojik sağlamlık ile ilgili istatistikler incelendiğinde ise uyum alt boyutunda en yüksek ortalamaya baba eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler sahip iken diğer tüm alt boyutlar ve psikolojik sağlamlık toplam puanında en yüksek ortalamaya baba eğitim düzeyi üniversite olan bireyler sahiptir. Aile desteği, mücadele azmi, empati alt boyutlarında ve psikolojik sağlamlık toplam puanında en düşük ortalamaya baba eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler sahiptir. Akran desteği alt boyutunda en düşük ortalamaya baba eğitim düzeyi ortaokul olan bireyler sahip iken okul desteği ve uyum alt boyutlarında en düşük ortalamaya baba eğitim düzeyi lise olan bireyler sahiptir. Baba eğitim durumunda görülen aritmetik ortalamalar arası farklılıkların anlamlı olup olmadığını karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) kullanılmıştır ve buna ait sonuçlar Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

			Kareler Toplamı	S.d.	Kareler Ortalaması	F	p	Fark	
Eylemlilik	Öz saygı	Gruplararası	33,653	3	11,218	2,684	0,046*	İlkokul- Lise/ Üniversite ve üstü	
		Grupiçi	4418,481	1057	4,180				
		Toplam	4452,134	1060					
	Yaşam Amacı	Gruplararası	3,307	3	1,102	0,075	0,973	-	
		Grupiçi	15448,930	1057	14,616				
		Toplam	15452,238	1060					
	İç Denetim Odağı	Gruplararası	4,663	3	1,554	0,160	0,923	-	
		Grupiçi	10284,144	1057	9,730				
		Toplam	10288,807	1060					
	Öz Yeterlik	Gruplararası	47,233	3	15,744	1,508	0,211	-	
		Grupiçi	11037,254	1057	10,442				
		Toplam	11084,486	1060					
	Eylemlilik Toplam	Gruplararası	29,150	3	9,717	0,121	0,947	-	
		Grupiçi	84550,002	1057	79,991				
		Toplam	84579,152	1060					
	Psikolojik Sağlamlık	Aile Desteği	Gruplararası	48,454	3	16,151	1,293	0,275	-
			Grupiçi	13202,525	1057	12,491			
			Toplam	13250,978	1060				
		Akran Desteği	Gruplararası	4,148	3	1,383	0,188	0,904	-
			Grupiçi	7766,280	1057	7,347			
			Toplam	7770,428	1060				
		Okul Desteği	Gruplararası	30,541	3	10,180	1,021	0,383	-
			Grupiçi	10543,591	1057	9,975			
			Toplam	10574,132	1060				
Uyum		Gruplararası	6,467	3	2,156	0,550	0,648	-	
		Grupiçi	4141,375	1057	3,918				
		Toplam	4147,842	1060					
Mücadele Azmi		Gruplararası	53,655	3	17,885	2,353	0,071	-	
		Grupiçi	8035,603	1057	7,602				
		Toplam	8089,257	1060					
Empati		Gruplararası	16,138	3	5,379	2,515	0,057	-	
		Grupiçi	2260,426	1057	2,139				
		Toplam	2276,564	1060					
Psikolojik Sağlamlık Toplam		Gruplararası	472,248	3	157,416	1,658	0,174	-	
		Grupiçi	100380,480	1057	94,967				
		Toplam	100852,728	1060					

* $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

Tablo 14'teki eylemlilik ile ilgili analiz sonuçlarına göre öz saygı ($F_{(3,1057)} = 2,648$; $p < 0,05$) alt boyutunda anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Farklılaşma baba eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler ile baba eğitim düzeyi lise olan bireyler ve baba eğitim düzeyi ilkokul ve baba eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan bireyler arasındadır. Tablo 13'ten görüleceği üzere baba eğitim düzeyi ilkokul olan bireylerin aritmetik ortalaması 9,978, baba eğitim düzeyi lise olan bireylerin aritmetik ortalaması 10,506 ve baba eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan bireylerin aritmetik ortalaması 10,538'tir. Bu durumda farklılaşma baba eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler ve lise olan bireyler arasında baba eğitim düzeyi lise olan bireyler lehine, baba eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler ve üniversite ve üzeri olan bireyler arasındaki farklılaşma da üniversite ve üzeri olan bireyler lehinedir.

Tablo 14 incelendiğinde analiz sonuçlarına göre alt boyutlar ve psikolojik sağlamlık toplam puanı için anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

4.8. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi

Çalışmada ergenlerin eylemlilik ve psikolojik sağlamlık alt boyut puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği sırasıyla incelenmiştir. Bu durumu test etmek amacıyla öncelikle “Kardeş Yok”, “1 Kardeş”, “2 Kardeş”, “3 Kardeş” ve “4 Kardeş ve üzeri” kardeşe sahip olan bireylerin betimsel istatistikleri tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Betimsel İstatistikleri

	Kardeş Sayısı	N	x	Standart Sapma	
Öz saygı	Kardeş Yok	55	10,455	2,308	
	1 Kardeş	68	11,162	2,141	
	2 Kardeş	520	10,556	1,969	
	3 Kardeş	304	10,197	2,106	
	4 Kardeş ve üzeri	114	10,175	1,956	
Yaşam Amacı	Kardeş Yok	55	14,382	4,680	
	1 Kardeş	68	14,735	3,803	
	2 Kardeş	520	13,542	3,726	
	3 Kardeş	304	13,500	3,842	
	4 Kardeş ve üzeri	114	13,175	3,612	
İç Denetim Odağı	Kardeş Yok	55	13,945	3,033	
	1 Kardeş	68	14,588	3,038	
	2 Kardeş	520	13,727	3,155	
	3 Kardeş	304	13,464	3,100	
	4 Kardeş ve üzeri	114	13,167	2,960	
Öz Yeterlik	Kardeş Yok	55	14,345	3,767	
	1 Kardeş	68	15,250	3,392	
	2 Kardeş	520	14,256	3,129	
	3 Kardeş	304	14,230	3,369	
	4 Kardeş ve üzeri	114	14,228	2,918	
Eylemlilik	Kardeş Yok	55	53,127	10,234	
	1 Kardeş	68	55,735	8,710	
	2 Kardeş	520	52,081	8,610	
	3 Kardeş	304	51,391	9,402	
	4 Kardeş ve üzeri	114	50,746	8,016	
Psikolojik Sağlamlık	Aile Desteği	Kardeş Yok	55	25,709	3,095
		1 Kardeş	68	25,544	2,628
		2 Kardeş	520	24,338	3,657
		3 Kardeş	304	23,914	3,449
		4 Kardeş ve üzeri	114	23,526	3,518
	Akran Desteği	Kardeş Yok	55	18,073	2,552
		1 Kardeş	68	18,809	1,847
		2 Kardeş	520	17,927	2,691

	3 Kardeş	304	17,566	2,876
	4 Kardeş ve üzeri	114	17,921	2,717
Okul Desteği	Kardeş Yok	55	16,673	3,037
	1 Kardeş	68	16,279	2,880
	2 Kardeş	520	16,000	3,168
	3 Kardeş	304	15,648	3,173
	4 Kardeş ve üzeri	114	15,596	3,236
Uyum	Kardeş Yok	55	13,491	1,709
	1 Kardeş	68	12,941	2,007
	2 Kardeş	520	12,663	1,921
	3 Kardeş	304	12,421	2,090
	4 Kardeş ve üzeri	114	12,482	1,920
Mücadele Azmi	Kardeş Yok	55	15,400	2,671
	1 Kardeş	68	15,279	2,497
	2 Kardeş	520	14,992	2,773
	3 Kardeş	304	14,951	2,790
	4 Kardeş ve üzeri	114	15,184	2,852
Empati	Kardeş Yok	55	10,545	1,399
	1 Kardeş	68	10,632	1,233
	2 Kardeş	520	10,179	1,486
	3 Kardeş	304	10,191	1,481
	4 Kardeş ve üzeri	114	10,219	1,456
Psikolojik Sağlamlık Toplam	Kardeş Yok	55	99,891	9,003
	1 Kardeş	68	99,485	7,879
	2 Kardeş	520	96,100	9,839
	3 Kardeş	304	94,691	9,889
	4 Kardeş ve üzeri	114	94,930	9,468

Tablo 15'teki eylemlilik ile ilgili istatistikler incelendiğinde tüm alt boyutlar ve eylemlilik toplam puanında en yüksek ortalamaya 1 kardeşi olan bireyler sahip iken en düşük ortalamaya 4 kardeş ve üzeri kardeşi olan bireyler sahiptir. Psikolojik sağlamlık ile ilgili istatistikler incelendiğinde ise aile desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi alt boyutları ve eylemlilik toplam puanında en yüksek ortalamaya kardeşi olmayan bireyler sahip iken okul desteği ve empati alt boyutlarında en yüksek ortalamaya 1 kardeşi olan bireyler sahiptir. Aile desteği ve okul desteği alt boyutlarında en düşük ortalamaya dört kardeş ve üzeri kardeşi olan bireyler sahiptir. Akran desteği, uyum, mücadele azmi alt boyutlarında ve psikolojik

sağlamlık toplam puanında en düşük ortalamaya 3 kardeşi olan bireyler sahiptir. Empati alt boyutunda ise en düşük puana iki kardeşi olan bireyler sahiptir. Kardeş sayısında görülen aritmetik ortalamalar arası farklılıkların anlamlı olup olmadığını karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) kullanılmıştır olup buna ait sonuçlar Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

			Kareler Toplamı	S.d.	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Eylemlilik	Öz saygı	Gruplararası	68,245	4	17,061	4,110	0,003*	1 k. -3 k./ 4 k. ve üzeri
		Grupiçi	4383,889	1056	4,151			
		Toplam	4452,134	1060				
	Yaşam Amacı	Gruplararası	146,460	4	36,615	2,526	0,039*	1 k.-2 k./ 3 k. / 4 k. ve üzeri
		Grupiçi	15305,778	1056	14,494			
		Toplam	15452,238	1060				
	İç Denetim Odağı	Gruplararası	104,841	4	26,210	2,718	0,029*	1 k.- 4 k. ve üzeri
		Grupiçi	10183,965	1056	9,644			
		Toplam	10288,807	1060				
	Öz Yeterlik	Gruplararası	64,366	4	16,091	1,542	0,188	-
		Grupiçi	11020,121	1056	10,436			
		Toplam	11084,486	1060				
	Eylemlilik Toplam	Gruplararası	1313,159	4	328,290	4,163	0,002*	1 k.-2 k./ 3 k. /4 k. ve üzeri
		Grupiçi	83265,993	1056	78,850			
		Toplam	84579,152	1060				
	Aile Desteği	Gruplararası	328,137	4	82,034	6,703	0,000*	Kardeş yok - 1 k./ 2 k. / 3 k. / 4 k. ve üzeri, 1 k. - 2 k./ 3 k. / 4 k. ve üzeri
		Grupiçi	12922,841	1056	12,238			
		Toplam	13250,978	1060				
	Akran Desteği	Gruplararası	92,007	4	23,002	3,163	0,013*	1 k. - 2 k./ 3 k.
		Grupiçi	7678,421	1056	7,271			
		Toplam	7770,428	1060				
	Okul Desteği	Gruplararası	77,554	4	19,389	1,951	0,100	-
		Grupiçi	10496,578	1056	9,940			
		Toplam	10574,132	1060				
	Uyum	Gruplararası	63,656	4	15,914	4,115	0,003*	Kardeş yok - 3 k./ 4 k. ve üzeri
		Grupiçi	4084,186	1056	3,868			
		Toplam	4147,842	1060				
Mücadele Azmi	Gruplararası	17,005	4	4,251	0,556	0,695	-	
	Grupiçi	8072,252	1056	7,644				
	Toplam	8089,257	1060					
Empati	Gruplararası	18,299	4	4,575	2,139	0,074	-	
	Grupiçi	2258,264	1056	2,139				
	Toplam	2276,564	1060					
Psikolojik Sağlamlık Toplam	Gruplararası	2315,224	4	578,806	6,203	0,000*	Kardeş yok - 3 k. / 4 k. ve üzeri, 1 k.- 3 k.	
	Grupiçi	98537,504	1056	93,312				
	Toplam	100852,730	1060					

* $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

Tablo 16'daki eylemlilik ile ilgili analiz sonuçlarına göre öz saygı ($F_{(4,1056)} = 4,110; p < 0,05$), yaşam amacı ($F_{(4,1056)} = 2,526; p < 0,05$), iç denetim odağı ($F_{(4,1056)} = 2,718; p < 0,05$) alt boyutlarında ve eylemlilik ($F_{(4,1056)} = 4,163; p < 0,05$) toplam puanında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Öz saygı alt boyutunda farklılaşma bir kardeşi olan bireyler ile 3 kardeşi olan bireyler ve bir kardeşi olan bireyler ile dört ve üzeri kardeşi olan bireyler arasındadır. Tablo 15'ten görüleceği üzere bir kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 11,162, üç kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 10,197 ve dört ve üzeri kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması $x=10,175$ 'tir. Bu durumda bu alt boyuttaki tüm farklılaşmalar bir kardeşi olan bireyler lehinedir. Yaşam amacı alt boyutunda farklılaşma bir kardeşi olan bireyler ile 2 kardeşi olan bireyler, bir kardeşi olan bireyler ile 3 kardeşi olan bireyler ve bir kardeşi olan bireyler ile dört ve üzeri kardeşi olan bireyler arasındadır. Tablo 15'ten görüleceği üzere bir kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 14,735, iki kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 13,542, üç kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 13,500 ve dört ve üzeri kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 13,175'tir. Bu durumda bu alt boyuttaki tüm farklılaşmalar bir kardeşi olan bireyler lehinedir. İç denetim odağı alt boyutunda farklılaşma bir kardeşi olan bireyler ile dört ve üzeri kardeşi olan bireyler arasındadır. Tablo 15'ten görüleceği üzere bir kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 14,588 iken dört ve üzeri kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 13,167'tir. Bu durumda bu alt boyuttaki farklılaşma bir kardeşi olan bireyler lehinedir. Eylemlilik toplam puanında farklılaşma bir kardeşi olan bireyler ile 2 kardeşi olan bireyler, bir kardeşi olan bireyler ile 3 kardeşi olan bireyler ve bir kardeşi olan bireyler ile dört ve üzeri kardeşi olan bireyler arasındadır. Tablo 15'ten görüleceği üzere bir kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 55,735, iki kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 52,081, üç kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 51,391 ve dört ve üzeri kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 50,746'tir. Bu durumda eylemlilik toplam puanındaki tüm farklılaşmalar bir kardeşi olan bireyler lehinedir.

Tablo 16'daki psikolojik sağlamlık ile ilgili analiz sonuçlarına göre ise aile desteği ($F_{(4,1056)} = 6,703; p < 0,05$), akran desteği ($F_{(4,1056)} = 3,163; p < 0,05$), uyum ($F_{(4,1056)} = 4,115; p < 0,05$) alt boyutlarında ve psikolojik sağlamlık ($F_{(4,1056)} = 6,203; p < 0,05$) toplam puanında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Aile desteği alt boyutunda farklılaşma kardeşi olmayan bireyler ile 1 kardeşi, 2 kardeşi, 3 kardeşi, 4 ve üzeri kardeşi olan bireyler ve bir kardeşi olan bireyler ile 2 kardeşi, 3 kardeşi, 4 ve üzeri kardeşi olan bireyler arasındadır. Tablo 15'ten görüleceği üzere kardeşi olmayan bireylerin aritmetik ortalaması 25,709, bir kardeşi olan bireylerin

aritmetik ortalaması 25,544, iki kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 24,338, üç kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 24,914 ve dört ve üzeri kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 23,526 şeklindedir. Bu durumda bu alt boyuttaki kardeşi olmayan bireyler ile diğer kardeş grupları arasında olan farklılaşma kardeşi olmayanlar lehine, bir kardeşi olan bireyler ile 2 kardeşi, 3 kardeşi, 4 ve üzeri kardeşi olan bireyler arasındaki farklılaşma 1 kardeşi olan bireyler lehinedir. Akran desteği alt boyutunda farklılaşma bir kardeşi olan bireyler ile 2 kardeşi olan bireyler, bir kardeşi olan bireyler ile 3 kardeşi olan bireyler arasındadır. Tablo 15'ten görüleceği üzere bir kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 18,809, iki kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 17,927, üç kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 17,566'tır. Bu durumda bu alt boyuttaki tüm farklılaşmalar bir kardeşi olan bireyler lehinedir. Uyum alt boyutunda farklılaşma kardeşi olmayan bireyler ile 3 kardeşi, dört ve üzeri kardeşi olan bireyler arasındadır. Tablo 15'ten görüleceği üzere kardeşi olmayan bireylerin aritmetik ortalaması 13,491, üç kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 12,421 ve dört ve üzeri kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 12,448'tir. Bu durumda bu alt boyuttaki farklılaşma kardeşi olmayan bireyler lehinedir. Psikolojik sağlamlık toplam puanında farklılaşma kardeşi olmayan bireyler ile 3 kardeşi, 4 ve üzeri kardeşi olan bireyler ve bir kardeşi olan bireyler ile 3 kardeşi olan bireyler arasındadır. Tablo 15'ten görüleceği üzere kardeşi olmayan bireylerin aritmetik ortalaması 99,891, bir kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 99,485, üç kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 94,691 ve dört ve üzeri kardeşi olan bireylerin aritmetik ortalaması 91,930'dur. Bu durumda psikolojik sağlamlık toplam puanındaki kardeşi olmayan bireyler ile 3 kardeşi, 4 ve üzeri kardeşi olan bireyler arasındaki farklılaşma kardeşi olmayan bireyler lehine olurken 1 kardeşi olan bireyler ile 3 kardeşi olan bireyler arasındaki farklılaşma 1 kardeşi olan bireyler lehinedir.

4.9. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Ekonomik Duruma Göre İncelenmesi

Çalışmada ergenlerin eylemlilik ve psikolojik sağlamlık alt boyut puanlarının ekonomik duruma göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği sırasıyla incelenmiştir. Bu durumu test etmek amacıyla öncelikle “Düşük”, “Orta”, “Yüksek” ekonomik duruma sahip bireylerin betimsel istatistikleri Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Betimsel İstatistikleri

	Ekonomik Durum	N	X	Standart Sapma	
Eylemlilik	Öz saygı	Düşük	76	9,895	2,219
		Orta	898	10,433	2,025
		Yüksek	87	11,057	2,014
	Yaşam Amacı	Düşük	76	13,289	4,191
		Orta	898	13,616	3,746
		Yüksek	87	13,839	4,226
	İç Denetim Odağı	Düşük	76	13,276	3,305
		Orta	898	13,610	3,060
		Yüksek	87	14,483	3,403
	Öz Yeterlik	Düşük	76	14,079	3,517
		Orta	898	14,290	3,192
		Yüksek	87	14,770	3,406
	Eylemlilik Toplam	Düşük	76	50,539	10,231
		Orta	898	51,949	8,737
		Yüksek	87	54,149	9,459
Psikolojik Sağlamlık	Aile Desteği	Düşük	76	23,553	3,534
		Orta	898	24,245	3,579
		Yüksek	87	25,253	2,858
	Akran Desteği	Düşük	76	16,763	2,688
		Orta	898	17,977	2,656
		Yüksek	87	17,943	3,044
	Okul Desteği	Düşük	76	15,000	3,506
		Orta	898	15,960	3,080
		Yüksek	87	16,172	3,531
	Uyum	Düşük	76	12,434	2,016
		Orta	898	12,618	1,984
		Yüksek	87	12,989	1,858
	Mücadele Azmi	Düşük	76	14,566	2,945
		Orta	898	15,021	2,746
		Yüksek	87	15,655	2,697
Empati	Düşük	76	10,105	1,588	
	Orta	898	10,249	1,447	
	Yüksek	87	10,195	1,554	
Psikolojik Sağlamlık Toplam	Düşük	76	92,421	9,682	
	Orta	898	96,070	9,724	
	Yüksek	87	98,207	9,398	

Tablo 17’deki eylemlilik ile ilgili istatistikler incelendiğinde tüm alt boyutlar ve eylemlilik toplam puanında en yüksek ortalamaya ekonomik durumu yüksek olan bireyler sahip iken en düşük ortalamaya ekonomik durumu düşük olan bireyler sahiptir. Psikolojik sağlamlık ile ilgili istatistikler incelendiğinde ise akran desteği ve empati alt boyutlarında en yüksek ortalamaya ekonomik durumu orta olan bireyler sahip iken diğer tüm alt boyutlar ve psikolojik sağlamlık toplam puanında en yüksek ortalamaya ekonomik durumu yüksek olan bireyler sahiptir. Tüm alt boyutlar ve psikolojik sağlamlık toplam puanında en düşük ortalamaya ekonomik durumu düşük olan bireyler sahiptir. Ekonomik durumda görülen ortalamalar arası farklılıkların anlamlı olup olmadığını karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) kullanılmıştır. Analize ait sonuçlar Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18.

Ergenlerin Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık ve Alt Boyut Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

			Kareler Toplamı	S.d.	Kareler Ortalaması	F	p	Fark	
Eylemlilik	Öz saygı	Gruplararası	55,772	2	27,886	6,711	0,001*	Yüksek- Düşük/Orta	
		Grupiçi	4396,362	1058	4,155				
		Toplam	4452,134	1060					
	Yaşam Amacı	Gruplararası	12,403	2	6,202	0,425	0,654	-	
		Grupiçi	15439,834	1058	14,593				
		Toplam	15452,238	1060					
	İç Denetim Odağı	Gruplararası	72,300	2	36,150	3,744	0,024*	Yüksek- Düşük/Orta	
		Grupiçi	10216,507	1058	9,656				
		Toplam	10288,807	1060					
	Öz Yeterlik	Gruplararası	22,836	2	11,418	1,092	0,336	-	
		Grupiçi	11061,650	1058	10,455				
		Toplam	11084,486	1060					
	Eylemlilik Toplam	Gruplararası	565,569	2	282,785	3,561	0,029*	Düşük -Yüksek	
		Grupiçi	84013,583	1058	79,408				
		Toplam	84579,152	1060					
Psikolojik Sağlamlık	Aile Desteği	Gruplararası	123,650	2	61,825	4,983	0,007*	Yüksek Düşük/Orta	-
		Grupiçi	13127,329	1058	12,408				
		Toplam	13250,978	1060					
	Akran Desteği	Gruplararası	103,470	2	51,735	7,139	0,001*	Düşük /Yüksek	- Orta
		Grupiçi	7666,958	1058	7,247				
		Toplam	7770,428	1060					
	Okul Desteği	Gruplararası	71,161	2	35,581	3,584	0,028*	Düşük /Yüksek	- Orta
		Grupiçi	10502,971	1058	9,927				
		Toplam	10574,132	1060					
	Uyum	Gruplararası	14,194	2	7,097	1,817	0,163	-	
		Grupiçi	4133,647	1058	3,907				
		Toplam	4147,842	1060					
	Mücadele Azmi	Gruplararası	50,333	2	25,167	3,312	0,037*	Düşük -Yüksek	
		Grupiçi	8038,924	1058	7,598				
		Toplam	8089,257	1060					
Empati	Gruplararası	1,603	2	0,801	0,373	0,689	-		
	Grupiçi	2274,961	1058	2,150					
	Toplam	2276,564	1060						
Psikolojik Sağlamlık Toplam	Gruplararası	1401,345	2	700,673	7,454	0,001*	Düşük /Yüksek	- Orta	
	Grupiçi	99451,382	1058	93,999					
	Toplam	100852,728	1060						

* $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

Tablo 18'deki eylemlilik ile ilgili analiz sonuçlarına göre öz saygı ($F_{(2,1058)}=6,711$; $p < 0,05$) iç denetim odağı ($F_{(2,1058)}=3,77$; $p < 0,05$) alt boyutlarında ve eylemlilik ($F_{(2,1058)}=3,516$; $p < 0,05$) toplam puanında farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Yapılan *post-hoc* karşılaştırma testleri sonucunda öz saygı alt boyutunda farklılaşma ekonomik durumu yüksek bireyler ile ekonomik durumu düşük, ekonomik durumu orta olan bireyler arasındadır. Tablo 17'den görüldüğü üzere bu alt boyut için ekonomik durumu yüksek bireylerin aritmetik ortalaması 11,057, ekonomik durumu orta bireylerin aritmetik ortalaması 10,433 ve ekonomik durumu düşük bireylerin aritmetik ortalaması 9,895 şeklindedir. Bunun sonucunda bu alt boyuttaki tüm farklılaşmalar ekonomik durumu yüksek bireylerin lehinedir. İç denetim odağı alt boyutunda farklılaşma ekonomik durumu yüksek bireyler ile ekonomik durumu düşük, ekonomik durumu orta olan bireyler arasındadır. Tablo 17'den görüldüğü üzere bu alt boyut için ekonomik durumu yüksek bireylerin aritmetik ortalaması 14,488, ekonomik durumu orta bireylerin aritmetik ortalaması 13,610 ve ekonomik durumu düşük bireylerin aritmetik ortalaması 13,276 şeklindedir. Bunun sonucunda bu alt boyuttaki tüm farklılaşmalar ekonomik durumu yüksek bireylerin lehinedir. Eylemlilik toplam puanında farklılaşma ekonomik durumu yüksek bireyler ile ekonomik durumu düşük bireyler arasındadır. Tablo 17'den görüldüğü üzere bu alt boyut için ekonomik durumu yüksek bireylerin aritmetik ortalamalarının ($x=54,149$) ekonomik durumu düşük bireylerin aritmetik ortalamalarından ($x=50,539$) fazla olduğundan farklılaşma ekonomik durumu yüksek bireylerin lehinedir.

Tablo 18'deki psikolojik sağlamlık ile ilgili analiz sonuçlarına göre ise aile desteği ($F_{(2,1058)}=4,983$; $p < 0,05$), akran desteği ($F_{(2,1058)}=7,139$; $p < 0,05$), okul desteği ($F_{(2,1058)}=3,584$; $p < 0,05$), mücadele azmi ($F_{(2,1058)}=3,312$; $p < 0,05$) alt boyutlarında ve psikolojik sağlamlık toplam puanında ($F_{(2,1058)}=7,454$; $p < 0,05$) farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Yapılan *post-hoc* karşılaştırma testleri sonucunda aile desteği alt boyutunda farklılaşma ekonomik durumu yüksek bireyler ile ekonomik durumu düşük, ekonomik durumu orta olan bireyler arasındadır. Tablo 17'den görüldüğü üzere bu alt boyut için ekonomik durumu yüksek bireylerin aritmetik ortalaması 25,253, ekonomik durumu orta bireylerin aritmetik ortalaması 24,245 ve ekonomik durumu düşük bireylerin aritmetik ortalaması 23,553 şeklindedir. Akran desteği alt boyutunda farklılaşma ekonomik durumu düşük bireyler ile ekonomik durumu yüksek, ekonomik durumu orta olan bireyler arasındadır. Tablo 17'den görüldüğü üzere bu alt boyut için ekonomik durumu düşük bireylerin aritmetik ortalaması 16,763, ekonomik durumu orta bireylerin aritmetik

ortalaması 17,977 ve ekonomik durumu yüksek bireylerin aritmetik ortalaması 17,943 şeklindedir. Bunun sonucunda bu alt boyuttaki ekonomik durumu düşük bireyler ile ekonomik durumu orta bireyler arasındaki farklılaşma ekonomik durumu orta olan bireylerin lehine, ekonomik durumu düşük bireyler ile ekonomik durumu yüksek olan bireyler arasındaki farklılaşma ekonomik durumu yüksek olan bireyler lehinedir. Okul desteği alt boyutunda farklılaşma ekonomik durumu düşük bireyler ile ekonomik durumu yüksek, ekonomik durumu orta olan bireyler arasındadır. Tablo 17'den görüldüğü üzere bu alt boyut için ekonomik durumu düşük bireylerin aritmetik ortalaması 15,000, ekonomik durumu orta bireylerin aritmetik ortalaması 15,960 ve ekonomik durumu yüksek bireylerin aritmetik ortalaması 16,172 şeklindedir. Bunun sonucunda bu alt boyuttaki ekonomik durumu düşük bireyler ile ekonomik durumu orta bireyler arasındaki farklılaşma ekonomik durumu orta olan bireylerin lehine, ekonomik durumu düşük bireyler ile ekonomik durumu yüksek olan bireyler arasındaki farklılaşma ekonomik durumu yüksek olan bireyler lehinedir. Mücadele azmi alt boyutunda farklılaşma ekonomik durumu düşük bireyler ile ekonomik durumu yüksek olan bireyler arasındadır. Tablo 17'den görüldüğü üzere bu alt boyut için ekonomik durumu düşük bireylerin aritmetik ortalaması ($x=14,566$) ekonomik durumu yüksek bireylerin aritmetik ortalamasından ($x=15,655$) fazla olduğundan bu alt boyuttaki farklılaşma ekonomik durumu yüksek olan bireyler lehinedir. Psikolojik sağlamlık toplam puanında farklılaşma ekonomik durumu düşük bireyler ile ekonomik durumu yüksek, ekonomik durumu orta olan bireyler arasındadır. Tablo 17'den görüldüğü üzere toplam puan için ekonomik durumu düşük bireylerin aritmetik ortalaması 92,421, ekonomik durumu orta bireylerin aritmetik ortalaması 96,070 ve ekonomik durumu yüksek bireylerin aritmetik ortalaması 98,207 şeklindedir. Bunun sonucunda toplam puan için ekonomik durumu düşük bireyler ile ekonomik durumu orta bireyler arasındaki farklılaşma ekonomik durumu orta olan bireylerin lehine, ekonomik durumu düşük bireyler ile ekonomik durumu yüksek olan bireyler arasındaki farklılaşma ekonomik durumu yüksek olan bireyler lehinedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular yapılan araştırmalar bağlamında tartışılmıştır. Bu değerlendirme, elde edilen bulguların sırasına göre yapılacaktır.

5.1. Tartışma ve Sonuç

5.1.1. Eylemlilik ile Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Analiz sonuçlarına göre ergenlerin eylemlilik ile psikolojik sağlamlıkları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum eylemlilik ve psikolojik sağlamlık arasında birlikte artışın bir göstergesidir.

Bunlara ek olarak ergenlerin eylemlilik toplam puanı ile psikolojik sağlamlık alt boyutları olan aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum ve empati ile pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı; mücadele azmi ile pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı ilişki bulunmaktadır. Diğer yandan ergenlerin psikolojik sağlamlık toplam puanı ile eylemlilik alt boyutları olan öz saygı, iç denetim odağı ve öz-yeterlik ile pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı; yaşam amacı ile pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı ilişki olduğu görülmüştür.

Alanyazına bakıldığında, eylemlilik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi inceleyen yurt içi ve yurt dışında herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Fakat eylemliliğin alt boyutları olan öz saygı, öz yeterlilik, iç denetim odağı ve yaşam amaçları ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar alan yazında karşımıza çıkmaktadır.

Eylemliliğin alt boyutu olan öz saygı ile psikolojik sağlamlık arasında pozitif düzeyde zayıf bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç bireyin kendine saygısı arttıkça psikolojik sağlamlığın da

artacağını göstermektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, daha önce yapılan araştırma sonuçlarını (Veselska ve ark., 2009; Siviş-Çetinkaya ve Kararımak, 2011; Arslan, 2015) destekleyerek, öz saygısı yüksek bireylerin daha yüksek düzeyde psikolojik sağlamlığa sahip olduklarını doğrulamaktadır.

Öz-yeterlik ile psikolojik sağlamlık arasında pozitif düzeyde zayıf bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç bireyin öz-yeterlik düzeyi arttıkça psikolojik sağlamlığın da artacağını göstermektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, daha önce yapılan araştırma sonuçlarını (Sagone ve De Caroli, 2013; Toplu, 2017; Can ve Cantez, 2018; Doğan, 2020) destekleyerek, öz-yeterlik düzeyi yüksek bireylerin daha yüksek düzeyde psikolojik sağlamlığa sahip olduklarını doğrulamaktadır.

İç denetim odağı ile psikolojik sağlamlık arasında pozitif düzeyde zayıf bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç bireyin iç denetim odağı arttıkça psikolojik sağlamlığın da artacağını göstermektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, daha önce yapılan araştırma sonuçlarını (Sacker ve Schoon, 2007; Siviş-Çetinkaya ve Kararımak, 2011; Cazan ve Dimutrescu, 2015; Duiu vd., 2019) destekleyerek, iç denetim odağı yüksek bireylerin daha yüksek düzeyde psikolojik sağlamlığa sahip olduklarını doğrulamaktadır. İç denetim odağına sahip olmak kişinin yaşamındaki olaylar üzerinde daha fazla denetiminin olduğu düşüncesine sahip olması demektir (Siviş-Çetinkaya ve Kararımak, 2011)

Yaşam amaçları ile psikolojik sağlamlık arasında pozitif düzeyde zayıf bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç bireyin yaşam amaçları arttıkça psikolojik sağlamlığın da artacağını göstermektedir. Bu sonuca göre kısaca yaşam amaçları yüksek bireylerin daha yüksek düzeyde psikolojik sağlamlığa sahip oldukları söylenebilir. Yaşamdaki amaç, kişinin iyi oluş duygusunun önemli bir bileşenidir. Psikolojik iyi oluş yaşamdaki güçlükler karşısında bireyin uyumunu, bireyin anlamlı hedeflere sahip olup bu hedeflere ulaşmasını, bireyin büyümesini ve ilerlemesini içermektedir (Ryff, 1989). Literatüre bakıldığında yaşam amaçları ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5.1.2. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi

Analiz sonucunda kız ve erkek bireylerin öz saygı yaşam amacı ve iç denetim odağı alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öz yeterlik alt boyut puanı ile eylemlilik toplam puanında anlamlı farklılık bulunmuştur. Öz yeterlik alt boyutunda erkek bireylerin aritmetik ortalamalarının kız bireylerin aritmetik ortalamasından fazla olduğu görülmüştür. Eylemlilik toplam puanı için aritmetik ortalamalar incelendiğinde erkek bireylerin aritmetik ortalamalarının kız bireylerin aritmetik ortalamasından fazla olduğu görülmüştür. Bu veriler doğrultusunda öz yeterlik alt boyutu ve eylemlilik toplam puanı için farklılaşma erkek bireyler lehinedir denilebilir. Bunun nedeni erkeklerin eylemlilik düzeylerini artıracak hedefleri için daha çok teşvik edilmeleri, cesaretlendirilmeleri, daha çok bağımsız bırakılmaları ve kızlara göre daha çok fırsatların sunulması olabilir.

Cinsiyete göre eylemliliği inceleyen bu çalışma daha önce yapılan çalışmaları destekler niteliktedir. Atak ve Taştan (2012) tarafından yapılan çalışmada eylemlilik düzeyinin cinsiyete göre erkekler lehine değiştiği görülmektedir. Yazıcı (2019) tarafından yapılan çalışmada eylemliliğin bütün alt boyutlarında cinsiyete göre farklılaşma erkek bireyler lehine değiştiği görülmektedir. Nurbanu (2020) tarafından yapılan çalışmada cinsiyet değişkeninin eylemli olma üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ve erkeklerin eylemlilik düzeyleri kadınlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Cote (1997, 2002) tarafından üniversite öğrencilerinde eylemlilik düzeyi ile çeşitli değişkenlerin ilişkisinin araştırıldığı çalışmaların sonuçlarına göre, eylemlilik ile cinsiyet arasında bir ilişki bulunmamıştır. Civan (2016) tarafından yapılan çalışmada eylemlilik toplam puanında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Eylemliliğin alt boyutları olan öz saygı ve yaşam amacının cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Eylemlilik toplam puanında önceki çalışmalarda farklı sonuçların çıkmasının nedeni kültürel farklılık ile açıklanabilir.

Cinsiyet değişkenine göre anlamlı saptanan bir diğer alt boyut olan öz-yeterlik açısından önceki çalışmalar incelendiğinde bu çalışmayı destekler niteliktedir. Erkeklerin öz-yeterlik düzeylerinin kızlardan daha yüksek olduğunu ortaya koyan bulgular (Aydiner, 2011; Çetin, 2007 ve Yiğit, 2020) tarafından yapılan çalışmalar erkeklerin öz-yeterlik düzeyleri kızlardan daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgular çalışmamızı destekler niteliktedir. Scholz, Gutierrez-Dona, Sud ve Schwarzer (2002) kültürlerin cinsiyet rolleri ile ilgili tanımlarından kaynaklandığını belirtmiştir. Ergenlerin öz-yeterlik düzeylerinin erkeklerde daha yüksek çıkması bu faktöre bağlı olduğu düşünülebilir.

Analiz sonucunda kız ve erkek bireylerin öz saygı, yaşam amacı ve iç denetim odağı alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öz saygı ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulmayan çalışmalar mevcuttur. Pişkin (1996) yurtdışında ve yurt içinde yapılan öz saygı düzeyi ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmaları incelemiştir. Yurt dışında yapılan 126 araştırmayı inceleyerek, bu araştırmalardan %75'inin öz saygı düzeyi üzerinde cinsiyetin etkili olmadığını bulduğunu ifade etmiştir. Yurt içinde yapılan çalışmaları incelediğinde ise ülkemizde yapılan çalışmaların %91'inde kızlar ve erkekler arasında öz saygı düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunmadığını söylemiştir. Bu araştırmalar çalışmamızı destekler niteliktedir. İç denetim odağı ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulmayan çalışmalar (Ross ve Taylor, 1986; Ergü, 2009 ve Eroğlu, 2012) bu çalışmayı destekler niteliktedir. Eylemliliğin diğer bir alt boyutu olan yaşam amacı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır önceki çalışmalara bakıldığında (Aydiner, 2011 ve Sezer ve Turgüt, 2019) bu çalışmayı desteklemektedir.

Psikolojik sağlık ve alt boyut puanlarına ilişkin *t-testi* sonuçlarının incelenmesi sonucunda kız ve erkek bireylerin psikolojik sağlık toplam puanında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yalnız psikolojik sağlık alt boyutları olan uyum, mücadele azmi ve empati alt boyut puanlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Uyum alt boyutunda farklılaşmanın erkek bireyler lehine olduğu, mücadele azmi alt boyutunda farklılaşmanın kız bireyler lehine olduğu ve empati alt boyutunda farklılaşmanın kız bireyler lehine olduğu bulunmuştur. Ülkemizde erkeklerin daha fazla sorumluluk sahibi olması onların girdikleri ortamlarda uyumlu davranışlarda bulunmaya teşvik ettiğini söyleyebiliriz. Ülkemizde Kız öğrenciler erkeklere göre fırsat eşitliği konusunda daha dezavantajlı konumdadırlar. Bu durumun kızlara erkekler karşısında daha çok mücadele azmi kazandırdığını söyleyebiliriz.

Araştırmada psikolojik sağlık düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Cinsiyet değişkenine göre psikolojik sağlık açısından önceki çalışmalar incelendiğinde bu çalışmayı destekleyen (Terzi, 2008; Bolat, 2013; Özer, 2013; Aydın ve Egemberdiyeva, 2018) sonuçların olduğu görülmektedir.

5.1.3. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Sınıf Düzeyine Göre Değerlendirilmesi

Ergenlerin eylemlilik ve alt boyut puanlarının sınıf seviyesine göre herhangi bir farklılaşma tespit edilmemiştir. Yalnızca yaşam amacı alt boyutunda 9. ve 10 sınıflar arasında farklılaşma olduğu tespit edilmiştir ve bu farklılaşmanın 9. sınıf bireylerin lehine olduğu görülmüştür.

Sınıf düzeyine göre eylemliliği inceleyen bu çalışma daha önce yapılan çalışmaları destekler niteliktedir. Atak (2010) ve Cote (1997) tarafından yapılan çalışmalarda eylemlilik düzeyinin yaşa göre farklılaşmadığı bulunmuştur. 9. Sınıfların yaşam amacının 10. Sınıflarınkinden daha yüksek çıkmasının nedenleri 9. Sınıf öğrencilerin yeni bir eğitim kademesine başlamaları, hayatları hakkında kendi başlarına daha fazla kararlar almaya başlamaları vb. durumlar olabilir.

Ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin sınıf seviyesine göre farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik sağlamlık toplam puanında farklılaşmanın 9. ile 10. Sınıflar ve 9. ile 11. sınıflar arasında olduğu görülmüştür. Yapılan karşılaştırma sonuçlarına göre tüm farklılaşmalar 9.sınıflar lehine olduğu görülmüştür. 9. Sınıfların psikolojik sağlamlık yönünden 10. ve 11. sınıflardan daha iyi olmalarının nedeni hayatları ile ilgili daha az sorumluluk bilincine sahip olmaları ve üniversite sınavının stresini henüz hissetmemeleri olabilir. Literatürde psikolojik sağlamlık düzeyinin sınıf düzeyine göre farklılaşmasına yönelik birbirinden farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Kurtoğlu, (2019) yaptığı çalışmasında 11. Sınıf öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarının 9.sınıf öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarından daha düşük olduğunu bulmuştur. Ergün (2016) yaptığı çalışmada 9. sınıfta okuyan öğrencilerin 10, 11 ve 12 sınıflarda okuyan öğrencilerden psikolojik sağlamlık puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Bu iki çalışmanın mevcut yapılan çalışmayı desteklediği söylenebilir. Psikolojik sağlamlık düzeyinin sınıf düzeyine göre farklılaşmadığını gösteren araştırmalar da mevcuttur. Yöndem ve Bahtiyar (2016), Kılıç (2019) ve Aslan (2018) yaptıkları çalışmalarda psikolojik sağlamlık düzeyinin sınıf düzeyine göre farklılaşmadığını bulmuşlardır. Literatürde psikolojik sağlamlık ve sınıf düzeyi arasındaki ilişkide birbirinden farklı sonuçların bulunması farklı sosyal çevre, kültür, okul türü vb. nedenlerden etkilenebileceği düşünülmektedir.

5.1.4. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Akademik Ortalama Seviyesine Göre Değerlendirilmesi

Ergenlerin eylemlilik ve alt boyut puanlarının akademik ortalama seviyesine göre tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre eylemlilik toplam puanı ve tüm alt boyutlarda farklılaşma tespit edilmemiştir. Bu sonuca göre ergenlerin eylemlilik düzeylerinin okuldaki başarıları üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir. Eylemlilik ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalara alan yazında pek rastlanmamıştır. Bunun için eylemliliğin alt boyutları ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalara bakılmalıdır.

Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının akademik ortalama seviyesine göre tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik sağlamlık toplam puanında tüm gruplar arasında farklılaşma görülmüştür. Bunun sonucunda akademik başarı seviyesi düşük bireyler ile akademik başarı seviyesi orta bireyler arasındaki farklılaşma akademik başarı seviyesi orta düzeyde olan bireyler lehinedir. Akademik başarı seviyesi düşük bireyler ile akademik başarı seviyesi yüksek bireyler arasındaki farklılaşma akademik başarı seviyesi yüksek düzeyde olan bireyler lehinedir. Akademik başarı seviyesi orta bireyler ile akademik başarı seviyesi yüksek bireyler arasındaki farklılaşma akademik başarı seviyesi yüksek düzeyde olan bireyler lehinedir. Tüm gruplar arasındaki farklılaşma ele alındığında bireylerin psikolojik sağlamlıkları arttıkça akademik başarısı da arttığı söylenebilir. Sonuç olarak öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeyinin okul başarı düzeyine katkısı olduğu söylenebilir. Nas (2019) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmasında bireylerin başarı düzeyi arttıkça psikolojik sağlamlığın da arttığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma mevcut yapılan çalışmayı destekler niteliktedir. Bu konu ile ilgili başka çalışmaya ulaşılmamıştır.

5.1.5. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Okulun Başarı Düzeyine Göre Değerlendirilmesi

Ergenlerin eylemlilik ve alt boyut puanlarının okul başarı düzeyine göre tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre eylemlilik toplam puanı ve tüm alt boyutlarda farklılaşma tespit edilmemiştir. Bu sonuca göre ergenlerin eylemlilik düzeylerinin ergenlerin okudukları okulun başarı seviyesi üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir. Alan yazını incelendiğinde eylemlilik ve okul türleri arasındaki ilişkinin incelendiği sadece bir çalışmaya

rastlanılmıştır. Yazıcı (2019) düşük puanla öğrenci alan Anadolu lisesi ve meslek lisesi ile yüksek puanla öğrenci alan Anadolu lisesi ve meslek lisesini karşılaştırdığı çalışmada eylemlilik alt boyutlarında yaşam amacı, iç denetim odağı ve öz yeterlik alt boyutlarında anlamlı farklılık bulmuştur. Yazıcının bu çalışmasında düşük puanla öğrenci alan Anadolu lisesi öğrencileri bu üç alt boyutta aldıkları toplam puan yüksek puanla öğrenci alan Anadolu lisesi öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarının mevcut çalışmamızdan farklı olmasının nedeni kültürel ve sosyal farklılıklar olabilir. Bu konu ile ilgili başka çalışmaya rastlanmamıştır.

Ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin okul başarı düzeyine göre tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Yapılan *post-hoc* karşılaştırma testleri sonucunda okul desteği alt boyutunda iki farklılaşma olduğu görülmüştür. Farklılaşmanın ilki okul başarı düzeyi düşük bireyler ile okul başarı düzeyi yüksek bireyler arasında olup okul başarı düzeyi yüksek bireyler lehinedir. Diğer farklılaşma ise okul başarı düzeyi orta olan bireyler ile okul başarı düzeyi yüksek olan bireyler arasında olup okul başarı puanı yüksek olan bireyler lehinedir. Mücadele azmi alt boyutunda iki farklılaşma olduğu görülmüştür. Farklılaşmanın ilki okul başarı düzeyi düşük olan bireyler ile okul başarı düzeyi yüksek olan bireyler arasında olup farklılaşma okul başarı düzeyi yüksek olan bireyler lehinedir. Diğer farklılaşma ise okul başarı düzeyi orta olan bireyler ile okul başarı düzeyi yüksek olan bireyler arasında olup farklılaşma okul başarı düzeyi yüksek olanlar lehinedir. Empati alt boyutunda farklılaşma okul başarısı düşük bireyler ile okul başarısı orta bireyler arasındadır ve farklılaşma okul başarı düzeyi orta olan bireyler lehinedir. Psikolojik sağlamlık toplam puanında farklılaşma okul başarısı orta bireyler ile okul başarısı yüksek bireyler arasındadır ve farklılaşma okul başarı düzeyi yüksek olan bireyler lehinedir. Bunun nedenine bakıldığında başarılı okulda okuyan öğrenciler başarı noktasında sürekli motive edildiklerinden okul dersleri noktasında daha başarılı bir grafik çizme eğilimindedirler ve bu durumun psikolojik sağlamlık düzeylerini pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Alan yazını incelendiğinde sadece Anadolu liselerinin başarı düzeylerine göre (düşük, orta, yüksek vb.) gruplanmış olduğu okul türleri ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Fakat meslek lisesi, Anadolu lisesi ve fen lisesi şeklinde gruplandırılan ve başarı düzeyi açısından karşılaştırıldığında düşük, orta ve yüksek olarak nitelendirilebilecek farklı türlerde liselerin karşılaştırıldığı çalışmalar mevcuttur. Gürsu (2012) farklı türlerde okullarla yaptığı çalışmada fen lisesi

öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeyleri Anadolu lisesi öğrencilerinde daha yüksek bulunmuştur. Bu çalışma mevcut çalışmayı destekler niteliktedir. Literatürde psikolojik sağlık düzeyinin okul türüne göre farklı sonuçların alındığı çalışmalar da mevcuttur. Baş ve Akgün (2020) meslek lisesi ve Anadolu lisesi öğrencilerini karşılaştırdığı çalışmalarında ergenlerin psikolojik sağlık düzeyinin okul türüne göre değişmediği bulunmuştur. Dayıoğlu (2008) yaptığı çalışmasında ergenlerin psikolojik sağlık düzeyinin okul türüne (genel lise, anadolu lisesi, özel lise ya da meslek lisesi) göre anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır.

5.1.6. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Anne Baba Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesi

Ergenlerin eylemlilik ve alt boyut puanlarının anne eğitim düzeyine göre tek yönlü varyans Analizi Sonuçlarına göre eylemlilik toplam puanı ile anne eğitim düzeyi arasında herhangi bir farklılaşma tespit edilmemiştir. Sadece öz saygı alt boyutunda anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Farklılaşma anne eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan bireyler ile anne eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler arasında olup farklılaşma anne eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan bireyler lehinedir. Bu sonuca göre annenin eğitim konusunda daha bilgi düzeyi arttıkça bireyin öz saygısını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Demirbozan (2018) çalışmasında eylemlilik ile anne eğitim düzeyi arasında herhangi bir farklılaşma bulunmamıştır. Cote (1997, 2002) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarına göre eylemlilik ile anne eğitimi arasında bir ilişki bulunmamıştır. Bu çalışmalar mevcut çalışmayı destekler niteliktedir. Öz saygı ve anne eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar incelendiğinde Atlay (2019) yaptığı çalışmasında anneleri üniversite mezunu olan çocukların öz saygı düzeylerinin anneleri okuma yazma bilmeyen çocukların öz saygı düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç mevcut çalışmayı desteklemektedir.

Ergenlerin eylemlilik ve alt boyut puanlarının baba eğitim düzeyine göre tek yönlü varyans Analizi Sonuçlarına göre sadece öz saygı alt boyutunda anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Farklılaşma baba eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler ile baba eğitim düzeyi lise olan bireyler ve baba eğitim düzeyi ilkokul ve baba eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan bireyler arasındadır. Bu durumda farklılaşma baba eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler ve lise olan bireyler arasında baba eğitim düzeyi lise olan bireyler lehine, baba eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler ve üniversite ve üzeri olan bireyler arasındaki farklılaşma da üniversite ve üzeri

olan bireyler lehinedir. Bu sonuca göre baba eğitim düzeyi arttıkça bireylerin öz saygı düzeyleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Öz saygı ve baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar incelendiğinde Atlay (2019) Babanın eğitim düzeyinde yer alan gruplardan ilkokul mezunu ile üniversite mezunu olanlar arasında üniversite mezunları lehine ortaokul mezunları ile lise ve üniversite mezunları arasında lise ve üniversite mezunları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Zincirkıran (2008) öz saygı puanlarında babası ilk ve ortaokul mezunu olan grup ile üniversite mezunu grup arasında fark olduğu farklılığın babaları üniversite mezunu olan çocukların lehine olduğunu saptanmıştır. Taşgıt (2012)'in çalışmasına göre baba eğitim durumu lisans olan üniversite öğrencilerinin babaları ortaöğretim mezunu olan ve babaları okuryazar olmayan öğrencilere göre öz-saygı düzeyleri yüksek çıktığı saptanmıştır. Bu sonuçlar mevcut çalışmayı destekler niteliktedir.

Ergenlerin psikolojik sağlamlık ve alt boyut puanlarının anne eğitim düzeyine göre tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre aile desteği alt boyutunda farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik sağlamlık toplam puanında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Yapılan *post-hoc* karşılaştırma testleri sonucunda aile desteği alt boyutunda iki farklılaşma olduğu görülmüştür. Farklılaşmanın ilki anne eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler ve anne eğitim düzeyi lise olan bireyler arasında olup anne eğitim düzeyi lise olan bireyler lehinedir. Diğer farklılaşma anne eğitim düzeyi ilkokul olan bireyler ve anne eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan bireyler arasında olup üniversite ve üzeri bireyler lehinedir. Bunun nedeni ilkokul mezunu annelerin çocuklarına destek vermede yetersiz kalmaları olabilir. Erata ve Özbey (2020) yaptıkları çalışmada eğitim düzeyi yüksek annelerin çocuklarının psikolojik sağlamlık yönünden daha iyi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bindal (2018) yaptığı çalışmasında Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin psikolojik sağlamlık puanı ile annesi lise mezunu olan öğrencilerin puanları arasında annesi lise mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık tespit etmiştir. Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin psikolojik sağlamlık puanı ile annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin puanları arasında annesi üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık tespit etmiştir. Prince-Embury (2009) 9-14 yaş arası çocukların ailelerinin eğitim düzeyleri ile psikolojik sağlamlık düzeylerinin karşılaştırıldığı bir çalışmada eğitim düzeyi daha yüksek olan annelerin çocuklarını psikolojik sağlamlık yönünden daha yüksek bireyler olarak yetiştirdiği ifade edilmektedir. Bu çalışmalar mevcut çalışmayı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Ergenlerin psikolojik sağamlık ve alt boyut puanlarının baba eğitim düzeyine göre tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre alt boyutlar ve psikolojik sağamlık toplam puanı için anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Bu sonucu destekleyen çalışmalar (Toprak, 2014; Aslan, 2018 ve Kandemir, 2019) mevcuttur.

5.1.7. Eylemlilik ve Psikolojik Sağamlığın Kardeş Sayısına Göre Değerlendirilmesi

Ergenlerin eylemlilik ve alt boyut puanlarının kardeş sayısına göre tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öz saygı, yaşam amacı, iç denetim odağı alt boyutlarında ve eylemlilik toplam puanında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Öz saygı alt boyutunda farklılaşma bir kardeşi olan bireyler ile 3 kardeşi olan bireyler ve bir kardeşi olan bireyler ile dört ve üzeri kardeşi olan bireyler arasındadır ve bu alt boyuttaki tüm farklılaşmalar bir kardeşi olan bireyler lehinedir. Bu sonuca göre kardeş sayısı arttıkça bireyde özgüven düzeyi düşmektedir denebilir. Bunun nedeni çocuk sayısı arttıkça anne ve babanın diğer çocuklara yeteri kadar ilgilenememesi, onlara yeteri kadar zaman ayıramaması ve yeteri kadar sevgi gösterememesi olabilir. Tuncer ve arkadaşları (2014) yapmış oldukları çalışmada 1 ve 2 kardeşi olan öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları 3 kardeşi olan öğrencilere göre daha yüksek bulmuşlardır. Yılmazel ve Günay (2012) yapmış oldukları çalışmada iki veya daha fazla kardeşe sahip olanlarda ve doğum sırası üç ve üzerinde olan öğrencilerde özsaygı puanları düşük bulunmuştur. Yılmaz, Yiğit ve Kaşarcı (2012) yaptıkları çalışmada 2 kardeşi olanların, 4 ve daha fazla kardeşi olanlardan, 3 kardeşi olanların ise 5 ve daha fazla kardeşi olanlardan öz yeterlilik puanları yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlar mevcut çalışmayı destekler niteliktedir.

Yaşam amacı alt boyutunda farklılaşma bir kardeşi olan bireyler ile 2 kardeşi olan bireyler, bir kardeşi olan bireyler ile 3 kardeşi olan bireler ve bir kardeşi olan bireyler ile dört ve üzeri kardeşi olan bireyler arasındadır ve bu alt boyuttaki tüm farklılaşmalar bir kardeşi olan bireyler lehinedir. Yaşamda amaç kişinin kendini gerçekleştirme, varlığını keşfetmesi (Wong, 1998) ve hayatı yaşamaya değer kılan bir görev bilincinde olmasıdır. Kişinin hayatı yaşamaya değer kılan amaçlara sahip olması iyi bir aile desteği ile olabilir. Çocuk sayısı arttıkça anne baba çocuklarına destek vermede yetersiz kalabilir ve bunun sonucunda çocuk sayısı arttıkça birey anne ve babasından yeterli desteği bazen alamayabilir. Bir kardeşi olan bireylerin yaşam amacı konusunda diğerlerine göre daha iyi olmasının nedeni bu saydığımız

nedenler olabilir. Literatürde yaşam amacını kardeş sayısına göre inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

İç denetim odağı alt boyutunda farklılaşma bir kardeşi olan bireyler ile dört ve üzeri kardeşi olan bireyler arasındadır ve bu alt boyuttaki farklılaşma bir kardeşi olan bireyler lehinedir. Rotter'a göre (1966) denetim odağı kavramı; kişinin davranışları ile yaptığı davranışların sonuçlarının arasındaki ilişkiyi nasıl algıladığıyla ilgilidir. Eğer davranışlarının sonucunu kendi çaba ve yeteneğine bağlıyorsa bu kişi iç denetime sahiptir demektir. Bu durumda bir çocuk ailesinden ne kadar ilgi ve destek görürse iç denetim yeteneği ona göre daha yüksek olur. Bir kardeşi olan çocuk dört ve daha fazla kardeşe sahip çocuğa göre daha çok ilgi ve destek göreceğinden daha fazla içten denetimli olduğu söylenebilir. Literatüre bakıldığında iç denetim odağı ve kardeş sayısını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Eylemlilik toplam puanında farklılaşma bir kardeşi olan bireyler ile 2 kardeşi olan bireyler, bir kardeşi olan bireyler ile 3 kardeşi olan bireyler ve bir kardeşi olan bireyler ile dört ve üzeri kardeşi olan bireyler arasındadır ve eylemlilik toplam puanındaki tüm farklılaşmalar bir kardeşi olan bireyler lehinedir. Bu sonuca göre kişinin bir kardeşinin olması kişiyi eylemlilik yönünden pozitif yönden geliştirmektedir. Bireyin sorumluluğunu alarak, bilinçli ve yerinde kararlar alması onun eylemli yönünü göstermektedir. Çocuğun eylemli davranışlara sahip olması için gereken desteğin bir kısmını ailesinden alması gerekmektedir. Çocuk sayısının ikiden fazla olması anne babanın çocuklarına vermesi gereken ilgiyi azaltacağından eylemlilik yönünden çocuğun gelişimini olumsuz yönden etkileyebilir ve bu durum mevcut çalışmadan alınan sonucun nedeni olarak söylenebilir. Literatüre bakıldığında eylemlilik ile kardeş sayısını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bundan dolayı bu çalışma bir ilk niteliğindedir sonraki çalışmalara öncülük edebilir.

Ergenlerin psikolojik sağlamlık ve alt boyut puanlarının kardeş sayısına göre tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre psikolojik sağlamlık toplam puanında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Psikolojik sağlamlık toplam puanında farklılaşma kardeşi olmayan bireyler ile 3 kardeşi, 4 ve üzeri kardeşi olan bireyler ve bir kardeşi olan bireyler ile 3 kardeşi olan bireyler arasındadır. Psikolojik sağlamlık toplam puanındaki kardeşi olmayan bireyler ile 3 kardeşi, 4 ve üzeri kardeşi olan bireyler arasındaki farklılaşma kardeşi olmayan bireyler lehine olurken 1 kardeşi olan bireyler ile 3 kardeşi olan bireyler arasındaki farklılaşma 1 kardeşi olan bireyler lehinedir. Bu sonuca göre kardeş sayısı arttıkça psikolojik sağlamlığın azalması kardeş sayısının çok olması durumunda anne baba tarafından yeterince

ilgilenilmeme, ihmal edilme, yalnız hissetme gibi olumsuz yaşantılara maruz kalınmasından kaynaklanıyor olabilir. Literatürde 3 veya daha fazla kardeşe sahip olma psikolojik dayanıklılık açısından bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir (Luthar, 1991). Aydın ve Egemerdiyeva (2018) ve Kılıç (2014) yaptıkları çalışmalarda kardeş sayısı arttıkça bireyde psikolojik sağlık düzeyinin azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar mevcut araştırmayı destekler niteliktedir. Literatürde kardeş sayısının psikolojik sağlık düzeyine anlamlı farklılık göstermediğini bildiren çalışmalar da mevcuttur. Gündaş (2013) ve Topçu (2017) yaptıkları çalışmaların sonuçlarına göre kardeş sayısı psikolojik sağlık düzeyine anlamlı farklılık göstermemiştir. Bu konuda farklı sonuçların olmasının nedeni kültürel farklılıklar olabilir.

5.1.8. Eylemlilik ve Psikolojik Sağlamlığın Ekonomik Duruma Göre Değerlendirilmesi

Ergenlerin eylemlilik ve alt boyut puanlarının ekonomik duruma göre tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öz saygı iç denetim odağı alt boyutlarında ve eylemlilik toplam puanında farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Yapılan *post-hoc* karşılaştırma testleri sonucunda öz saygı alt boyutunda farklılaşma ekonomik durumu yüksek bireyler ile ekonomik durumu düşük ve orta bireyler arasındadır. Bunun sonucunda bu alt boyuttaki tüm farklılaşmalar ekonomik durumu yüksek bireylerin lehinedir. Sosyo-ekonomik durumu iyi olan bireylerin mevcut durumlarının ideal hayat beklentilerini karşılaması, kendilerini hedeflerine ulaşmış olarak görmeleri ve diğerleri ile yaptıkları kıyaslamalarda kendilerini diğerlerinden daha üstün olarak algılamaları özsaygılarının pozitif yönde etkilemiş olabilir (Karşlı, 2017). Karşlı, (2017) yaptığı araştırmada sosyo-ekonomik seviyesi arttıkça bireylerin özsaygılarının arttığı tespit edilmiştir. Torucu (1990) yapmış olduğu araştırmada düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerin benlik saygısında düşme olduğunu bulmuştur. Bu araştırmalar mevcut çalışmayı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

İç denetim odağı alt boyutunda farklılaşma ekonomik durumu yüksek bireyler ile ekonomik durumu düşük ve orta olan bireyler arasındadır. Bunun sonucunda bu alt boyuttaki tüm farklılaşmalar ekonomik durumu yüksek bireylerin lehinedir. Bunun nedeni üst sosyo-ekonomik düzeye sahip gençlerin isteklerini elde etmede daha avantajlı olmaları ve diğer gençlere kıyasla daha avantajlı bir ortamda yetişmelerinin onların daha içten denetimli ve daha iyimser olmalarını sağladığı olabilir. Literatüre bakıldığında Güleri (1998), Gezgin

(2010) ve Metin ve arkadaşlarının (2017) yaptıkları araştırma sonuçlarına göre ailenin ekonomik durumu ile ergenin denetim odağı arasında bir ilişki olduğu, yüksek gelir grubuna sahip gençlerin daha içsel denetimli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar mevcut çalışmayı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Eylemlilik toplam puanında farklılaşma ekonomik durumu yüksek bireyler ile ekonomik durumu düşük bireyler arasındadır ve farklılaşma ekonomik durumu yüksek bireylerin lehinedir. Bu sonuca göre ekonomik düzeyin yüksek olması bireyin daha eylemli davranışlarda bulunmasına katkıda bulunduğu söylenebilir. Bunun nedeni ailenin ekonomik yönden sıkıntı çekmemesi çocuğuna imkanları yüksek bir hayat sunması ve ekonomik sıkıntıların hissedildiği bir aile ortamının olması çocuğun daha öz güvenli ve kendinden emin bir kimlik oluşturmaya zemin hazırlaması olarak görülebilir. Literatüre bakıldığında eylemlilik ve ekonomik durumun incelendiği iki adet araştırmaya ulaşılmıştır fakat bu iki araştırmanın sonucu da ekonomik seviye ile eylemlilik arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Cote (1997) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada eylemlilik ile ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arasında bir ilişkiye ulaşılamamıştır. Atak ve Taştan (2012) yaptıkları araştırmada eylemlilik ile ailenin sosyo-ekonomik durumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Bu iki çalışma mevcut çalışmayı desteklememektedir. Bu çalışma ekonomik düzeye göre anlamlı farklılık bulunması açısından bir ilk niteliğindedir.

Ergenlerin psikolojik sağlamlık durumlarının ekonomik duruma göre tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre psikolojik sağlamlık toplam puanında farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik sağlamlık toplam puanında farklılaşma ekonomik durumu düşük bireyler ile ekonomik durumu orta ve yüksek olan bireyler arasındadır. Bunun sonucunda toplam puan için ekonomik durumu düşük bireyler ile orta bireyler arasındaki farklılaşma ekonomik durumu orta olan bireylerin lehine, ekonomik durumu düşük bireyler ile yüksek olan bireyler arasındaki farklılaşma ekonomik durumu yüksek olan bireyler lehinedir. Bu sonuca göre ergenlerin aile ekonomik durumları iyileştikçe psikolojik sağlamlıklarını da olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir. Literatüre bakıldığında Ezer (2017) yaptığı araştırmada ekonomik durumu düşük olan ergenlerde psikolojik sağlamlık düzeyi orta ve zengin olarak belirten ergenlere göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Psikolojik sağlamlık ile ilgili yapılan bazı araştırmalar Garnezy (1991), Masten (2001) ve Rutter (1999) düşük sosyoekonomik statünün çocuklar için önemli bir risk faktörü olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırmalar mevcut çalışmayı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

5.2. Öneriler

1. Alanyazına bakıldığında eylemlilik ve psikolojik sağlamlığı inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu kavramların birlikte ele alındığı yeni çalışmalar yapılması, değişkenler arasındaki ilişkilerin daha ayrıntılı anlaşılmasını sağlayacaktır.
2. Bu araştırmanın örneklemini Anadolu lisesinde okuyan ergenlerle sınırlıdır. Benzer çalışmaların farklı lise türlerine ve yaş gruplarına yapılması konu ile ilgili daha kapsamlı sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilir.
3. Eylemlilik Türkiye’de sınırlı sayıda çalışma yapılan bir kavramdır. Sorumluluk sahibi, kararlı ve yaşamdaki engeller karşısında dik durabilen bireyler yetiştirebilmek için eylemlilik kavramının iyi bilinmesi ve bu kavramın iyi öğretilmesi gerekmektedir. Bundan dolayı bu kavramla ilgili yapılacak yeni çalışmalar alana katkı sağlayabilir.
4. Araştırma sonuçlarına göre eylemlilik ve psikolojik sağlamlık arasında pozitif bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak bireylere eylemli davranışlar kazandırmak psikolojik sağlamlıklarına da olumlu katkı sağlayacaktır veya tam tersi durumda psikolojik sağlamlık düzeyini artırmak eylemlilik düzeyine de olumlu katkı sağlayacaktır. Bireyin gelişimine olumlu faydası olan bu iki kavramın öğrencilere kazandırılması ile ilgili okullarda çalışmalar yapılabilir.
5. Okul psikolojik danışmanları öğrencilere yönelik eylemli davranışlar kazandırmaya ve öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarını arttırmaya yönelik çalışmalar planlayarak uygulamasını sağlayabilirler.

KAYNAKLAR

- Ahioğlu Lindberg, E. (2011). Piaget ve ergenlikte bilişsel gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (1), 1-10. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/49053/625815> sayfasından erişilmiştir.
- Akgün, Ü. ve Uz B. A. (2020). Lise öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın yordayıcıları olarak güvengenlik ve mizah tarzları. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (3), 217-231. doi.org/10.25272/j.2149-8385.2020.6.3.02
- Alibekiroğlu, P. B., Akbaş, T., Bulut Ateş, F. Ve Kırdök, O. (2018). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumu ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkide öz anlayışın aracı etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(2), 1–17. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/39773/471215> sayfasından erişilmiştir.
- Arslan, G. (2015). Ergenlerde Psikolojik Sağlamlık: Bireysel Koruyucu Faktörlerin Rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (44), 73-82. <http://www.turkpsdrdergisi.com/index.php/pdr/article/view/34> sayfasından erişilmiştir.
- Arslan, G. ve Balkıs, M. (2016). Ergenlerde Duygusal İstismar, Problem Davranışlar, ÖzYeterlik ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişki. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 8-22. [dx.doi.org/10.19126/suje.35977](https://doi.org/10.19126/suje.35977)
- Aslan, E. (2018). *Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik Sağlamlık Düzeyinin Kişinin Mizaç Özellikleri, Çocukluk Dönemi Travma Durumları, Ebeveyn Tutumları ve Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) <http://docs.neu.edu.tr/library/6539827581.pdf> sayfasından erişilmiştir
- Aslan, E. (2018). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik sağlamlık düzeyinin kişinin mizaç özellikleri, çocukluk dönemi travma durumları, ebeveyn tutumları ve demografik*

özelliklerine göre incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Atak, H. (2010). *Yetişkinliğe geçişte kimlik biçimlenmesi ve eylemlilik: Bireyleşme sürecinde iki gelişimsel kaynak.* (Doktora tezi). (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Atak, H. (2011). Ruh Sağlığı Çalışmalarında Yeni Bir Psikososyal Değişken: Eylemlilik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3 (3), 483-512. DOI: 10.5455/cap.20110322

Atak, H., Kapçı, E., & Çok, F. (2013). Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği'nin Türkçe Formunun Değerlendirilmesi. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 26,36-45. DOI: 10.5350/DAJPN2013260104

Atak, H., Nuray T. (2012). Agency in the emerging adulthood period: An introductory study in Turkey. *European Journal of Social Sciences*, 32(1), 97-107. https://www.researchgate.net/publication/277021119_Atak_H_Tastan_N_2012_Agency_in_the_emerging_adulthood_period_An_introductory_study_in_Turkey_European_Journal_of_Social_Sciences_321_97-107 sayfasından erişilmiştir.

Atarbay, S. (2017). *Farklı Bölümlerde Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Psikolojik Dayanıklılıklarına Etkisi.* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Atik, A. L. (2013). *Liseli ergenlerde bağlanma stilleri ve psikolojik sağlık düzeyleri arasındaki ilişkide öz-yansıtma ve içgörünün rolü.* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Atlay, E. (2019). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin anne babaya güvenli bağlanma ve öz saygı düzeylerinin incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Aydın, M. ve Egemberdiyeva, A. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(1), 37-53. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkegitimdergisi/issue/37897/333333> sayfasından erişilmiştir.

- Aydiner, B. B. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçlarının Alt Boyutlarının Genel Öz Yeterlik Yaşam Doyumu ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aydiner, B.B. (2011). *Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarının alt boyutlarının genel öz-yeterlik yaşam doyumu ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bandura, A. (1982). Self-Efficacy Mechanism in Human Agency. *American Psychologist*, 122-147. doi.org/10.1037/0003-066X.37.2.122
- Bandura, A. (1995). *Self-efficacy in changing societies*. New York: Cambridge University Press
- Beasley, M., Thompson, T., & Davidson, J. (2003). Resilience in response to life stress: the effects of coping style and cognitive hardiness. *Personality and Individual Differences*, 34(1), 77–95. doi:10.1016/s0191-8869(02)00027-2
- Beutel, M. E., Glaesmer, H., Decker, O., Fischbeck, S. & Brahler, E. (2009). Life satisfaction, distress, and resiliency across the life span of women. *Menopause: The Journal of The North American Menopause Society*, 16(6), 1132-1138. doi:10.1097/gme.0b013e3181a857f8
- Bindal, G. (2018). *Ergenlerin psikolojik sağlamlığın (resilience), çocukluk çağındaki travma ve bağlanma stilleri ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Blascovich, J., & Tomaka, J. (1991). *Measures of Self-Esteem*. California: Academic Press Limited.
- Bonanno, G. A., Galea, S., Bucciarelli, A., & Vlahov, D. (2007). What predicts psychological resilience after disaster? The role of demographics, resources, and life stress. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 75(5), 671–682. doi:10.1037/0022-006x.75.5.671
- Bonnie, L. H. F., Joann, L. and Holly E. R. M. (2013). Improving reasoning and decisionmaking skills among urban youth. In creasy, G. L. & Jarvis, P. A. (Eds.), *CALL Adolescent development and school achievement in urban communities* (pp. 65-76). Routledge, New York.

- Boss, M. W. & Taylor, M. C. (1989). The relationship between locus of control and academic level and sex of secondary school students. *Contemporary Educational Psychology*, 14(4), 315–322. doi:10.1016/0361-476x(89)90018-0
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi
- Civan, S., Şar, A. H., Özçelik, B. ve Işıklar, A. (2015). The Analyzation Of The Relationship Between Self-Sabotage And Operationality Under The Spectrum Of Numerous Variables. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 39, 11-21. Doi: dx.doi.org/10.9761/JASSS2986
- Cote , J. (1997). An empirical test of the identity capital model. *Journal of Adolescence*, 577-597. doi: 10.1006/jado.1997.0111
- Cote, J. E. (2002). The Role of İdentity Capital in The Transition to Adulthood: The İndividualization Thesis Examined. *Journal of Youth Studies*, 5(2), 117-134. doi:10.1080/13676260220134403
- Çakır, G. (2009). *işgörenlerib demografik özelliklerine göre motivasyon araçları ve denetim odağı değişkenini incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çakır, M. A. (2019). Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı. Kaya, A. (ed.), *Eğitim Psikolojisi içinde* (s. 337-358). Ankara: Pegem Akademi.
- Çalış, N. (2019). *Ergenlik döneminde bulunan öğrencilerin aile ilişkilerinin okul yaşamına yansımaları ve okul sosyal hizmeti*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çetin, B. (2007). *Yeni ilköğretim programı (2005) uygulamalarının ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çalışma alışkanlıkları ile öz-yeterliklerine etkisi ve öğrencilerin program hakkındaki görüşleri*. (Doktora tezi). <https://katalog.marmara.edu.tr/yordambt/yordam.php> sayfasından erişilmiştir
- Dayıoğlu, B. (2008). *Üniversite giriş sınavına hazırlanan adaylarda psikolojik sağlamlık: Öğrenilmiş güçlülük, algılanan sosyal destek ve cinsiyetin rolü*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Demirbozan, Z. (2018). *Eylemlilik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide algılanan anne baba kabul ve reddi aracı rolünün incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Doğan, B.B. (2020). *Okul psikolojik danışmanlarının (rehber öğretmenlerinin) psikolojik sağlık, öz yeterlik ve iş doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Doğan, T. (2015). Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3 (1) 93-102. <https://www.tayfundogan.net/wpcontent/uploads/2016/09/KisaPsikolojikSaglamlikOlcegi.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Dumont, M. & Provost, M. A. (1999). Resilience in Adolescents: Protective Role of Social Support, Coping Strategies, Self-Esteem, and Social Activities on Experience of Stress and Depression. *Journal of Youth and Adolescence*, 28(3), 343–363. doi:10.1023/a:1021637011732
- Emirbayer , M., & Mische, A. (1998). What Is Agency? *American journal of Sociology*, 103(4), 968-1023. <https://www.jstor.org/stable/10.1086/231294> sayfasından erişilmiştir
- Erata, F. Ve Özbey S. (2020). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların psikolojik sağlık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Pearson Journal of Social Sciences - Humanities*, 9, p. 125-151. doi: 10.46872/pj.171.
- Ercan , H., & Yazıcı , A. (2018). Ergenlerde Duygusal Özerklik ve Eylemlilik. *Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Öğrenme Teknolojileri Dergisi*, 24-32.
- Ergü, S. (2009). *Öğretmen Adaylarının Öğrenme Ortamlarındaki Etkileşim Tercihleri ve Denetim Odağı*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Eroğlu, A. (2012). Denetim Odağının 15-18 Yaş Arası Sporcu Öğrencilerde Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Eroğlu, B. B. (2019). *Ergenlerde ebeveyn duygusal erişilebilirliği ile psikolojik sağlık: Duygu düzenlemenin aracı rolü*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Evans, J. D. (1996). *Straightforward statistics for the behavioral sciences*. Thomson Brooks: Cole Publishing Co.

- Ezer, H. İ. (2017). *Ergenlik döneminde yaygın kullanılan savunma mekanizmaları ile psikolojik sağlık ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişki: Hatay il merkezi örneği*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Garmezy, N. (1983). Stressors of childhood. In N. Garmezy, M. Rutter (Eds.) and Ctr for Advanced Study in the Behavioral Sciences, Inc, *Stress, coping, and development in children* (pp. 43–84). Johns Hopkins University Press.
- Garmezy, N. (1993). Children in Poverty: Resilience Despite Risk. *Psychiatry*, 56(1), 127–136. doi.org/10.1080/00332747.1993.11024627
- Gezgin M. (2010). *Suçta Sürüklenen Ergenlerde Denetim Odağı: İzmir Örneğinde Bir Çalışma*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Giddens, A. (1976), *New Rules of Sociological Method: A Positive Critique of Interpretive Sociologies*, London: Hutchinson.
- Gizir, C. (2007). Psikolojik Sağlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 113-128 3(28). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21448/229850> sayfasından erişilmiştir.
- Gökçek, N. Ö. (2019). *Umutsuzluk ve psikolojik sağlıklarının sahip oldukları değerler açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir
- Graber, R., Pichon, F., & Carabine, E. (2015). Psychological resilience: State of knowledge and future research agendas. London: Overseas Development Institute.
- Güleri, M. (1998). Üniversiteli ve işçi gençliğin gelecek beklentileri ve kötümserlik-iyimserlik düzeyleri. *Kriz Dergisi*, 6(1), 55-65. doi: 10.1501/Kriz_00000000036
- Güloğlu, B, Kararımak, Ö. (2010). Üniversite öğrencilerinde yalnızlığın yordayıcısı olarak benlik saygısı ve psikolojik sağlık. *Ege Eğitim Dergisi*, 11 (2), 73-88. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eggedf/issue/4907/67229> sayfasından alınmıştır.
- Gündaş, A. (2013). *Lise öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak benlik kurgusu ve bağlanma stilleri*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Gürkan, U. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Gürsu, O. (2012). Ergenlerde Psikolojik Sağlığın Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5(1), 110-130. https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makalegoruntule&id=AWKu3kpgIwYof_Iho SM sayfasından erişilmiştir.
- Hauke, N., & Abele, A. E. (2020). Communion and self-esteem: No relationship? A closer look at the association of agency and communion with different components of self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 160, doi:10.1016/j.paid.2020.109957
- Herrman, H., Stewart, E.D., Diaz-Granados, N., Berger, E.L., Jackson, B., Yuen, T. (2011). What Is Resilience? *The Canadian Journal of Psychiatry*, 56(5), 258–265. doi.org/10.1177/070674371105600504
- IBM Corp. Released 2016. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 24.0. Armonk, NY: IBM Corp.
- Işık, Ş. (2016). Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 4(2), 165-182. https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makaledetay&Alan=sosyal&Id=AWcqmwunHbCZb_mQ2YD sayfasından erişilmiştir.
- Işıklar, A., Özçelik, B., Şar, A. H., & Civan, S. (2015). Eylemlilik ve kendini sabotaj arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 11-21. doi: 10.9761/JASSS2986
- Kandemir, A. (2019). *Psikoloji öğrencilerinin psikolojik sağlamlık, duygusal zekâ ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kararırmak, Ö. (2006). Psikolojik Sağlamlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 26(3) 129-142. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21446/229856> sayfasından erişilmiştir.
- Karataş, Z., & Yavuzer, Y. (2019). *psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları örnek uygulamalarla temel ve güncel kuramlar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, P. (2019). *Ergenlerde beden imgesi ile psikolojik sağlamlık ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Kılıç, Ş. D. (2014). *Üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve psikolojik dayanıklılıklarının incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 231-256. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erusosbilder/issue/23750/253040> sayfasından erişilmiştir.
- Köroğlu, S. S. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin algılanan sosyal destek, benlik saygısı ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kurt-Gençtarım, D., & Çetinkaya-Yıldız, E. (2019). *Kişilik Kuramları Gerçek Yaşamdan Kişilik Analizi Örnekleriyle*. Ankara: Pegem Akademi.
- Landes, S. D., & Settersten, R. A. (2019). The inseparability of human agency and linked lives. *Advances in Life Course Research*, 100306. doi:10.1016/j.alcr.2019.100306
- Larson, R. & Wilson, S. (2004). Adolescence across place and time: globalization and the changing pathways to adulthood. In Lerner, R. M. & Steinberg, L. (Eds.), *CALL handbook of adolescent psychology* (PP. 299 - 330). John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.
- Li, Z.-S., & Hasson, F. (2020). Resilience, stress, and psychological well-being in nursing students: A systematic review. *Nurse Education Today*, 90(2020), 104440. doi:10.1016/j.nedt.2020.104440
- Mandleco, B. L., & Peery, C. J. (2000). An organizational framework for conceptualizing. *Journal of Children and Adolescent Psychiatric Nursing*, 99-111. doi:10.1111/j.1744-6171.2000.tb00086.x
- Masten, A. S. (2001). Ordinary Magic: Resilience Processes In Development. *American Psychologist*, 56(3), 227-238. doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.227
- Masten, A. S. ve Coatsworth J. D. (1998). The Development of Competence in Favorable and Unfavorable Environments: Lessons From Research on Successful Children. *American Psychologist*, 53(2), 205-220. doi: 10.1037//0003-066x.53.2.205.
- Masten, A. S., Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American Psychologist*, 53(2), 205–220. doi:10.1037/0003-066X.53.2.205

- Metin, G. T., Harma, M. ve Gökçay, G. (2017). Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Ergenlerde Olumsuz Yaşam Olayları, Özdenetim Becerisi ve Problem Davranışlar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 1. Academia.edu sayfasından erişilmiştir.
- Nancy, K. (1991). Maternal Confidence in Coping With Labor A Self Efficacy Concept. *Journal of Obstetric, Gynecologic and Neonatal Nursing*, 457-463. doi.org/10.1111/j.1552-6909.1991.tb01711.x
- Nas, H. (2019). *Lise öğrencilerinde sportmenlik, öz-yeterlik ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Nurmi, J. E. (2004). Socialization and selfdevelopment: channeling, selection, adjustment, and reflection. In Lerner, R. M. & Steinberg, L. (Eds.), *CALL handbook of adolescent psychology* (PP. 85 - 124). John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.
- Özer, E. (2013). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin duygusal zekâ ve beş faktör kişilik özellikleri açısından incelenmesi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Pişkin, M. (1996). *Türk ve İngiliz Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Yönünden Karşılaştırılması*. 3. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Prince-Embury, S. (2009). The Resiliency Scales for Children and Adolescents as related to parent education level and race/ethnicity in children. *Canadian Journal of School Psychology*, 24(2), 167–182. doi.org/10.1177/0829573509335475
- Recepoglu, E. ve Tümlü, G. Ü. (2013). Üniversite Akademik Personelinin Psikolojik Dayanıklılık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3, 205-213. <https://dergipark.org.tr/en/pub/higheredusci/issue/61482/918033> sayfasından erişilmiştir.
- Robinson, J. P. (Ed.). (1991). *Measures of personality and social psychological attitudes*. San Diego, California: Academic Press.
- Rodrigo, M. J. ve Byrne, S. (2011). Social Support and Personal Agency in At-Risk Mothers. *Psychosocial Intervention*, 20(1), 13-24. doi: 10.5093/in2011v20n1a3

- Rosenbaum, M., & Jaffe, Y. (1983). Learned helplessness: The role of individual differences in learned resourcefulness. *British Journal of Social Psychology*, 22(3), 215–225. doi:10.1111/j.2044-8309.1983.tb00586.x
- Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity. Protective factors and resistance to psychiatric disorder. *The British Journal of Psychiatry*, 147(6), 598–611. doi:10.1192/bjp.147.6.598
- Ryff, C. (1989). Happiness is everything, or is it? explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1069-1081. doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069.
- Ryff, C. D. (1989a). Beyond Ponce de Leon and Life Satisfaction: New Directions in Quest of Successful Ageing. *International Journal of Behavioral Development*, 12(1), 35-55. doi.org/10.1177/016502548901200102.
- Sagone, E., & Caroli, M. E. D. (2013). Relationships between Resilience, Self-Efficacy, and Thinking Styles in Italian Middle Adolescents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 92, 838–845. doi:10.1016/j.sbspro.2013.08.763
- Santrock, J. (2014). *Ergenlik Adolescence*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sargın, N. (2020). *Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Scholz, U., Doña, B.G., Sud, S. & Schwarzer, R. (2002). Is general self-efficacy a universal construct? Psychometric findings from 25 countries. *European Journal of Psychological Assessment*, 18(3), 242-251. doi: 10.1027//1015-5759.18.3.242
- Schwartz, S. H., Rodriguez, L., Weisskirch, S. S., Zamboanga, B. L. and Pantin, H. M. (2013). Personal, ethnic and cultural identity in urban youth: links with risk and resilience. In creasy, G. L. & Jarvis, P. A. (Eds.), *CALL Adolescent development and school achievement in urban communities* (pp. 213 -226). Routledge, New York.
- Schwartz, S. J., Côté, J. E., & Arnett, J. J. (2005). Identity and Agency in Emerging Adulthood. *Youth & Society*, 37(2), 201–229. doi:10.1177/0044118x05275965
- Schwartz, S. J., Zamboanga, B. L., Weisskirch, R. S. and Wang, S. C. (2009). *The Relationships of Personal and Cultural Identity to Adaptive and Maladaptive Psychosocial*

Functioning in Emerging Adults. The Journal of Social Psychology, 150(1), 1–33. doi:10.1080/00224540903366784

Seligman, M. E. P. and Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist, 55(1), 5-14. doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.5*

Senemoğlu, N. (2020). *Gelişim Öğreme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sewell, W. (1992). A Theory of Structure: Duality, Agency and Transformation. *American Journal of Sociology, 98(1), 1-29. http://www.jstor.org/stable/2781191. Sayfasından erişilmiştir.*

Sezer, Ö., Turğut E. (2019). Ergenlerde şükran, yaşam amaçları ve yaşam doyumunun bazı değişkenler açısından incelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal of Education Faculty), 16(1), 1463-1491. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/888876 sayfasından erişilmiştir.*

Stenly, E. (2019). *Sosyal medya kullanımının bireyin öz saygısı üzerindeki rolü: kişilerarası iletişim açısından bir değerlendirme*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Susman, E. J. and Rogol, A. (2004). Puberty and psychological development. In Lerner, R. M. & Steinberg, L. (Eds.), *CALL handbook of adolescent psychology* (PP. 15 - 44). John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.

Şahin, D. (2014). *Öğretmelerin öz duyarlıklarının psikolojik sağlamlık ve yaşam doyumu açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Taşgit, M. S. (2012). *Üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve karar verme düzeylerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Terzi, Ş. (2008a) Üniversite öğrencilerinin kendini toparlama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35, 297–306. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/87588 sayfasından erişilmiştir.*

Tilim, E. (2019). *Ergenlerde madde bağımlılığından korunmaya ilişkin özyeterlik ile akran baskısı, kendini ifade edebilme becerisi ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Topçu F. (2017). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde beş faktör kişilik özelliklerinin yordayıcı etkisinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Toplu, A. (2017). *Şiddete Maruz Kalan Ergen Öğrencilerin Psikolojik Sağlamlıkları ile Empati ve Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişkinin Demografik Değişkenlerle Birlikte İncelenmesi (Kahramanmaraş İli Örneği)*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Toprak, H. (2014). *Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaç doyumu*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Toprak, H. (2014). *Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaç doyumu*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Torucu, B. K. (1990). *13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ve Anne-Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılıp, Karşılaştırılması*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Töre, E. (2020). Öz-yeterlilik ve iç denetim odağının yenilikçi iş davranışına etkisi: Konaklama işletmelerine yönelik bir araştırma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 155-167. doi.org/10.33206/mjss.468390
- Töre, E. (2020). Öz-yeterlilik ve iç denetim odağının yenilikçi iş davranışına etkisi: Konaklama işletmelerine yönelik bir araştırma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 155-167. doi.org/10.33206/mjss.468390
- Tuncer, Ö., Atay, M. İ., Türker, Y. ve Tuncer, H. (2014). Adolesanlarda kardeş sayısı ile öz-kavram ilişkisi. *Düzce Tıp Fakültesi Dergisi*, 16(3): 22-25. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dtfd/issue/48292/611435> sayfasından erişilmiştir.
- Turgut, Ö., Eraslan Çapan, B. (2017). Ergen psikolojik sağlamlık düzeyinin yordayıcıları: algılanan sosyal destek ve okul bağımlılığı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0 (44), 162-183. DOI: 10.21764/maeuefd.309934
- Vannini, P., Gagliardi, G. P., Kuppe, M., Dossett, M. L., Donovan, N. J., Gatcheli J. R. and Marshall, G. A. (2021). Stress, resilience, and coping strategies in a sample of

community-dwelling older adults during COVID-19. *Journal of Psychiatric Research*, 138, 176-185. doi.org/10.1016/j.jpsychires.2021.03.050

Veselska, Z., Geckova, A. M., Orosova, O., Gajdosova, B., van Dijk, J. P. and Reijneveld, S. A. (2009). Self-esteem and resilience: The connection with risky behavior among adolescents. *Addictive Behaviors*, 34(3), 287- 291. doi:0.1016/j.addbeh.2008.11.005

Wong, P. T. P. (1998). Meaning-centered counseling. In P. T. P. Wong & P. S. Fry (Eds.), *The human quest for meaning* (pp. 395–435). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Yalom, İ. (1980). *Existential psychotherapy*. New York: Basic Books.

Yaşar, K. (2015). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile psikolojik sağlık ve affetme düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Yazga-İnanç, B., & Yerlikaya, E. E. (2018). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.

Yazgan İnanç, B., Kılıç Atıcı, M., & Mehmet, B. (2019). *Gelişim Psikolojisi Bebeklik, Çocukluk ve Ergenlik*. Ankara: Pegem Akademi.

Yazıcı , Y. (2017). *Ergenlerin öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlık arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Yılmaz, E., Yiğit, R., Kaşarcı, İ. (2012). İlköğretim öğrencilerinin özyeterlilik düzeylerinin akademik başarı ve bazı değişkinler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 371-388. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maeuefd/issue/19396/206059> sayfasından erişilmiştir.

Yılmazel, G. Ve Günay, O. (2012). Çorum ili kargı ilçesinde öğrenim gören 12 – 17 yaş arasındaki öğrencilerde özsaygı ve depresyon. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 21(1), 20-29. <https://dergipark.org.tr/en/pub/eujhs/issue/44552/552669> sayfasından erişilmiştir.

Yiğit, Y. (2020). *Lise öğrencilerinde bağlanma stilleri ile öz-yeterlilik arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Yöndem, Z. D. ve Bahtiyar, M. (2016). Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ve stresle başetme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 45, 53–62. doi:10.9761/JASSS3419

Zautra, A., Hall, J. S., Murray, K. (2010). Resilience: A new definition of health for people and communities. J. R. Reich, A. Zautra, J. S. Hall (Ed.), *Handbook of adult resilience* içinde (s. 3-30). New York: Guilford.

Zautra, A.J., Hall, J.S., & Murray, K.E. (2010). Resilience: A new definition of health for people and communities. In J.R. Reich, A.J. Zautra, & J.S. Hall (Eds). *Handbook of Adult Resilience* (pp. 3-30). New York: Guilford.

Zincirkıran, Z. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş grubu çocuklarının benlik kavramının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcı;

Bu araştırma Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı'nda yapmakta olduğum yüksek lisans tez çalışmasına yöneliktir. Bu amaçla aşağıda ölçme araçlarına yer verilmiştir. Elde edilen bilgiler sadece bu araştırma için kullanılacak olup kimliğinize ilişkin bilgiler vermeniz gerekmemektedir. Vereceğiniz cevaplar, sonuçların sağlıklı olabilmesi için son derece önemlidir. Soruları içtenlikle ve boş madde bırakmamaya özen göstererek cevaplamanızı diliyorum. Katkılarınız için şimdiden teşekkürler.

Serhat ÇELİKCI

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Sınıfınız....

2. Cinsiyetiniz: kadın () erkek ()

3. Okulunuz.....

4. Karne not ortalamanız.....

5. Annenizin eğitim düzeyi

Okuma yazma bilmiyor () İlkokul() Ortaokul() Lise () Üniversite ve üstü ()

6. Babanızın eğitim düzeyi

Okuma yazma bilmiyor () İlkokul() Ortaokul() Lise () Üniversite ve üstü ()

7. Kaç kardeşiniz

8. Ailenizi ekonomik gelirinin hangi düzeyde olduğunu düşünüyorsunuz

Düşük () orta () yüksek ()

Ek 2. Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği (ÇYEKÖ)

Aşağıda sizin kendinizi tanımlamanıza ilişkin 15 ifade bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadenin sizi ne kadar tanımladığını, ifadenin yanında verilen kutucuğu işaretleyerek belirtiniz. Her ifade için yalnızca bir kutucuğu işaretleyiniz.

	Tamamen Yanlış	Yanlış	Kısmen Doğru Kısmen Yanlış	Doğru	Tamamen Doğru
1. İnsanlar benimle birlikteyken eğlenirler.	①	②	③	④	⑤
2. Yaşıtlarım arasında popülerim	①	②	③	④	⑤
3. İnsanlar genellikle benim görüşlerim doğrultusunda davranırlar.	①	②	③	④	⑤
4. Genellikle coşkulu ve hayat doluyumdur	①	②	③	④	⑤
5. Hayat benim için her zaman heyecan vericidir.	①	②	③	④	⑤
6. Her bir gün sürekli yeni ve farklıdır.	①	②	③	④	⑤
7. Yaşamım heyecan verici güzel şeylerle geçiyor.	①	②	③	④	⑤
8. Başarı, çok çalışma meselesidir. Şansın başarıda hiçbir etkisi yoktur ya da çok azdır.	①	②	③	④	⑤
9. Plan yaptığımda, planlarımı gerçekleştireceğimden neredeyse kesin eminim.	①	②	③	④	⑤
10. Ne kadar çalıştığım, aldığım notlar arasında doğrudan bir ilişki vardır.	①	②	③	④	⑤
11. Şans ya da kısmetin yaşamımda önemli bir rolü olduğuna inanmak benim için imkansızdır.	①	②	③	④	⑤
12. İradem güçlüdür.	①	②	③	④	⑤
13. Birçok insana göre, dikkat dağınıcı durumlarda dikkatimi daha iyi toplarım.	①	②	③	④	⑤
14. Fiziksel sıkıntılara diğer insanlara göre daha iyi katlanabilirim.	①	②	③	④	⑤
15. Yapmam gereken bir iş olduğunda, dikkatim kolay kolay dağılmaz.	①	②	③	④	⑤

Ek 3. Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (EPDÖ)

Sevgili Öğrenciler:

Lütfen aşağıdaki maddeleri dikkatle okuyarak her maddede yer alan ifadenin size ne derece uygun olduğuna (sizi ne derece tanımladığına) karar veriniz. Vereceğiniz cevapların doğru ya da yanlışı yoktur. Verdiğiniz karara göre aşağıdaki ifadeleri dikkate alarak yanındaki boşluklardan bir tanesine çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen boş bırakmadan hepsini işaretlemeye çalışınız. Samimi olarak cevap vereceğinize inanıyor ve katılımınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

		Bana Çok Uygun	Bana Uygun	Bana Uygun Değil	Bana Hiç Uygun Değil
1	Ailem benimle gerçekten ilgilenir.				
2	Ailem başarılı olacağıma inanır.				
3	Ailemle eğlenceli zaman geçiririm				
4	Aile içinde alınan kararlarda fikirlerim dikkate alınır				
5	Yaşam zorluklarına karşı dayanıklıyım.				
6	Zor şartlarda dahi serin kanlı davranabilirim.				
7	Genelde olaylara kötümser bakarım.				
8	Ailem paylaşacak bir şeyim olduğunda beni dinler.				
9	Ailem sorunlarım olduğunda bunu fark eder.				
10	Öğretmenlerimden benimle gerçekten ilgilenen kimse yok.				
11	Öğretmenlerim içinde yaptığımı takdir eden kimse yok				
12	Ailemin yanında bulunmaktan mutluluk duyarım.				
13	Şartlar değiştiğinde ne yapmam gerektiğini çabucak anlarım				
14	Kendimde hedeflerime ulaşacak kararlılığı göremiyorum				
15	Sorumluluk almak bana zor geliyor				
16	Hayat, bana pek yaşanılabilir gelmiyor. (hayat bana yaşanılabilir geliyor)				
17	Öğretmenlerim arasında beni dinleyecek kimse yok				
18	Hayal ettiğim geleceğe ulaşabileceğime inanıyorum.				
19	Bir kişinin bir olay ya da durum karşısında nasıl hissedeceğini anlamakta iyiyimdir				
20	Diğer insanlara ilgi göstermekten hoşlanırım				
21	Karşımdaki kişinin o anda neler hissettiğini anlayabilirim				
22	Okulda olmasam hiçbir öğretmenim bunu fark etmez.				
23	Okulda güzel bir şey yaptığımda kimse bunu takdir etmez				
24	Yokluğumu fark edecek arkadaşlarım vardır.				
25	Sorunlarımı anlatabileceğim arkadaşlarım vardır.				
26	Yaşamımın alacağı yön üzerinde yeterince kontrolümün olmadığını hissediyorum				
27	Zor zamanlarımda kendisine güvenebileceğim arkadaşlarım vardır				
28	Zor durumda kaldığımda arkadaşlarım bana yardım ederler				
29	Güzel zaman geçirdiğim arkadaşlarım vardır				

Ek 4. Araştırma İçin İzin Yazıları

Merhaba,
Ölçeği tüm çalışmalarınızda kullanabilirsiniz.
Çalışmanızda başarılar dilerim.
Sevgiler,

Prof. Dr. Hasan ATAŁ

Sayın elikci
Gecikme için kusuruma bakmayın.
Talep ettiğiniz ölçek ektedir.
Çalışmalarınızda başarılar dilerim.
Selamlar

Dr.Uğur DOĞAN | Associate Professor

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...